

ŚVETĀŚVATARA UPANIṢAD (BHĀṢYA)

Met uitleg door
Śrī Śaṅkarācārya

**ŚVETĀŚVATARA
UPANIṢAD
(BHĀṢYA)**

Met uitleg door
Śrī Śaṅkarācārya

Deze vertaling is ontleend aan "*The Śvetāśvatara Upaniṣad with the commentary of Śaṅkarācārya*", translated by Swāmī Gambhīrānanda, Advaita Ashramam, Publication department, Kolkata.

Dit boek is een uitgave van Stichting Arsfloreat Nederland (www.arsfloreat.nl).

Opsteller van de Nederlandse vertaling: Ferit Arav

Wij zijn Advaita Ashrama, India, erkentelijk voor de toelating van deze Nederlandse vertaling uit "*The Śvetāśvatara Upaniṣad with the commentary of Śaṅkarācārya*" door Swāmī Mādhavānanda, uitgegeven in het Engels door Advaita Ashrama, P.O. Mayavati, Uttarakhand, India, van zijn publicatieafdeling in Kolkatta, India.

We thankfully acknowledge Advaita Ashrama, India for permitting this Dutch translation from "*The Bṛhadāraṇyaka Upaniṣad, with the commentary of Śaṅkarācārya*" by Swāmī Mādhavānanda, published in English by Advaita Ashrama, P.O. Mayavati, Uttarakhand, India from its Publication Department at Kolkata, India.

ISBN:

Over dit boek

Śaṅkara heeft tien Upaniṣads, die traditioneel als de voornaamste worden beschouwd, van commentaar (*bhāṣya*: uitleg) voorzien. Dit zijn de: Īśa, Kena, Kaṭha, Aitareya, Muṇḍaka, Praśna, Taittirīya en de Māṇḍūkya Upaniṣad met Gauḍapāda's Kārikā, evenals de Chāndogya en de Bṛhadāraṇyaka Upaniṣads. Wat de Śvetāśvatara Upaniṣad betreft, zijn sommige geleerden van mening dat Śaṅkarācārya niet de auteur is van het commentaar dat aan hem wordt toegeschreven. Volgens de uitgever van de Engelse vertaling, Advaita Ashrama, is er echter een lange en sterke traditie overgeleverd die stelt dat het werkelijk van zijn hand is. Meer hierover, en over de bijzonderheden van deze Upaniṣad, is te vinden in de inleidende woorden van de Engelse vertaler Swāmī Gambhīrānanda op de volgende pagina. Mijn enthousiasme voor de inhoud van deze Upaniṣad, samen met het commentaar, was voor mij voldoende reden om deze te vertalen.

Deze Nederlandse vertaling is ontleend aan de Engelse uitgave "*Śvetāśvatara Upaniṣad*" door Swāmī Gambhīrānanda. Op grond van eerdere zeer gunstige ervaringen met een aantal vertalingen¹ is ook bij deze vertaling dankbaar gebruikgemaakt van een AI-systeem.

In tegenstelling tot de Engelse editie, die de verzen in het Devanāgarī-schrift bevat, biedt deze Nederlandse vertaling de transliteratie van de Sanskriet verzen. In combinatie met de op pagina 'ix' aangegeven richtlijnen kan dit behulpzaam zijn bij het reciteren van de verzen voor hen die het Devanāgarī-schrift onvoldoende beheersen. De vetgedrukte tekst bevat de Sanskriettekst en de vertaling van de verzen; de normaal gedrukte tekst geeft het commentaar van Śaṅkara weer. Aan het einde van elk getranslitereerd Sanskrietvers zijn het hoofdstuk- en versnummer vermeld om het opzoeken te vergemakkelijken.

De opmaak van de tekst, paragrafering en het gebruik van leestekens kunnen hier en daar vragen oproepen, maar op dit gebied heb ik me zoveel mogelijk aan de Engelse brontekst gehouden.

Ferit Arav
Mei 2026

¹ Vertalingen van de Taittirīya, Māṇḍūkya met Kārikā, Chāndogya en de Bṛhadāraṇyaka Upaniṣads.

Inleiding door Swami Gambhīrānanda

De *Śvetāśvatara Upaniṣad*, behorend tot de Zwarte *Yajur-veda*, ontleent haar naam aan de wijze — Śvetāśvatara — die haar het eerst aan anderen openbaarde, zoals vermeld in vers 6.21 van deze *Upaniṣad*. De naam Śvetāśvatara is als volgt afgeleid: 'Iemand wiens zintuigen zeer zuiver zijn'. Het tijdstip van de afkondiging van deze *Upaniṣad* is niet bekend. Zij citeert uit het *Samhitā*-gedeelte van de *Veda's*, en sommige van haar verzen komen overeen met de *Kaṭha* en de *Muṇḍaka Upaniṣads*. De *Bhagavadgītā* citeert uit deze *Upaniṣad* (3.16), en ook de *Brahma-Sūtra's* verwijzen er, volgens de interpretatie van Śaṅkarācārya, meer dan eens naar (vgl. *B.S.* 3.2.13; 3.3.34, 35).

Uit deze feiten zou blijken dat de *Upaniṣad* ouder was dan de *Gītā* en de *Brahma-Sūtra's*, en wellicht gelijktijdig met de *Kaṭha* en de *Muṇḍaka*. Er wordt uiteraard verwezen naar *Sāṅkhya* en Kapila, maar Śaṅkarācārya stelt *Sāṅkhya* gelijk aan Kennis, en Kapila wordt opgevat in de betekenis van *Hiraṇyagarbha*. Er wordt dus aangenomen dat de *Upaniṣad* ouder is dan de *Sāṅkhya*-filosofie van Kapila. Sommigen zijn van mening dat deze *Upaniṣad* werd samengesteld nadat Yoga een gesystematiseerde filosofie en een pad van spirituele discipline was geworden. Concentratie van de geest wordt echter zelfs in de oudere *Upaniṣads* genoemd, en de vermelding van yoga in de huidige *Upaniṣad* kan niet onomstotelijk bewijzen dat zij later is dan de Yoga-filosofie.

Deze *Upaniṣad* heeft als ultieme conclusie het non-dualisme, zoals blijkt uit de verzen 1.12, 3.10, enz. Toch is haar devotionele toon te sterk om te worden genegeerd. In feite, hoewel het onjuist is om het een theïstische *Upaniṣad* te noemen, is de harmonie tussen overgave en Kennis heel duidelijk aanwezig in de tekst.

Er bestaat enige controverse over de identiteit van de commentator van deze *Upaniṣad*, omdat, zoals sommigen beweren, het commentaar de gebruikelijke diepgang, waardigheid en het inzicht mist van Śaṅkarācārya's toelichtingen op de tien andere *Upaniṣads*. Bovendien steunt Śaṅkarācārya voor zijn citaten voornamelijk op de *Veda's* en de *Upaniṣads*, citeert hij soms uit de *Mahābhārata*, *Manu*, of *Viṣṇu Purāṇa*, maar zelden uit de andere *Purāṇa's*. Het huidige commentaar, of *vṛtti* (verklarende aantekening) zoals de auteur het zelf noemt, staat echter vol met lange citaten uit diverse *Purāṇa's*. Verder ontbreken de gebruikelijke aantekeningen van Ānanda Giri. Men kan hieraan toevoegen dat deze *vṛtti* nalaat veel woorden en zinsneden uit de tekst uit te leggen, een gewoonte die zeer ongebruikelijk is voor Śaṅkarācārya. Daarom zijn sommigen ervan overtuigd dat een andere auteur het onder de naam van Śaṅkarācārya heeft uitgebracht om het populair te maken. Ook kwamen de hoofden van de vier kloosters die door Śaṅkarācārya zijn gesticht in Śṛṅgerī, Dvārakā, Badarikāśrama en Purī, en later het hoofd van het klooster in Kāñcīpuram, bekend te staan als Śaṅkarācārya's. Het zou kunnen dat een van

deze latere Śaṅkarācārya's deze aantekeningen heeft geschreven. Tegenover deze argumenten kan worden gesteld dat Swami Vivekānanda zelf de aantekeningen heeft aanvaard als zijnde van Śaṅkarācārya, de grote commentator (zie *C.W.*, i.139, 307, Advaita Ashrama, 1962). Bovendien kan een auteur verschillende stemmen en schrijfstijlen hebben, zoals Swami Nikhilānanda opmerkt: 'Wat betreft zijn (Śaṅkarācārya's) gulle gebruik van citaten uit de *Bhagavadgītā* en de *Purāṇa's* in zijn inleiding en zijn uitleg van de tekst, kan worden gezegd dat Śaṅkarācārya mogelijk een speciale behoefte voelde om zijn stelling van het non-dualisme te onderbouwen met het bewijs van de *Smṛti*. Deze verzameling geschriften wordt over het algemeen geassocieerd met dualisme en wordt door dualistische filosofen gebruikt als hun voornaamste bron van gezag. Maar *Smṛti*, die haar geldigheid ontleent aan de *Veda's*, kan niet van hen verschillen wat betreft de aard van de Ultieme Realiteit, hoe verschillend de nadruk ook mag liggen op de methode om die Realiteit te bereiken.' (Swami Nikhilānanda, *The Upanishads*, ii. 40, Harper and Brothers Publishers, New York, 1951.)

Wat de waarde van bovenstaande controversie ook moge zijn, het spreekt voor zich dat Śaṅkarācārya's commentaar de beste is onder de beschikbare verklaringen, en het belang van de *Śvetāśvatara Upaniṣad* is te groot om door dergelijke twijfels te worden overschaduwed. Wij hopen dat de lezers het met ons eens zullen zijn in deze inschatting en baat zullen vinden bij het bestuderen van de tekst, de vertaling ervan en het commentaar.

Dec. 1984

INHOUDSOPGAVE

Over dit boek	iii
Inleiding door Swami Gambhīrānanda	iv
Lijst van afkortingen	vii
Richtlijnen voor de uitspraak van Sanskrit letters	ix
Inleiding door Shaṅkaācārya	11
Hoofdstuk I	38
Hoofdstuk II	71
Hoofdstuk III	86
Hoofdstuk IV	96
Hoofdstuk V	110
Hoofdstuk VI	118

Lijst van afkortingen

Adh.	Adhyātma Upaniṣad
Adh. Rā.	Adhyātma Rāmāyaṇa
Ai.	Aitareya Upaniṣad
Ai. Ā.	Aitareya Āraṇyaka
Āru.	Āruṇeya Upaniṣad
Āśir.	Āśrama Upaniṣad
Ath.	Atharvaśiras Upaniṣad
B. G.	Bhagavadgītā
B. S.	Brahma-Sūtras
Bb.	Brahmabindu Upaniṣad
Bhāg.	Śrīmad Bhāgavata Purāṇa
Br.	Bṛhadāraṇyaka Upaniṣad
Br. Pu.	Brahma Purāṇa
C. W.	The Complete Works of Swāmi Vivekānanda
Ch.	Chāndogya Upaniṣad
T.	Īśāvāsya Upaniṣad
Ka.	Kaṭha Upaniṣad
Kai.	Kaivalya Upaniṣad
Kau.	Kauṣītakī Upaniṣad
Kau. Br.	Kauṣītakī Brāhmaṇa
Ke.	Kena Upaniṣad
L. P.	Līṅga Purāṇa
M. W.	Monier Williams: Sanskrit-English Dictionary
Ma.	Māṇḍukya Upaiud
Ma. Kā.	Māṇḍukya Kārikā
Ma. Nā.	Mahānārāyaṇa Upaniṣad
Mai.	Maitreyī Upaniṣad
Mbh. Anu.	Mahābhārata, Anuāśāna-parva
Mbh. Āś..	Āśvamedhika-parva
Mbh. Śā.	Mahābhārata, Śānti-parva
Mbh. Ud.	Mahābhārata, Udyoga-parva

Mu.	Muṇḍaka Upaniṣad
N.	Nārāyaṇa's Dīpikā
Nr. Pū.	Nṛsīmha.pūrva-tāpani Upaniṣad
Pa. Sū.	Pāṇini-Sūtras
Par.	Paramahamsa Upaniṣad
Pr.	Praśna Upaniṣad
R.	R̥g-veda
Ś.	Śaṅkarānanda's Dīpikā
Ś. Br.	Śatapatha Brāhmaṇa
Ś. Y.	Śukla Yajur-veda
Śā.	Śaṅḍilya Upaniṣad
Su.	Subāla Upaniṣad
Śve.	Śvetāśvatara Upaniṣad
Tai.	Taittirīya Upaniṣad
Tai. Ā.	Taittirīya Āraṇyaka
Tai. Br.	Taittirīya Brāhmaṇa
Tai. S.	Taittirīya Samhitā
V. P.	Viṣṇu Purāṇa
Yāj. Yati.	Yājñavalkya Yati-dharma Śāstra
Yoga.	Yoga-śikhā Upaniṣad
Yoga. Vās.	Yoga Vāsiṣṭha

Richtlijnen voor de uitspraak van letters in Sanskrit woorden

Klinkers:

a als a in kat (kort)
 ā als a in klaaar, daaaken (verlengd)
 u als oe in booek (kort)
 ū als oe in booer (langer)
 i als i in dit (kort)
 ī als i in indiien (verlengd)
 e altijd lang als ee in feeet
 o altijd lang als oo in moooi
 ai als aī in *Aida*
 au als au in kauwen
 ḥ als h in kashbah

Medeklinkers:

Gutturale klanken:

k als k in kat

g als g in go in het Engels

Neusklanken: ṁ, ṁ, ṅ of ṅ

Sisklanken:

s als s in besef

ṣ (cerebraal) als s in sugar (Engels)

ś (palataal) als ch in ich (Duits)

ñ (cerebraal) señor in het Spaans

c als tja in het Nederlands

j als j in Jack (Engels) of dja (Nederlands)

y als j in jij

v als ua in qua of what in het Engels

h achter een medeklinker betekent aspireren als in tophit

ḡ als g in budgt

Overige medeklinkers als r, t, d en ṅ worden cerebraal uitgesproken. L, t, d, en n zijn net als in het Nederlands dentale klanken. V, p, b en m zijn de labiale (lip)klanken als in het Nederlands.

De w, f en z klanken in het Nederlands komen in het Sanskrit niet voor

ॐ सह नावतु । सह नौ भुनक्तु । सह वीर्यं करवावहै ।

तेजस्वि नावधीतमस्तु मा विद्विषावहै ॥

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

Moge Hij ons beiden (de leraar en de leerling) samen beschermen (door kennis te onthullen). Moge Hij ons beiden beschermen (door de vruchten van kennis te waarborgen). Moge wij samen kracht bereiken. Laat wat wij bestuderen verkwikkend zijn. Moge wij niet met elkaar wedijveren of elkaar misgunnen.

Introductie door Śaṅkarācārya

Deze beknopte verhandeling over de Śvetāśvatara Upaniṣad is begonnen ten behoeve van een gemakkelijk begrip voor de zoekers naar Brahman. Hoewel het (individuele) zelf van nature Brahman is — welk Bewustzijn, Bestaan, Zaligheid en non-duaal is — blijft het belemmerd in het bereiken van het natuurlijke doel van het menselijk leven als geheel. Dit wordt veroorzaakt door onwetendheid (*avidyā*) die in het zelf verblijft, betrekking heeft op het zelf, waarneembaar is door de eigen ervaring en geassocieerd wordt met een schijn van Bewustzijn.

Dit individuele zelf lijdt onder ontelbare kwaden en beschouwt de verwerving van het aangename — wat (in werkelijkheid) niet het menselijk doel is — als het levensdoel, door middelen die waarlijk door onwetendheid zijn opgeroepen. Bijgevolg bereikt het niet het menselijke doel van Bevrijding, omdat het met geweld her en der wordt meegesleurd door hartstocht enzovoort — zoals men wordt meegesleurd door krokodillen — en zwerft het (zelf) door verschillende geboorten gekenmerkt door onderscheidingen als 'god', 'mens', 'dier', enzovoort.

Als resultaat van een goede daad verkrijgt het individu het lichaam van een brahmaan of anderen die in aanmerking komen (voor Vedische rituelen en plichten). Door handelingen te verrichten die aan God zijn opgedragen, wordt hij bevrijd van smetten zoals hartstocht en bereikt hij onthechting voor het genot van objecten hier of hiernamaals, als resultaat van het inzien van hun vergankelijkheid. Vervolgens benadert hij een leraar. Door het horen (*śravaṇa*) enzovoort¹ van Vedānta van de leraar, realiseert hij de waarheid van (de identiteit van) Brahman en het Zelf — als 'Ik ben Brahman' — en wordt hij vrij van verdriet door de eliminatie van onwetendheid en haar effecten.

En aangezien de verlossing, die bestaat uit het ophouden van onwetendheid, afhankelijk is van verlichting, is het niet meer dan terecht dat de Upaniṣad begint met dat doel voor ogen. Bovendien volgt onsterfelijkheid uit de realisatie van die (identiteit van het Zelf en Brahman).

Bovendien wordt het begin van de Upaniṣad zeker passend geacht op grond van het feit dat Kennis alleen aldus is vastgesteld als de oorzaak van verlossing in Vedische teksten, Smṛti's, Geschiedenissen, enzovoort, zoals:

Degene die Hem aldus kent, wordt hier (zelf) onsterfelijk (*Nṛ. Pū.* 1.6; *Tai.* 8:34 *Ā.* 6.1.6).

Alleen door Hem te kennen, overstijgt men de dood; er is geen ander pad om te bewandelen (*Śve.* 6.15; *S. Y., Uttara-nārāyaṇam*, 31.17).

... als hij het hier niet gerealiseerd heeft, dan is er groot verderf (*Ke.* 2.5).

¹ Horen, reflectie en meditatie

Zij die dit weten, worden onsterfelijk (*Ka.* 2.3.9).

... wat begerend en om wiens wil zal hij lijden in het spoor van het lichaam? (*Br.* 4.4.12).

Wie dit weet, wordt niet geraakt door slechte daden (*Br.* 4.4.23).

... een kenner van het Zelf gaat het verdriet te boven (*Ch.* 7.1.3).

Men wordt bevrijd uit de kaken van de dood door Dat te kennen (*Ka.* 1.3.15).

Hij die Dit (Brahman) kent, bestaand in het hart, vernietigt hier de knoop van onwetendheid (*Mu.* 2.1.10).

Wanneer dat Zelf, dat zowel hoog als laag is, gerealiseerd wordt, raakt de knoop van het hart ontward, worden alle twijfels opgelost en worden al iemands handelingen (karma) tenietgedaan (*Mu.* 2.2.8).

Zoals rivieren die omlaag stromen ononderscheidbaar worden bij het bereiken van de zee door hun namen en vormen op te geven, zo bereikt ook de verlichte ziel, bevrijd van naam en vorm, de zelf-stralende *Puruṣa* die hoger is dan het hogere (*Māyā*) (*Mu.* 3.2.8).

Iedereen die dat hoogste Brahman kent, wordt inderdaad Brahman (*Mu.* 3.2.9).

(O beminnelijke, hij die dat schaduwloze, lichaamloze, kleurloze, zuivere Onveranderlijke realiseert, bereikt het hoogste Onveranderlijke Zelf). Hij komt alles te weten (cf. *Pr.* 4.10).

U dient die *Puruṣa* te kennen die het waard is gekend te worden, opdat de dood u niet moge kwellen (*Pr.* 6.6).

... welke begoocheling en welk verdriet kan er zijn voor die ziener van eenheid? (*Īś.* 7).

... bereikt onsterfelijkheid door *vidyā* (kennis) (*Īś.* 11).

De wijzen, na (Brahman) in alle wezens te hebben gerealiseerd en zich van deze wereld te hebben afgekeerd, worden onsterfelijk (*Ke.* 2.5).

(Ieder die dit aldus weet) hij, na de zonde te hebben verdreven, blijft standvastig gevestigd in het grenzeloze, gelukzalige en hoogste Brahman (*Ke.* 4.9).

... zij, vervuld van de gedachte aan Dat, werden inderdaad onsterfelijk (*Śve.* 5.6).

... het belichaamde wezen dat diezelfde werkelijkheid aanschouwt die het Zelf is, wordt non-duaal, zelfvervuld en vrij van verdriet (*Śve.* 2.14).

Degenen die Het kennen, worden onsterfelijk (cf. *Br.* 4.4.14).

Zij worden onsterfelijk door die God te kennen (*Śve.* 3.7).

Zij bereiken Dat Zelf. ...en Hem realiserend, bereikt hij volledig deze vrede (*Ka. 1.1.17*).

Hem aldus kennende... vernietigt men de boeien van de dood (*Śve. 4.15*).

Die oude goden en rishi's (zieners) die Het kenden, (zij, vervuld van de gedachte aan Dat, werden inderdaad onsterfelijk) (*Śve. 5.6*).

Eeuwige vrede is voor hen — en niet voor anderen — (die onderscheidingsvermogen hebben en die Hem in hun hart realiseren) (*Ka. 2.2.13*).

Bezet met wijsheid, verwerpt men hier zowel deugd als ondeugd (*B. G. 2.50*).

Omdat, door het opgeven van de resultaten voortgebracht door handelingen, de mensen van Kennis die toegewijd zijn aan wijsheid en bevrijd zijn van de binding van geboorte, de staat voorbij het kwaad bereiken (*B. G. 2.51*).

... u zult alle slechtheid oversteken met alleen het vlot van Kennis (*B. G. 4.36*).

... op gelijke wijze reduceert het vuur van Kennis alle handelingen (karma) tot as (*B. G. 4.37*).

... dit begrijpend, wordt men wijs en heeft men zijn plichten vervuld, O telg van de Bharata-dynastie (*B. G. 15.20*).

Dan, Mij in waarheid gekend hebbend, treedt hij onmiddellijk na die (Kennis) (in Mij) binnen (*B. G. 18.55*).

De kennis van het Zelf wordt geacht de hoogste te zijn onder al deze. Het is de verhevenste van alle soorten kennis, aangezien onsterfelijkheid (daardoor) wordt bereikt.

Een tweevoudig geborene (*dvija*) wordt zeker zelfvervuld door dit te bereiken, en niet anderszins.

Hij die aldus het Zelf in alle wezens realiseert door zijn (zuivere) intellect, hij, na gelijkheid jegens alles te hebben bereikt, realiseert het eeuwige Brahman.

Degene die begiftigd is met de volste realisatie, wordt niet gebonden door handelingen, maar degene die verstoken is van realisatie, bereikt de wereldse staat.

Een wezen raakt gebonden door handelingen, en bevrijd door kennis. Daarom ondernemen de wijze monniken geen handelingen (*Mbh. Śā. 241.7*).

De wijzen die absolute kennis bezitten, zeggen dat kennis het hoogste goed is. Daarom wordt men van alle zonden bevrijd door zuivere kennis (*Cf. Mbh. Ā. 50.3*).

Na aldus te hebben geweten dat de dood onvermijdelijk is, bereikt de man van kennis het eeuwige Licht (Brahman) door verlichting. Er is voor hem zeker geen andere weg. Mediterend op Dat, rust de ziener in vrede.

De zuiverheid die de individuele ziel bereikt door de kennis van God, is de hoogste. De hoogste deugd bestaat echter uit het realiseren van het Zelf door middel van Yoga.

De kenner van het Zelf, die het verdriet heeft overstegen, kent nergens vrees voor — of het nu vrees is voor de dood veroorzaakt door Yama of voor iets anders.

Het wordt noch geboren, noch sterft Het; noch wordt Het gedood, noch is Het de doder. Noch is Het gebonden, noch is Het degene die bindt; noch is Het bevrijd, noch is Het de schenker van vrijheid. De ziel is waarlijk hetzelfde als het hoogste Zelf. En wat daarvan verschilt, is onwerkelijk.

Bovendien is alleen al uit de term '*upaniṣad*' bekend dat Kennis alleen het middel is om het hoogste menselijke Doel te bereiken. Ter uitleg: men zegt dat *upaniṣad* is afgeleid van de wortel *sad*, voorafgegaan door *upa* en *ni*, wat de betekenis overdraagt van 'vernietigen', 'verkrijgen' of 'vervagen'. Met het woord *upaniṣad* wordt de kennis bedoeld van het onderwerp dat gepresenteerd wordt door het boek dat men tracht uit te leggen. Omdat het voor dat doel bedoeld is, is het boek zelf ook een *upaniṣad*.

In het geval van zoekers naar Bevrijding die, na onthecht te zijn geraakt van geziene of ongeziene objecten¹, met ijver en vastberadenheid de kennis nastreven die door het woord *upaniṣad* wordt geïmpliceerd, vernietigt de kennis van Brahman onwetendheid enzovoort, die de zaden van transmigratie zijn. Het leidt hen naar het hoogste Brahman en doet de kwaden van geboorte, ouderdom, dood, enzovoort vervagen. Dus, in overeenstemming met de afleiding van de term *upaniṣad*, aangezien het leidt naar het hoogste goed dat superieur is aan resultaten behaald via alle andere middelen, wordt de kennis van Brahman *upaniṣad* genoemd.

Tegenwerping: Kan de Upaniṣad niet alleen zo beginnen als kennis het enige middel tot verlossing is? Maar dit is niet zo. Want ook van handelingen (*karma*) is bekend dat zij middelen tot verlossing zijn, volgens teksten als: 'Wij hebben Soma gedronken en zijn onsterfelijk geworden' (*Rv.* 8.48.3) en: 'De verdienste van hen die de viermaandelijke offers² brengen, wordt waarlijk eeuwig' (*Ś.Br.* 2.6.3.1).

¹ *Ānuśravika*: ongeziene objecten onthuld door de geschriften (Veda's), zoals genot in de hemel enz.

² De drie offers uitgevoerd aan het begin van elk seizoen van vier maanden, te weten *Vaiśvadeva*, *Varuṇa-praghāsa* en *Sākamedha*.

Antwoord: Maar dit is niet zo, omdat het indruist tegen de Veda's en de Smṛti's, en het bovendien in strijd is met de rede.

Wat betreft de tegenstrijdigheid met de Veda's, zijn er de volgende teksten:

Wat dat betreft: zoals in deze wereld het resultaat verkregen door handelen uitgeput raakt, op precies dezelfde wijze raakt het resultaat verkregen door deugd (rituele verdienste) uitgeput in de andere wereld (*Ch.* 8.1.6).

Degene die Hem aldus kent, wordt hier (zelf) onsterfelijk (*Nṛ. Pū.* 1.6; *Tai. Ā.* 6.1.6).

Alleen door Hem te kennen gaat men de dood voorbij; er is geen ander pad om te bewandelen (*Śve.* 6.15).

Sommigen bereiken¹ onsterfelijkheid, niet door handelen of nageslacht of rijkdom, maar door verzaking (*sannyāsa*) (*Kai.* 3; *Mā. Nā.* 10.5).

Aangezien deze achttien bestanddelen van een offer, waarop het inferieure karma geacht wordt te rusten, vergankelijk zijn vanwege hun breekbaarheid, zullen deze onwetende mensen die opgetogen raken door het idee: 'Dit is (de oorzaak van) gelukzaligheid', telkens opnieuw ouderdom en dood ondergaan (*Mu.* 1.2.7).

Er is (hier) niets dat niet het resultaat van karma is; dus wat is de noodzaak van (het uitvoeren van) karma? (*Mu.* 1.2.12).

(De Smṛti-teksten zijn:)

Een wezen raakt gebonden door handelingen, en bevrijd door Kennis. Daarom ondernemen de wijze monniken geen handelingen (*Mbh. Śā.* 241.7).

Omdat zij vol is van de onzuiverheden van onwetendheid, wordt deze oude ziel onzuiver genoemd. Bevrijding komt waarlijk door het verdwijnen van deze (onwetendheid), en niet anderszins door miljoenen (*crores*) rituelen (*L. P. H.* 89-90)².

¹ Sommigen bereiken, d.w.z. degenen die onsterfelijkheid bereiken, deden dit door verzaking (*sannyāsa*), niet door handelingen, nageslacht, enz.

² In de verwijzingen naar de **L. P.** (*Liṅga Purāṇa*) zijn twee boeken geraadpleegd:

i. *Ancient Indian Tradition and Mythology, deel v; part i, Liṅga Purāṇa* (hoofdstuk 86, *Kālakūṭa-upavyākhyānam*), uitgegeven door J. L. Shastri, Motilal Banarsidass, Delhi, 1973.

ii. *Liṅga Purāṇa* deel ii (sectie 56, *Dhyāna-yajña-māhātmya*), Hindi, uitgegeven door Pdt. Sriram Sarma, Samskriti Samsthan, Khwaja Kutub (Vednagar), Bareilly, U. P.-243003.

De twee boeken zijn respectievelijk onderscheiden als **L. P. E.** en **L. P. H.** wanneer er hier naar wordt verwezen.

Bevrijding van de vromen vloeit zeker niet voort uit nageslacht, ritën of rijkdom. Vrijheid volgt alleen uit overstroming (met kennis). Helaas! bij de afwezigheid hiervan drijven zij rond (*L. P. E. 20*).

Wanneer handelingen worden verricht, raken mensen gehecht aan de resultaten van die handelingen. Dus volgen zij deze — en overstijgen zij de dood niet (*Mbh. Ud., Sanatsujāta, 42.9*).

De man van kennis bereikt het eeuwige Licht (Brahman) door verlichting. Er is voor hem zeker geen andere weg.

Aldus bereiken degenen die de ritën en plichten volgen die voorgeschreven zijn in de drie Veda's en die verlangend zijn naar plezier, de staat van gaan en terugkeren (wedergeboorte) (*B.G. 9.21*).

In werkelijkheid zijn de levensstadia (*ashrama's*) van de verschillende kasten louter bronnen van inspanning. Zij bereiken dat Zelf noch door de levensstadia, noch door de Veda's, noch door offers, noch ook door het Sāṅkhya-systeem en geloften; zelfs niet door de verschillende zware ascese en de verschillende soorten liefdadigheid. De verlichten zelf bereiken Het (*L. P. H. 46-7*).

De rechtschapenheid die door de drie Veda's wordt voorgeschreven is gelijk aan onrechtvaardigheid en lijkt op de vrucht genaamd *Kimpāka*¹. Mijn beste, er is geen greintje geluk in deze (wereld) die vol is van honderden vormen van verdriet. Hoe kunnen de Veda's daarom geschikt zijn om gevolgd te worden door mij, die een zoeker naar Bevrijding ben?

Men zegt dat de mens niet vrij is omdat hij gebonden is door de boeien van onwetendheid. Die (gebondenheid) zal eindigen door Kennis, zoals duisternis wordt verdreven door licht. Daarom zal Bevrijding voortvloeien uit Kennis, als resultaat van het verdwijnen van onwetendheid.

Geloften, liefdadigheid, ascese, offers, rechtschapenheid, bedevaarten, plichten van de (verschillende) levensstadia en yoga zijn louter bedoeld voor de hemel; zij zijn ongunstig en vergankelijk. Verlichting is blijvend en een schenker van vrede, en zij leidt naar het Hoogste.

Men bereikt de goddelijke staat door offers, de wereld van Brahmā door ascese, (en) de verschillende soorten genietingen door liefdadigheid. Men bereikt Bevrijding door Kennis.

Met behulp van het touw van rechtschapenheid stijgt men omhoog; met behulp van het touw van de zonde daalt men omlaag. Wanneer men beide doorsnijdt met het zwaard van Kennis, wordt men vrij van het lichaamsbewustzijn en bereikt men vrede.

¹ De vrucht van de *Trichosanthes palmata*. Deze is prachtig om te zien, maar dient geen nuttig doel.

Geef rechtvaardigheid en onrechtvaardigheid op; verwerp zowel het werkelijke als het onwerkelijke. Na zowel het werkelijke als het onwerkelijke te hebben geschuwd, geef dan ook datgene op waarmee deze werden verworpen (*Mbh. Śā. 329.40*).

Dus, aangezien er een tegenstrijdigheid is met de *Śruti* en de *Smṛti*, en een inconsistentie met de redenering, is handelen (*karma*) niet het middel tot onsterfelijkheid. Mocht Bevrijding een product van handelen zijn, dan zou het vallen onder de vier soorten¹ handelingen en vergankelijk zijn; want, in overeenstemming met het principe dat al wat een product is vergankelijk is, wordt niets dat door handelen is voortgebracht als blijvend gezien. Maar Bevrijding wordt door alle stromingen als eeuwig beschouwd.

In overeenstemming hiermee is er de *Śruti* in de context van de viermaandelijke offers: "O gij sterveling! Uw onsterfelijkheid bestaat uit uw geboorte als zoon" (*Tai. Br. 1.5.5.6*). Verder wordt in de tekst — "De verdienste (*sukṛta*) van hen die de viermaandelijke offers brengen wordt waarlijk eeuwig, *akṣaya*" — de verdienste (*sukṛta*) onuitputtelijk (*akṣaya*) genoemd; maar het woord *sukṛta* impliceert handelen.²

Tegenwerping: Is het niet zo dat, als dit het geval is, aangezien handelingen leiden tot het bereiken van de goddelijke staat enzovoort, zij daarom werkelijk oorzaken van binding worden?

Antwoord: Dat klopt, zij zijn van nature oorzaken van binding. Ter ondersteuning hiervan zijn er de Vedische teksten:

... de wereld van de Voorvaderen door ritens" (*Br. 1.5.16*).

Al dezen worden de bereikers van de deugdzame werelden" (*Ch. 2.23.1*).

De misleide dwazen, die geloven dat de ritens die door de Veda's en de *Smṛti*'s worden ingeprent het hoogste zijn, begrijpen de andere zaak (die leidt naar) Bevrijding niet. Zij, na (de vruchten van hun handelingen) genoten te hebben in de verblijfplaatsen van plezier op de hoogten van de hemel, 'treden deze wereld of een lagere binnen'" (*Mu. 1.2.10*).

(En de *Smṛti*-teksten zijn:)

Aldus hebben degenen die wijs zijn geen gehechtheid aan werk. Er wordt gezegd dat menselijkheid bestaat uit het begiftigd zijn met wijsheid, en niet met handelen" (*Mbh. Āś. 51.32*).

Aldus bereiken degenen die de ritens en plichten volgen die voorgeschreven zijn in de drie Veda's, en die verlangend zijn naar genoegens, de staat van gaan en terugkeren (*B.G. 9.21*).

¹ Productie, verandering (mutatie), zuivering en verkrijging.

² Dus wordt het woord *akṣaya* (onvervangelijk) hier slechts in relatieve zin gebruikt.

Echter, wanneer mensen handelingen verrichten voor God zonder te hunkeren naar beloningen, dan worden deze de middelen voor Bevrijding via de stadia van het zijn van de bron van zuivering van de geest — wat de oorzaak is van Kennis, het middel tot Bevrijding.

Aldus zegt de Heer:

Degene die handelt door handelingen op te dragen aan Brahman en door gehechtheid te verzaken, wordt niet bevlekt door zonde, precies zoals een lotusblad niet (bevlekt wordt) door water.

Door gehechtheid op te geven ondernemen de yogi's werk, louter door het lichaam, de geest, het intellect en zelfs de zintuigen, voor de zuivering van henzelf (*B.G. 5.10-11*).

O zoon van Kuntī, wat u ook doet, wat u ook eet, wat u ook als offer aanbiedt, wat u ook geeft en welke ascese u ook onderneemt, bied dat (alles) aan Mij aan.

Aldus zult u vrij worden van binding in de vorm van handelingen die productief zijn voor goede en slechte resultaten. Wanneer uw geest doordrongen is van de yoga van verzaking en u vrij bent geworden, zult u Mij bereiken (*B.G. 9.27-8*).

Zo worden ook in de *Śrī-Viṣṇu-dharma (Upapurāṇa)* de stadia naar Bevrijding getoond, evenals de afwezigheid van Bevrijding bij de afwezigheid van zuiverheid, en deze zuivering die voortvloeit uit handelingen:

De yogi die de Veda's heeft gelezen, vervolgens de offers heeft gebracht en daarna de handelingen heeft verzaakt, wordt verlicht en bereikt in de juiste volgorde Bevrijding.

Zolang de zonden, verzameld door transmigratie door vele geboorten, niet zijn weggevaagd, richten de gedachten van mensen zich niet tot Govinda.

Toewijding aan Kṛṣṇa groeit in die mensen wier zonden verminderd zijn door ascese, onderscheidingsvermogen en concentratie van de geest in duizenden voorgaande levens.

De geest, vol van de indrukken van zondige daden, is hier waarlijk het obstakel voor de hoogste bevrijding. Voor degene die bang is voor transmigratie, is het de plicht om precies die geest te onderwerpen.

De onderwerping ervan wordt bereikt door gulle giften van goud enzovoort, baden in heilige wateren, en door de grote fysieke ascese die door de geschriften wordt voorgeschreven.

De barrière van zonde wordt volledig geëlimineerd door lofprijzing van goden, het horen van heilige geschriften, bezoeken aan heilige plaatsen en dienstbaarheid aan iemands guru.

Yājñavalkya wijst eveneens op de afhankelijkheid (van Bevrijding) van zuivering en de middelen daartoe:

Zuivering van de geest, als de bron van het opkomen van Kennis, dient in het bijzonder door een monnik beoefend te worden om Bevrijding teweeg te brengen (Yāj. Yati. 62).

Zoals een onzuivere spiegel niet in staat is om enige vorm te reflecteren, zo is iemand wiens geest niet is verfijnd, niet geschikt voor de kennis van het Zelf (ibid 141).

Verering van de leraar, onderzoek naar de betekenis van de Vedische geschriften, het verrichten van goede daden, gezelschap van deugdzame mensen, vrome gesprekken;

Het ophouden met het kijken naar en aanraken van vrouwen, het zien van alle wezens als identiek aan zichzelf, het niet aannemen van geschenken, het dragen van oude okerkleurige kleding;

Het beheersen van de zintuigen ten opzichte van hun objecten, het opgeven van traagheid en luiheid, reflectie op de werkelijke aard van het lichaam, het zich bewust zijn van het kwaad in de neiging tot activiteit, zuivering van de geest door deze vrij te maken van *rajas* en *tamas*, beheersing van de innerlijke organen en vrijheid van verlangens — de yogi wiens geest door deze middelen gezuiverd is, bereikt onsterfelijkheid (ibid 156-9).

Aangezien de middelen tot de realisatie van het Zelf de Veda's zijn, de Purāṇa's, evenals spirituele kennis en de Upaniṣads, (schriftuurlijke) verzen, aforismen, commentaren — en wat er ook maar aan mondelinge traditie is —, en ook het reciteren van de Veda's, offers, celibaat, ascese en beheersing van de uiterlijke organen, geloof, vasten, onafhankelijkheid van zichzelf... (ibid 189-90).

Evenzo wordt in de Upaniṣad van de Atharva-veda aangetoond dat de kennis van het Zelf afhankelijk is van de zuiverheid van de geest:

Wanneer zonden na duizenden geboorten verminderd zijn, dan zien zij door middel van Yoga de totale uitroeiing van de wereldse staat (Yoga. 1.78-9).

Door de zuivering en de vrijheid van bezoedeling van de geest, visualiseren de monniken wier zonden verminderd zijn, alles als het Zelf...

'De Brāhmaṇa's trachten Het te kennen door de studie van de Veda's, offers, liefdadigheid en ascese bestaande uit een onthechte beleving van zintuiglijke objecten' — deze passage uit de Bṛhadāraṇyaka Upaniṣad (4.4.22) toont aan dat offers enzovoort de oorzaken zijn van het streven naar de kennis (van Brahman).

Tegenwerping: Is het niet een feit dat uit teksten zoals: 'Hij die deze twee, *vidyā* (kennis) en *avidyā* (riten), samen kent, bereikt onsterfelijkheid...' (*Īś. 11*),

en: 'Ascese en *vidyā* (kennis) zijn voortbrengers van de hoogste bevrijding voor een Brāhmaṇa', ook van handelingen bekend is dat zij voortbrengers van onsterfelijkheid zijn?

Antwoord: Dat klopt. Het is bekend dat onsterfelijkheid voortvloeit uit de zuivering van de geest, welke afhankelijk is van die (*avidyā*, riten, handelingen); maar niet rechtstreeks (uit handelingen).

Zie bijvoorbeeld: In passages zoals: 'Hij die *vidyā* en *avidyā* samen kent, bereikt onsterfelijkheid' (*Īś. 11*), en: 'Ascese en *vidyā* zijn voortbrengers van de hoogste bevrijding voor een Brāhmaṇa', wordt — nadat is gesteld dat kennis en riten de middelen tot onsterfelijkheid worden — wanneer de vraag rijst hoe zij de voortbrengers daarvan (Bevrijding) worden, in de afsluitende passages aangehouden — te weten: 'Zij vernietigen zonden door ascese, en bereiken onsterfelijkheid door Kennis', 'door de dood te overstijgen via riten, bereikt hij onsterfelijkheid door kennis' (*Īś. 11*) — dat riten die verdwijning van zonden te weegbrengen, en Kennis de oorzaak wordt van het bereiken van onsterfelijkheid. Maar overal waar geen instructie wordt gegeven over de secundaire resultaten zoals zuivering van de geest, moet ook daar dit worden aangenomen in overeenstemming met de regel van het 'aanvullen vanuit de verschillende takken (van de Veda's)'.¹

Tegenwerping: Welnu, in overeenstemming met de tekst: 'Door waarlijk karma te verrichten, dient men te wensen hier honderd jaar te leven' (*Īś. 2*), hoe kan Kennis dan het middel tot Bevrijding zijn wanneer er een voorschrift is om gedurende het hele leven handelingen (riten) te verrichten?

Antwoord: Het antwoord is: deze regel geldt voor iemand die in aanmerking komt voor handelingen, niet voor een kenner van Brahman, die onbevoegd is en niet met enige plicht belast kan worden. Ook de *Śruti* toont op vergelijkbare wijze aan dat een verlicht persoon niet in aanmerking komt voor handelingen:

Een kenner van Brahman kan niet door een *ṛṣi* bevolen worden (te werken), noch kan hij een volgeling van de geschriften worden om door hun voorschriften te worden beperkt.

Om precies deze reden ondernamen de oude verlichten het *Agnihotra*-offer niet (*cf. Kau. Br. 2.4*).

Dit Zelf kennende, verzaken de Brāhmaṇa's het verlangen naar zonen, naar rijkdom en naar de werelden, en leiden zij het leven van een bedelmonnik (*Br. 3.5.1*).

¹ Wanneer een meditatie of een rite die in een bepaalde tak van de Veda's wordt beschreven, opnieuw wordt beschreven in andere takken met enige toevoeging betreffende de details van de uitvoering of resultaten, dan dient de onvolledige beschrijving van de meditatie of de rite volledig te worden gemaakt door te lenen uit de andere takken. Zie *B. S. 3.3*.

Door waarlijk Dit te kennen, zeiden de zieners uit de lijn van Kavaṣi: 'Waarom zouden wij studeren, waarom zouden wij offers brengen?' (*Ai. Ā. 3.2.6.12*).

Hoe gedraagt die kenner van Brahman zich? Hoe hij zich ook moge gedragen, hij is precies zo (*Br. 3.5.1*),

zoals de Heer zegt:

Maar die mens die zich alleen in het Zelf verheugt en tevreden is met het Zelf, en alleen in het Zelf voldaan is — voor hem is er geen plicht te vervullen.

Voor hem is er hier geen enkel belang bij het verrichten van een handeling, noch enig (belang) bij het niet-verrichten ervan. Bovendien is er voor hem geen afhankelijkheid van enig object om welk doel dan ook te dienen (*B. G. 3.17-18*).

Zo heeft ook de Heer Śiva gezegd in de *Liṅga Purāṇa* in verband met de vertelling van *Kālakūṭa*:

O beste onder de Brāhmihnen, er is geen plicht voor een Brāhmins die, als resultaat van deze Kennis, gehechtheid heeft opgegeven zelfs terwijl hij nog in het lichaam is; indien er wel een plicht zou zijn, dan is hij geen kenner van de Werkelijkheid.

Voor hem is er zeker geen plicht, noch in deze wereld noch in de volgende, omdat een kenner van Brahman in werkelijkheid al bevrijd is terwijl hij nog leeft (*jivanmukta*).

Zelf een kenner van de Werkelijkheid zijnde, blijft hij eeuwig toegewijd aan de beoefening van Kennis en onthecht. Terwijl hij de notie van plicht opgeeft, bereikt hij louter Verlichting.

O voornaamste onder de Brāhmihnen, er is geen twijfel over dat de dwaas die, met verwerping van Kennis, zichzelf identificeert met een bepaalde kaste of levensstadium en zijn plezier elders vindt, onwetend is.

Alleen in hen zijn woede, vrees, evenals hebzucht, begoocheling, (ideeën van) onderscheid, hoogmoed, luiheid, rechtschapenheid en onrechtvaardigheid aanwezig. En onder de invloed daarvan raken zij belichaamd (*L. P. E. 105-9*).

Ellende houdt aan zolang er een lichaam is. Daarom dient hij onwetendheid op te geven. Van de yogi die in deze wereld leeft door onwetendheid te vernietigen via verlichting, verdwijnen woede enzovoort, en worden rechtschapenheid en onrechtvaardigheid vernietigd. En Wanneer deze zijn geëlimineerd, wordt hij niet opnieuw met een lichaam verbonden. Vrij van de

drie soorten verdriet¹, wordt hij waarlijk bevrijd van transmigratie (ibid 112-14).

Evenzo in de *Śiva-dharmottara* (*Upapurāna*):

Er is geen enkele plicht voor de yogi die tevreden en zelfvervuld is geraakt door de nectar van verlichting; indien die er wel is, dan is hij geen kenner van de Werkelijkheid.

Voor hem is er in het minst geen plicht in elk van de twee werelden. Hij wordt vrij, zelfs terwijl hij in deze wereld is; hij is volmaakt en bezit overal dezelfde visie (*samatvam*).

Daarom, aangezien er geen plicht is voor de man van Kennis, is dit voorschrift tot handelen vervat in: 'Door waarlijk karma te verrichten...' (*Īś. 2*), bedoeld voor iemand die onwetendheid bezit. En de tekst: 'Door waarlijk karma te verrichten...', is geen bevel tot (het uitvoeren van) handelingen, maar er dient te worden begrepen dat het verrichten van handelingen naar zijn eigen wil (die van de verlichte persoon) wordt besproken om de grootsheid van Kennis te tonen.

De impliciete gedachte is deze: zelfs als de man van Kennis gedurende zijn hele leven naar eigen wens rechtvaardige of onrechtvaardige daden verricht, is er geen besmetting door die handelingen vanwege de kracht van Kennis.

In overeenstemming hiermee, beginnend met 'Dit alles... dient door de Heer bedekt te worden' (*Īś. 1*) en na te hebben gesproken over het beschermen van het Zelf door een verlicht persoon door alles te verzaken — in 'Bescherm (uw Zelf) door die (onthechting)' (*ibid*) —, en vervolgens opgeschrikt door de gedachte dat de uitspraak die zelfs verzaking voorschrijft zeker onlogisch geuit is voor zover het een kenner van Brahman betreft — die immers alle voorschriften voorbij is —, sprak de Veda (in *Īś. 2*) zelfs niet over verzaking (van handelingen) als een plicht voor de verlichte persoon door te zeggen: 'hij dient te wensen te leven' over de volledige spanwijdte van het leven 'door in deze wereld waarlijk werken² te ondernemen die rechtvaardig, onrechtvaardig, enzovoort zijn, precies zoals ze zich aandienen. Hij dient niet passief neer te zitten door rechtvaardige daden enzovoort op te geven uit angst gebonden te worden door deugd enzovoort. Aldus (*evam*), inderdaad, voor u (*tvayi*) die verlicht bent en toch handelingen verricht, zal er geen (*na asti*) verandering (*anyathā*) van conditie zijn — een val uit uw ware aard, of enige associatie met de transmi-

¹ Voortkomend uit het lichaam (*ādhyātmika*), de natuur/medewezens (*ādhibhautika*) en bovennatuurlijke oorzaken (*ādhidivika*).

² De volledige śloka is: *Kurvanneveha karmāṇi jijviśecchataṃ samāh; Evam tvayi nānyatheto'sti na karma lipyate nare*. 'Door waarlijk karma te verrichten, dient men te wensen honderd jaar te leven. Voor een mens zoals u (die aldus wil leven), is er geen andere weg dan deze waardoor karma niet aan u blijft kleven.'

grerende staat veroorzaakt door deugd enzovoort — vanwege (*itah*) het ondernemen van de plichten gedurende het hele leven.¹

Of (een alternatieve uitleg van *Īś. 2*): "Vanaf deze (handeling) (*itah*) zal er geen (*na asti*) andere (*anyathā*) staat volgen, namelijk zoals bij de transmigrerende staat die volgt op het verrichten van handelingen. Want (het resultaat van) werk dat opgedragen is (aan God) besmet u niet (*na lipate*)."

In overeenstemming hiermee zijn de andere Vedische teksten:

... men wordt niet geraakt door kwade handelingen (*Br. 4.4.23*).

(Ik zal u spreken over Dat) waaraan bij de kenner ervan een zondige daad zich niet hecht (*Ch. 4.14.3*).

Dingen die gedaan of niet gedaan zijn, verontrusten hem niet (*Br. 4.4.22*).

... zo worden alle zonden van deze persoon volledig verbrand (*Ch. 5.24.3*).

(Zo ook in de *Bhagavadgītā*.)

Op gelijke wijze reduceert het vuur van Kennis alle handelingen tot as (*4.37*).

In de *Liṅga Purāṇa* wordt gezegd:

Er is geen twijfel dat alle handelingen van een man van Kennis tenietgedaan worden. Hoewel hij speelt met de verschillende soorten onrechtvaardige daden, raakt hij niet besmet (*L. P. E. 118*).

In de *Śiva-dharmottara (Upapurāṇa)* komen ook deze verzen voor:

Daarom, na onmiddellijk met het zwaard van Kennis de gehele binding van handelingen — gedaan met of zonder verlangen — te hebben doorgesneden, en zuiver geworden zijnde, blijft hij gevestigd in het Zelf.

Zoals een groot laaiend vuur alles verbrandt wat droog of nat is, zo verbrandt het vuur van Kennis in een moment goede en slechte handelingen.

¹ Een man van realisatie heeft noch het besef van ouderschap, noch enig verlangen om te genieten. Omdat er geen hunkering aanwezig is, onderneemt hij geen enkel rechtvaardig werk met het oog op het verkrijgen van verdienste; evenmin verricht hij een onrechtvaardige daad uit gehechtheid. Welke handelingen hij ook doet onder de invloed van de 'impressies van handelingen' (*prārabdha karma*) die verantwoordelijk zijn voor zijn huidige geboorte, deze beïnvloeden andere personen op een gunstige of ongunstige wijze. Als gevolg daarvan kennen mensen deugd of ondeugd toe aan de man van realisatie. Het is dus alleen vanuit het standpunt van anderen dat de daden van een man van Kennis goed of kwaad worden genoemd. Mocht de man van Kennis zelf het besef van goed of kwaad hebben met betrekking tot zijn handelingen, dan is het onmogelijk dat hij de resultaten daarvan niet zou moeten ervaren. Het besef van goed en kwaad bestaat alleen in de individuele zielen in onwetendheid. In de man van Kennis daarentegen is er een totale afwezigheid van de notie van individualiteit.

Zoals een lotusblad niet bevochtigd wordt door het water dat erop ligt, zo wordt de man van Kennis niet geraakt door het 'water' in de vorm van objecten zoals geluid enzovoort.

Zoals iemand die beschermd wordt door de kracht van een bezwering niet gebeten wordt door slangen, zelfs niet terwijl hij ermee speelt, zo wordt hij niet beïnvloed door de 'slangen' in de vorm van de zintuigen, zelfs niet terwijl hij ermee speelt.

Zoals gif dat is ingeslikt wordt verteerd door de kracht van bezweringen en medicijnen, zo worden op gelijke wijze alle zonden van een verlicht persoon onmiddellijk vernietigd.

Zo ook in: 'Bādarāyaṇa meent dat Bevrijding voortvloeit uit deze (Kennis van het Zelf) (zoals gepresenteerd in de Upaniṣads), omdat de Vedische teksten dit verklaren' (*B. S.* 3.4.1); de aforist (Vyāsa) zegt dat Kennis alleen de oorzaak is van het hoogste menselijke doel. Vervolgens werpt hij in: '... aangezien het Zelf een ondergeschikte positie inneemt in riten enzovoort, is de vermelding van de resultaten van Kennis (louter) ter verheerlijking van de dader, zoals elders het geval is' (*B. S.* 3.4.2) enzovoort, die de dader als afhankelijk van handelen neerzetten, de twijfel op of Kennis complementair is aan handelen.

Daarna vestigt hij in: 'Maar Bādarāyaṇa's standpunt blijft onwankelbaar vanwege de instructie dat het hoogste Zelf zelfs groter is (dan de dader)' (*B. S.* 3.4.8) enzovoort — door te onderwijzen over Brahman dat vrij is van kenmerken van de transmigrerende staat zoals ouderschap enzovoort, en wiens aard onaangetast is door zonde enzovoort — het feit dat, in het geval van iemand die hoopt in aanmerking te komen voor handelingen nadat hij Dit (Brahman) heeft gekend, handelen en Kennis geen alternatieven van elkaar kunnen zijn, noch een combinatie kunnen vormen, noch gerelateerd kunnen zijn als hoofd- en bijkomende factoren.

Dit is omdat de mogelijkheid ontstaat dat de geschiktheid voor handelingen wordt ontworteld door de aard van die geschiktheid zelf; namelijk dat de gehele wereld bestaande uit handeling, dader en resultaat, gecreëerd door onwetendheid, wordt uitgeroeid door de kracht van Kennis. Bovendien worden handelen en Kennis in verschillende contexten (in de *B. S.*) behandeld en hebben zij verschillende resultaten.

Aldus, in overeenstemming met: 'Om precies die reden is er (voor de *sannyāsin*) geen noodzaak tot het aansteken van vuur en dergelijke andere riten' (*B. S.* 3.4.25), aangezien Kennis het middel is tot het hoogste menselijke doel, dienen het aansteken van een vuur enzovoort — wat de plichten zijn van een bepaalde levensfase — niet als noodzakelijk te worden beschouwd voor Kennis om haar eigen resultaat (Bevrijding) voort te brengen.

Nadat op deze wijze het resultaat van (de discussie in) de voornoemde sectie is vastgesteld, en aangezien de mogelijkheid ontstaat dat Kennis absoluut onaf-

hankelijk zou zijn, wordt in: 'Op kracht van de Upaniṣadische bekrachtiging van offers enzovoort, zijn ook alle religieuze activiteiten noodzakelijk. Dit is hetzelfde als in het geval van een paard (in zaken van geschiktheid)' (*B. S. 3.4.26*), erop gewezen dat zij niet absoluut onafhankelijk is.

Pas nadat Kennis is opgekomen, is zij van niets anders afhankelijk om haar vrucht (Bevrijding) voort te brengen; maar voor zover het de generatie van Kennis betreft, is zij zeker afhankelijk, zoals door de *Śruti* wordt verklaard: '(De Brāhmaṇa's) trachten Het te kennen door... offers' (*Br. 4.4.22*).

Aldus heeft Vyāsa het nut van handelingen aangetoond als een middel voor het opkomen van het verlangen om (Brahman) te kennen. En verder heeft hij, via de twee aforismen: '(De beperkende teksten) zijn niet van toepassing (op de man van Kennis), aangezien de beperking zonder enige specificatie is gemaakt' (*B. S. 3.4.13*) en: 'Of liever gezegd, de instemming (verleend) voor het verrichten van religieuze daden is bedoeld voor de verheerlijking van Kennis' (*B. S. 3.4.14*), aangetoond dat het vers: 'Door waarlijk werk te verrichten...' (*Īś. 2*), twee implicaties heeft: dat het bedoeld is voor de onverlichte persoon én voor de lofprijzing van Kennis.

Daarom, aangezien op de voornoemde wijze Kennis alleen het middel voor Bevrijding is, is de aanvang van de volgende Upaniṣad passend.

Tegenwerping: Is het niet zo dat (alleen) indien binding onwerkelijk zou zijn, deze verdreven had kunnen worden door Kennis, en onsterfelijkheid zou zijn gevolgd op verlichting? Maar dit is niet zo, omdat het (de binding) wordt waargenomen en het niet geëlimineerd kan worden; en omdat er geen mogelijkheid is tot superimpositie (*adhyāsa*) — want aangezien de aard van het Zelf totaal verschilt van al het andere op grond van het feit dat Het gekend wordt als 'u' ('ik', enz.), vertoont Het geen enkele gelijkenis met wat dan ook.

Antwoord: Wat dat betreft kan niet worden beweerd dat binding werkelijk is omdat zij wordt waargenomen; want waarheid en onwaarheid zijn beide in gelijke mate waarneembaar. Noch is (de binding) reëel op grond van de afwezigheid van de opheffing ervan, omdat de opheffing ervan mogelijk is vanuit het standpunt van schriftuurlijke verklaringen en causaliteit. Zo toont de *Śruti* bijvoorbeeld de onwerkelijkheid van de wereld en haar veroorzaking door *Māyā* aan in teksten als:

Maar er is niet dat tweede ding, gescheiden van Het (*Br. 4.3.23*).

Er is Eenheid (*Īś. 7*).

Er is geen dualiteit (*cf. Mā. Kā. 1.18*).

Hoezo? Wanneer Het gekend is, blijft er niets (anders) over om gekend te worden (*een echo van Śve. 1.12*).

Slechts Eén, zonder een tweede (*Ch. 6.2.1*).

Alle transformatie heeft spraak als basis, en het is slechts een naam (*Ch. 6.1.4*).

Het Ene alleen is werkelijk.

Er is in Het geen enkel verschil (*Br. 4.4.19*).

Het dient in slechts één vorm gerealiseerd te worden (*Br. 4.4.20*).

Men dient te weten dat de Natuur (*Prakṛti*) waarlijk *Māyā* is (*Śve. 4.10*).

De Heerser over *Māyā* projecteert deze wereld (*Śve. 4.9*).

De Heer wordt op grond van *Māyā* als veelvuldig waargenomen (*Br. 2.5.19*).

(In de *Bhagavadgītā* wordt eveneens gezegd:)

Hoewel Ik geboorteloos ben, onvergankelijk van aard en de Heer der wezens, neem Ik (toch), door Mijn eigen *Prakṛti* te onderwerpen, geboorte aan door middel van Mijn eigen *Māyā* (*4.6*).

En dat (Kenbare), hoewel onverdeeld, schijnt als verdeeld te bestaan in alle wezens (*13.16*).

Zo ook in *Brahma Purāṇa*:

Rechtschapenheid en onrechtvaardigheid, geboorte en dood, de verbeelding van geluk en verdriet, kaste en levensstadia, evenals woonplaats, hemel en hel — deze hebben zeker nergens bestaan voor een mens in zijn ware natuur. De onwerkelijke verschijning van de wereld wordt valselijk waargenomen als ware zij echt.

Zoals het water in een luchtspiegeling, zoals een luchtspiegeling in een woestijn; zoals zilver in wat feitelijk een bot is, en zoals parelmoer in wat een bot is; zoals een stuk touw in een kamer dat 's nachts verschijnt als een slang; zoals de maan die werkelijk één is, maar als twee aan de hemel verschijnt voor een mens wiens ogen zijn aangetast door *Timira*¹; zoals de vastheid, de blauwheid en ook de helderheid van de hemel—.

De ene zon wordt als velen gezien in de talrijke vaten met water. Het hoogste Zelf schijnt eveneens (divers) te bestaan in al Zijn beperkende bijvoegsels (*upādhi's*). De begoocheling van dualiteit, onwetendheid genoemd, is in werkelijkheid niet zo; het is een dwaling.

Degenen die, door begoocheling, altijd aan het lichaam denken en het als het Zelf beschouwen, zullen hierna de gevangenis (d.w.z. het lichaam) als hun verblijfplaats hebben.

Viśva (Virāt) en Taijasa (Hiraṇyagarbha), samen met Prāṇa (de individuele ziel), blijven eeuwig bedekt door de toestanden van waken, dromen en sla-

¹ Diplopie, dubbelzien

pen; welke niets anders zijn dan begoocheling — in het begin, het midden en het einde.

Door Zijn eigen *Māyā* in de vorm van dualiteit misleidt Hij Zijn eigen Zelf. En Hijzelf realiseert Hari, die Zijn eigen Zelf is en die verblijft in de holte van het hart.

De natuur van Viṣṇu verschijnt als de schepping in de vorm van uitgebreide dualiteit, zoals de talrijke bliksemflitsen van verschillende vormen in de lucht.

God/Brahman en de illusoire aard van de schepping verklaren:

God wordt altijd overal gezien als kalm in een rustige geest, en als gewelddadig en verstomd in een geest die dat is. Maar in werkelijkheid is Hij niet zo.

Er is geen werkelijke gedaanteverandering van ijzer, aarde en goud. De differentiatie van alle wezens, bewegend en niet-bewegend, is in werkelijkheid niet zo.

Onwetendheid (*Avidyā*), rustend op het bewuste Zelf dat allesdoordringend en onveroorzaakt is, projecteert de tweevoudige (d.w.z. grove en subtiele) schepping door het Zelf als ondersteuning te nemen.

(Zoals) een slang nooit een touw is, noch een touw een slang, (zo ook) is er geen oorzaak voor noch het ontstaan, noch de vernietiging van de wereld.

Deze onwetendheid is verbeeld om de empirische handelingen van mensen (te verklaren). Deze (onwetendheid), die is samengesteld uit dualiteit en niet-dualiteit, wordt de oorzaak van begoocheling genoemd.

Men dient voortdurend te denken aan het non-duale, allesdoordringende, ongeconditioneerde Brahman. De kenner van het Zelf die het verdriet heeft overstegen, heeft nergens vrees voor — of het nu vrees is voor de dood veroorzaakt door Yama, of voor wat dan ook.

Het wordt noch geboren, noch sterft Het; noch wordt Het gedood, noch is Het de doder. Noch is Het gebonden, noch is Het degene die bindt; noch wordt Het bevrijd, noch is Het de schenker van vrijheid. De ziel is waarlijk hetzelfde als het hoogste Zelf, en wat daarvan verschilt, (dat) is onwerklijk.

Door aldus te begrijpen dat de aard van de wereld, die bestaat uit de *Māyā* van Viṣṇu, onwerklijk is, zal men vrij worden van gehechtheid aan genot door alle begoochelingen op te geven.

Zoals een vuur dat zijn brandstof heeft opgebrand, zo dient de yogi kalm te worden door zichzelf te bevrijden van alle begoochelingen, en door zijn geest onwankelbaar op zijn eigen Zelf te richten.

Deze *Māyā*, gedifferentieerd in de vierentwintig categorieën, is de hoogste Natuur (*Prakṛti*). Daaruit zijn voortgekomen: hartstocht en woede, hebzucht en begoocheling, en vrees evenals neerslachtigheid en verdriet, en de veelvuldige dwalingen, deugd en ondeugd, geluk en verdriet, transformaties zoals schepping en vernietiging, het binnengaan in de hel, het verblijven in de hemel, kasten en levensstadia, gehechtheid en afkeer en de diverse ziekten, kindertijd, jeugd, ouderdom, scheiding, vereniging, genot, vasten en geloften.

Degene die deze (wereld) kent zoals beschreven, dient alles op te geven en stil te gaan zitten. Ken hem als (een mens) van juist begrip.

Zo ook in de *Śrī-Viṣṇu-dharma (Upapurāṇa)*, bestaande uit zes hoofdstukken:

Deze individuele ziel ziet, onder de invloed van onwetendheid die er van onheuglijke tijden af mee verbonden is, dat Brahman als afgescheiden, hoewel Het in zichzelf bestaat.

Zolang het de hoogste Zelf als verschillend van zichzelf beschouwt, zolang waarlijk transmigreert het wezen, misleid door zijn eigen handelingen.

Maar degene wiens handelingen in hun totaliteit volledig tenietgedaan zijn, realiseert het zuivere, hoogste Brahman als niet-verschillend van zichzelf; zuiver zijnde, wordt hij onsterfelijk.

Alle handelingen zijn onwetendheid (*nescience*), en (spirituele) kennis wordt verlichting genoemd. Een wezen wordt geboren als gevolg van (eerdere) handelingen, en wordt vrij door verlichting.

Non-dualiteit is waarlijk de hoogste Werkelijkheid; dualiteit wordt gezegd het tegenovergestelde daarvan te zijn. O Koning! Dit viervoudige verschil dat bestaat tussen de dieren, de planten enzovoort, zij die mensen worden genoemd en de wezens in de hel, komt voort uit onwetendheid.

Dit is onwetendheid, dualiteit genoemd, die de vorm aanneemt van ideeën zoals: 'Ik ben anders', 'Deze is anders' en 'Degenen hier zijn ook anders.' Hoor vervolgens over non-dualiteit.

Non-dualiteit, die ongeconditioneerd, onveranderlijk en onuitsprekelijk is, wordt gerealiseerd als vrij van ervaringen zoals 'mijn' en 'mij'. Dualiteit hangt af van mentale condities; de hoogste Werkelijkheid is non-duaal.

Daarom moeten mentale condities die voortkomen uit deugd en ondeugd worden geëlimineerd. Wanneer deze zijn geëlimineerd, kan dualiteit niet langer logisch worden vastgesteld.

Al wat er is, bewegend of niet-bewegend, is slechts een object dat door de geest wordt gezien. Wanneer de geest ophoudt te handelen als de geest, dan zal men non-dualiteit bereiken.

Deze gedachte die men heeft over handelingen is een belemmering voor (het bereiken van) Brahman. Door gedachten over handelingen ontstaat kennis van dezelfde soort.

Inderdaad, kennis komt overeen met het soort gedachte dat men heeft. Wanneer die (gedachte) is geëlimineerd, onthult Brahman Zichzelf spontaan.

O Koning der mensen! Het onderscheid tussen de hoogste Werkelijkheid en de individuele ziel wordt verbeeld door onwetendheid. Om precies deze reden staat, wanneer die (onwetendheid) is vernietigd, de niet-verschillendheid tussen de individuele ziel en de hoogste Werkelijkheid geopenbaard.

Het Zelf wordt de individuele ziel (*kṣetrajñā*, de kenner van het veld) genoemd wanneer Het verbonden is met de bestanddelen (*guṇas*) van *Prakṛti*. Wanneer Het zuiver wordt na bevrijd te zijn van precies die zaken, wordt Het het hoogste Zelf genoemd.

Zo ook in de heilige *Viṣṇu Purāna*:

O Heer van de werelden, U alleen bent het hoogste Zelf; er is geen ander. Het is slechts Uw glorie waardoor deze bewegende en niet-bewegende (schepping) is doordrongen.

Al dit wat als vormhebbend wordt gezien, behoort aan U die van nature bewustzijn bent. Degenen die geen yogi's zijn, zien dit als 'de wereld' vanwege dwalende kennis.

Degenen die deze hele wereld in werkelijkheid niet als bewustzijn kennen, zien haar als materieel en drijven rond in de oceaan van begoocheling.

Maar degenen die begiftigd zijn met Kennis en zuiver van geest zijn, zij zien het hele universum als Uw hoogste goddelijke vorm, die in werkelijkheid bewustzijn is (1.4.38-41).

Voor degene die dit soort besef heeft dat: 'Ik ben Hari en Janārdana en dit alles', en dat er buiten Hem geen afzonderlijke klasse van dingen bestaat die gevormd wordt door oorzaak en gevolg — voor hem zijn er geen ziekten in de vorm van dualiteiten (bijv. hitte en kou, geluk en verdriet, enzovoort) die het gevolg zijn van geboorte (1.22.87).

Precies die Entiteit die, vanuit het hoogste standpunt, van nature bewustzijn en absoluut zuiver is, verschijnt als objecten als gevolg van valse waarneming (1.2.6).

Aangezien deze Heer, die oneindige vormen heeft, van nature bewustzijn is en niet materieel, weet daarom dat dergelijke gedifferentieerde objecten als bergen, oceanen en de aarde verschijningen van Bewustzijn zijn (2.12.39).

O tweemaal-geborene, bestaat er ergens iets dat zonder begin, midden en einde is, en dat altijd in dezelfde staat verkeert? En wat er ook op deze aarde verandering ondergaat, is niet van die aard. Hoe kan daar enige werkelijkheid in zitten?

Aarde verandert in een pot, de pot in scherven; de potscherf wordt gebroken in minuscule deeltjes; daaruit komen atomen voort. Vertel me, welke substantie wordt hierin gezien door mensen wier overtuiging over het Zelf ver sluierd is door hun eigen handelingen?

Daarom, o tweemaal-geborene, bestaat er op geen enkel moment en nergens enige substantie buiten het Bewustzijn. Er is slechts één Bewustzijn, dat op verschillende manieren wordt waargenomen door mensen wier opvattingen divers zijn geworden als resultaat van hun eigen verschillende handelingen.

Het Bewustzijn is slechts één en altijd hetzelfde, en is zuiver, vrij van smet, vrij van verdriet en wars van elke associatie met zaken als hebzucht enzovoort. Het is de hoogste Heer, en Hij is Vāsudeva, buiten wie niets anders bestaat.

Aldus is door mij tot u gesproken over de aard van de Werkelijkheid, die zowel Bewustzijn als Waarheid is. Al het andere is onwaar. Daarnaast is alles wat zich op de aarde bevindt en binnen het bereik van 'empirische handelingen' valt, ook aan u verteld (2.12.41-5).

Resultaten van handelingen worden verzameld door onwetendheid, en dat geldt voor alle wezens. Het Zelf is zuiver, onveranderlijk, vredig, vrij van kwaliteiten en de Natuur voorbij. Van de Ene die in alle wezens bestaat, is er noch groei noch verval (2.13.70-1).

O Koning, dat is Werkelijkheid die, zelfs na het verstrijken van tijd, niet beantwoordt aan enige andere beschrijving die voortkomt uit transformatie enzovoort. En wat is dat? (2.13.100).

O beste onder de mensen, indien er iemand anders zou zijn buiten mijzelf, dan zou het mogelijk zijn om aldus te spreken: 'Ik ben dit, en deze Ander is verschillend.'

Wanneer een enkele persoonlijkheid alle lichamen bewoont, dan zijn uitspraken als 'Wie bent u?' en 'Dat ben ik' zeker misleidend.

U bent de koning, en dit is een draagstoel; wij zijn de dragers die vooruit bewegen, en dit is uw domein — al dit waarover u spreekt is niet correct (2.13.90-2).

Objecten die in de volksmond bekendstaan als 'koning', 'de soldaat van de koning', evenals 'koningschap' en andere zaken, zijn elk verbeeldingen van de geest (2.13.99).

Dat wat onverwoestbaar en soeverein werkelijk is, wordt door de verlichten als waarheid aanvaard (2.14.24).

O Koning, hoor van mij in het kort over dat wat soeverein werkelijk is: Het is het Zelf, dat één is, doordringend, gelijk, zuiver, zonder kwaliteiten, de Natuur voorbij, vrij van geboorte, groei, enzovoort, alomtegenwoordig, onvergankelijk en vol van het hoogste Bewustzijn. O Koning, de Heer is niet verbonden met werkelijke namen, kasten, enzovoort; noch was Hij verbonden, noch zal Hij verbonden worden.

De kennis dat het contact van Het (het Zelf) met iemands eigen lichaam en met de lichamen van anderen waarlijk van dezelfde aard is, is de hoogste kennis. De dualisten hebben niet de werkelijke visie (2.14.28-31).

Aldus, o wijze, is dit universum één en ongedifferentieerd, en is het van dezelfde aard als het hoogste Zelf, genaamd Vāsudeva (2.15.35).

Door die instructie werd ook Nidāgha een aanhanger van het non-dualisme. Vervolgens realiseerde hij Brahman, en alle dingen als niet-verschillend van het Zelf. Daardoor, o tweemaal-geborene, bereikte hij de absolute Bevrijding.

Zoals dezelfde hemel als verschillend wordt gezien — als wit, blauw, enzovoort — zo verschijnt ook het Zelf, hoewel Het één is, als gediversifieerd als gevolg van een dwalende visie (2.16.19-20).

Al wat hier (in deze wereld) bestaat, is één. En dat is hetzelfde als Acyuta (Vāsudeva). Er is niets anders dat hoger is dan Hij.

Hij ben ik, en Hij bent u; en Hij is dit alles wat in werkelijkheid het Zelf is. Geef de begoocheling van diversiteit op.

Die grote koning, aldus door hem toegesproken en begiftigd geraakt met de hoogste visie, gaf de differentiatie op. En nadat de herinneringen aan zijn vorige levens waren herleefd, werd ook hij verlicht en bereikte hij de Bevrijding in precies datzelfde leven (2.16.22-4).

Zo ook in de *Liṅga Purāṇa*:

Daarom heeft de transmigratie van alle belichaamde wezens onwetendheid als wortel, want vanuit het standpunt van de rede is er geen verschil tussen de individuele (ziel) onder de betovering van *Māyā* en het hoogste Zelf dat daar onafhankelijk van is (E. 86.16, 95).

Zelfs eenheid bestaat zeker niet; hoe kan dualiteit daar dan bestaan? Aangezien er geen eenheid is en geen sterveling, vanwaar zou de dood dan kunnen ontstaan? (ibid 86.96).

Hij (het Zelf) is zich niet bewust van de innerlijke wereld, noch van de uiterlijke wereld, noch zeker van beide werelden. Hij is zelfs geen massa van bewustzijn; Hij is noch bewust, noch onbewust (ibid 86.97).

Wanneer Kennis daagt, blijft er niets (anders) over om gekend te worden. Vanuit het hoogste gezichtspunt is Hij hetzelfde als Bevrijding. Alle dingen komen voort uit de duisternis van onwetendheid (*nescience*); er is geen noodzaak tot beraadslaging met betrekking hiertoe (*ibid* 86.98, 100).

O tweemaal-geborenen, het Zelf heeft noch kennis noch binding, zelfs geen Bevrijding. De individuele ziel is noch een oorzaak noch een gevolg door gedaanteverandering; noch is zij waarlijk een transformatie. Dit is *Māyā*, die zich onttrekt aan de definitie van 'bestaand' of 'niet-bestaand'.

Evenzo zegt de eerbiedwaardige Parāśara:

Uit Hem is waarlijk de wereld geboren, en in Hem alleen lost zij op. Die Heerser over *Māyā* scheidt diverse vormen door de binding van *Māyā* te aanvaarden.

Maar Hij transmigreert niet op deze wijze, noch laat Hij anderen transmigreren. Hij is noch de dader, noch de genietter; noch de Natuur (*Prakṛti*), noch de individuele ziel (*Jīva*).

Hij is noch *Māyā*, noch zelfs de Levenskracht (*Prāṇa*). In werkelijkheid is Hij bewustzijn. Daarom heeft de wereldlijkheid van alle belichaamde wezens niets anders dan onwetendheid als wortel.

Het Zelf is eeuwig, alomtegenwoordig, onveranderlijk en vrij van gebreken. Hij, die één is, wordt gedifferentieerd door de kracht van *Māyā*; in werkelijkheid is dit niet zo.

Daarom hebben de wijzen, vanuit het standpunt van de hoogste waarheid, gesproken over non-dualiteit.

De ingewijden zeggen dat dit universum in zijn essentie Bewustzijn is.

Anderen, met een verwrongen visie onder de invloed van onwetendheid, zien deze wereld als van nature werkelijk. Dit Zelf, dat van nature Bewustzijn is, onveranderlijk, gespeend van kwaliteiten en allesdoordringend, wordt door personen met een dwalende visie gezien als materiële objecten.

Een persoon wordt vredig wanneer hij realiseert dat de individuele ziel in werkelijkheid de Absolute is, en dat deze wereld van dualiteit louter *Māyā* is. Daarom bestaat alleen Bewustzijn; noch de wereld, noch transmigratie.

Aldus, aangezien met behulp van Vedische en andere teksten die de oorzaak van namen (en vormen) enzovoort presenteren, en vanuit het standpunt van zijn werkelijke aard, de wereld is opgeheven (*sublated*), wordt daarom begrepen dat zij onwerkelijk is. Zoals in het geval van de enkele maan de tegenovergestelde verschijning als dubbel vals is, zo is het passend dat in het geval van Brahman — gekenmerkt als 'niet grof' enzovoort — de tegenovergestelde verschijning als 'grof' enzovoort vals zou moeten zijn.

Zo ook in: 'Zelfs niet naargelang de plaats kan Brahman een tweevoudig kenmerk hebben, want overal (wordt onderwezen dat Het zonder attributen is)' (*B. S. 3.2.11*); de aforist stelt vast dat Brahman zonder kwaliteiten is, aangezien Het geen twee tegenstrijdige naturen kan hebben vanuit het standpunt van Zijn essentie en van Zijn beperkende bijvoegsels (*upādhi's*).

Vervolgens werpt hij in: '(Indien wordt aangevoerd dat Brahman niet slechts één kenmerk kan hebben) op grond van verschil...' (*B. S. 3.2.12*), de twijfel op — op basis van Vedische teksten die over verschil spreken — of er niet wordt toegegeven dat ook het gekwalificeerde Brahman (*Saguṇa Brahman*) bestaat.

Daarna bewijst hij in: '... (zeggen wij dat) dit niet zo is, omdat de geschriften elk van deze verschillen individueel ontkennen' (*ibid*), dat alleen het attribuutloze Brahman (*Nirguṇa Brahman*) wordt erkend, aangezien de verschillende beperkende bijvoegsels door de Vedische teksten zelf worden uitgesloten. Bovendien is het, op basis van de Vedische teksten die niet-verschil presenteren, niet logisch om te accepteren dat Brahman attributen heeft.

En dan toont hij in: 'Bovendien verklaren de volgelingen van bepaalde takken aldus' (*B. S. 3.2.14*), aan dat de volgelingen van sommige recensies van de Veda's, door dualiteit te veroordelen, uitsluitend non-dualiteit handhaven, zoals (blijkt) uit teksten als:

'Dit dient waarlijk via de geest te worden bereikt. Er is hier werkelijk geen enkele diversiteit' (*Ka. 2.1.11*).

'Hij die ziet alsof er hier verschil is, gaat van dood naar dood' (*Ka. 2.1.10*).

'Het dient in slechts één vorm gerealiseerd te worden' (*Br. 4.4.20*).

Nadat is gesteld dat Vedische passages die over verschillen handelen niet betekenisloos zijn, aangezien zij betrekking hebben op het geconditioneerde Brahman, volgt — om te herbevestigen dat Brahman inderdaad ongeconditioneerd is — het aforisme: 'De Upaniṣad verklaart eveneens dat Brahman louter Bewustzijn is' (*B. S. 3.2.16*).

Met verwijzing naar de tekst: 'Zoals een klont zout geen binnenkant of buitenkant heeft, maar geheel en louter zilt van smaak is, precies zo is het Zelf zonder binnenkant of buitenkant, geheel en louter zuivere Intelligentie' (*Br. 4.5.13*), en na te hebben gesteld dat er buiten Bewustzijn geen andere vorm (van Brahman) is, volgt het aforisme: 'Bovendien onthullen de Veda's dit; evenzo wordt dit ook in de Smṛti's vermeld' (*B. S. 3.2.17*). Nadat dit is vastgesteld met behulp van dergelijke Vedische en Smṛti-teksten zoals...

Nu volgt derhalve de beschrijving (van Brahman): 'Niet dit, niet dit' (*Br. 2.3.6*).

Dat (Brahman) is zeker verschillend van het gekende; en bovendien staat Het boven het ongekende (*Ke. 1.3*).

... zonder Welke (Brahman) te bereiken, woorden, samen met de geest, terugkeren (*Tai. 2.4.1*).

Die kennis wordt Brahman genoemd, welke vrij is van onderscheid, welke puur bestaan is, buiten het bereik van de spraak, en die in zichzelf gekend wordt (*V. P. 6.7.53*).

Het kenmerk van het hoogste Zelf is dat Het verschillend is van alle vormen (*ibid 6.7.54*).

dat Brahman zeker vrij is van onderscheid, volgt het aforisme: 'Vandaar ook de illustraties van de weerspiegeling van de zon enzovoort' (*B. S. 3.2.18*). Omdat het hoogste Zelf van nature zuiver Bewustzijn is — essentieel aangeduid door te zeggen: 'niet dit, niet dit', onderscheiden van het gekende en het ongekende, woorden voorbij, vrij van onderscheid, in Zijn ware aard verschillend van alle vormen, en (slechts) onderscheidingen heeft als gevolg van beperkende bijvoegsels (*upādhi's*) — daarom wordt de analogie dat Het is als de weerspiegeling van de zon in het water enzovoort gepresenteerd in de geschriften die over Bevrijding handelen. Hierbij wordt in gedachten gehouden dat Het behept raakt met relatieve attributen die voortkomen uit de beperkende bijvoegsels:

Zoals ruimte, die waarlijk één is, verschillend verschijnt in potten enzovoort, zo verschijnt het Zelf, dat waarlijk één is, verschillend, zoals de zon in waterkruiken (*Yāj. Yati. 3.144*).

Het Zelf van belichaamde wezens, dat hoewel één bestaand in alle wezens, wordt gezien als één of velen, gelijk de weerspiegelingen van de maan op het water (*Bb. 12*).

Zoals deze ene zon bestaande uit licht op verschillende manieren verdeeld raakt, als het ware, door in contact te komen met de verschillende wateren, zo wordt door beperkende bijvoegsels (*upādhi's*) dit geboorteloze, stralende Zelf op diverse wijzen zichtbaar gemaakt in verschillende lichamen.

Nadat aldus zelfs met behulp van illustraties is vastgesteld dat Brahman vrij is van attributen, rijst in: 'Maar dat soort parallellisme is niet van toepassing, aangezien niets wordt waargenomen dat vergelijkbaar is met water' (*B. S. 3.2.19*), de twijfel dat de illustratie en het geïllustreerde niet gelijkwaardig zijn. De tegenwerping is dat het Zelf, zijnde vormloos en alomtegenwoordig, niet afzonderlijk kan bestaan op plaatsen die gemarkeerd worden door dingen met vorm, zoals de zon dat wel doet in water.

Vervolgens stelt hij in: 'Aangezien Brahman de beperkende bijvoegsels is binnengegaan, lijkt Het deel te nemen aan hun toename en afname. De illustratie is passend, aangezien de illustratie en het geïllustreerde vanuit dit gezichtspunt bezien correct zijn' (*B. S. 3.2.20*), dat afgezien van de gelijkenis tussen de beschouwde aspecten, niemand een gelijkenis in elk opzicht kan aantonen tussen

de illustratie en het geïllustreerde. Indien er in alle opzichten gelijkenis zou zijn, dan zou het idee van een analogie zelf geen basis hebben.

Wat hier in overweging wordt genomen, is het 'onderworpen worden aan toename en afname'. De weerspiegeling van de zon op het water neemt toe met de toename van het oppervlak van het water, neemt af met de afname van het oppervlak van het water, beweegt met de beweging van het water, en wordt velen door de verdelingen van het water. Op deze manier conformeert de zon zich aan de condities van het water, maar in werkelijkheid bezit zij die variaties niet.

Op gelijke wijze, hoewel Brahman in werkelijkheid onveranderlijk en eeuwig hetzelfde is, schijnt Het — door Zijn intrede in dergelijke beperkende bijvoegsels als het lichaam enzovoort — zeker te conformeren aan aspecten van de beperkende bijvoegsels zoals 'toename' of 'afname'. Door aldus de beschouwde aspecten te benoemen, stelt hij de juistheid van de illustratie en het geïllustreerde vast.

Daarna, op gezag van dergelijke teksten als:

Hij maakte lichamen met twee voeten en lichamen met vier voeten. Dat hoogste Wezen ging eerst de lichamen binnen als een vogel (het subtiele lichaam) (*Br. 2.5.18*).

De Heer wordt op grond van *Māyā* als veelvuldig waargenomen (*Br. 2.5.19*).

Men dient te weten dat de Natuur waarlijk *Māyā* is, en de hoogste Heer is zeker de Heerser over *Māyā* (*Śve. 4.10*).

De Heerser over *Māyā* projecteert deze wereld (*Śve. 4.9*).

... evenzo neemt het Zelf binnenin alle wezens, hoewel één, een vorm aan met betrekking tot elke gestalte; en (toch) is Het daarbuiten (*Ka. 2.2.9-10*).

Dezelfde Godheid blijft verborgen in alle wezens (*Śve. 6.11*).

Na deze uiterste grens te hebben gespleten, trad Hij binnen door deze deur (*Ai. 1.3.12*).

Dit Zelf is deze lichamen binnengegaan tot aan de toppen van de nagels (*Br. 1.4.7*).

Dat (Brahman), na (dat) te hebben geschapen, trad binnen in precies datgene (*Tai. 2.6.1*).

heeft hij in: 'En (dit is eveneens) in overeenstemming met (de Vedische) openbaringen' (*B. S. 3.2.21*) aangetoond dat het hoogste Brahman Zelf verbinding heeft met beperkende bijvoegsels (*upādhi's*), en hij heeft geconcludeerd dat Brahman waarlijk ongeconditioneerd is, maar dat verschillen te wijten zijn aan beperkende bijvoegsels gecreëerd door *Māyā*, zoals in het geval van de weerspiegelingen van de zon in het water.

Bovendien ontkent de realisatie van de kenners van Brahman eveneens het universum, omdat in hen de realisatie van het Zelf als vrij van de fenomenale wereld aanwezig is. Aldus onthult de *Śruti* (evenals de *Smṛti*) hun ervaring:

Wanneer voor de man van realisatie alle wezens het 'Zelf' zelf zijn geworden, welke begoocheling en welk verdriet kan er dan nog zijn voor die schouwer van eenheid? (*Īś.* 7).

Wanneer Het gekend is, blijft er niets (anders) over om gekend te worden (*echo van Śve. 1.12*).

Dit is het onderricht over Bevrijding (*Su. 11.1*).

Wanneer er iets anders is, als het ware, dan kan men iets anders zien (*Bṛ. 4.3.31*).

Maar wanneer voor de kenner van Brahman alles het Zelf is geworden, wat zou men dan moeten zien en waardoor? (*Bṛ. 4.5.15*).

Al dit wat als vormhebbend wordt gezien, behoort aan U die van nature Bewustzijn bent. Degenen die geen yogi's zijn, zien dit als 'de wereld' vanwege dwalende kennis (*V. P. 1.4.39*).

Maar degenen die begiftigd zijn met Kennis en zuiver van geest zijn, zij zien het hele universum als Uw hoogste goddelijke vorm, die in werkelijkheid Bewustzijn is (*V. P. 1.4.41*).

Door dat onderricht werd ook Nidāgha een aanhanger van het non-dualisme. Vervolgens realiseerde hij Brahman, en alle dingen zonder uitzondering¹ als identiek aan het Zelf. Daardoor bereikte de Brāhmin² de absolute bevrijding (*V. P. 2.16.19-20*).

Hij die ziet dat er hier niets anders is buiten het Zelf, hij wordt inderdaad in deze wereld in de Vedische geschriften aangeduid als 'geïdentificeerd met Brahman'.

Aldus, aangezien de fenomenale wereld wordt ontkend door de *Śruti's*, *Smṛti's* en de rede, alsook door de ervaring; aangezien zelfs zeer ongelijksoortige zaken — die zoet, bitter, wit, geel, enzovoort zijn en verschillend van aard — op elkaar gesuperponeerd worden gezien; aangezien ideeën van 'oppervlakte', 'vuil', enzovoort zelfs worden toegeschreven aan de ruimte die geen vorm heeft; aangezien er een gelijke mogelijkheid bestaat in het geval van het Zelf en het niet-Zelf, die absoluut ongelijksoortig zijn en respectievelijk zonder en met vorm zijn; aangezien (wederzijdse) superimpositie (*adhyāsa*) tussen het lichaam en het Zelf wordt aangetroffen in ervaringen als 'ik ben dik', 'ik ben mager'; aangezien dergelijke *Śruti*-teksten als:

¹ In plaats van *aśeṣeṇa* is de andere lezing *abhedena* (als niet-verschillend).

² In plaats van *dvijaḥ* (de Brāhmin) is de andere lezing *dvija* (O Brāhmin).

Indien de dodere denkt (aan Het) in termen van doden en indien de gedode denkt (aan Het) als gedood, dan weten zij beiden niet. Het doodt niet, noch wordt Het gedood' (*Ka. 1.2.19*),

...worden aangetroffen; en aangezien dergelijke *Smṛti*-teksten als:

Hij die denkt aan deze Ene als de dodere...' (*B. G. 2.19*), 'Terwijl handelingen op elke wijze worden verricht door de *guṇa*'s van de Natuur... (*B. G. 3.27*),

...voorhanden zijn, daarom wordt (deze) Upaniṣad aangevangen voor de vernietiging van superimpositie en voor het verwerven van de kennis van de eenheid van het Zelf.

De Upaniṣad, 'Mensen gewend aan beraadslaging over Brahman discussiëren', enzovoort, behoort tot het mantra-gedeelte (versgedeelte) van de Śvetāśvatara-recensie. Een kort commentaar hierop wordt aangevangen.

HOOFDSTUK I

hariḥ om || brahmavādīno vadanti

*kiṃkāraṇaṃ brahma kutaḥ sma jātā jīvāmaḥ kena kva ca saṃpratiṣṭhāḥ
adhiṣṭhītāḥ kena sukhetareṣu vartāmahe brahmavido vyavasthām //*
ŚvetUp_1.1

1. Hariḥ! Om! Mensen die gewend zijn te beraadslagen over Brahman, bespreken: Wat is de aard van Brahman, de Bron? Waaruit zijn wij geboren? Waardoor leven wij? En waar verblijven wij? O kenners van Brahman, door wie aangestuurd volgen wij de wet met betrekking tot vreugde en het tegendeel daarvan?

Alle *brahmavādīnaḥ*, mensen die gewend zijn te beraadslagen over Brahman, zijn samengekomen en *vadanti*, bespreken: 'Kim, wat is de aard van; *brahma*, Brahman; *kāraṇam*, de Bron?' Het woord *kim* geeft aan dat de vraag de aard (van Brahman) betreft. Of de vraag is of Brahman de Bron is, of de Tijd enzovoort, wat in het volgende vers behandeld zal worden. Of *kim kāraṇam brahma* betekent: Is het uit zichzelf bestaande Brahman de materiële oorzaak (van het universum)? Of, aangezien de *Śruti* zelf aantoont dat het hoogste Brahman zo wordt genoemd volgens de etymologische betekenis, namelijk 'dat wat gegroeid is en dat wat anderen doet groeien' (vlg. Ath. 4; Śā. 3.2), is de vraag (in *kim kāraṇam brahma*) of Brahman de actieve of de materiële oorzaak is (van het universum), of beide.

Deze passage uit de Upaniṣadische commentaren behandelt een van de meest fundamentele filosofische debatten: de aard van de "Eerste Oorzaak" en de onsterfelijkheid van het Zelf (*Atman*).

Is Brahman de bron, of de Tijd enzovoort? Of is Het helemaal niet de bron? Zelfs als Het de bron is, is Het dan de actieve (efficiënte) of de materiële oorzaak? Of beide? En wat zijn Zijn kenmerken? De vragen dienen afzonderlijk of gezamenlijk te worden begrepen, in overeenstemming met de wijze waarop ze later worden afgehandeld; want de oplossing moet aansluiten bij de vraag.

'*Kutaḥ*, waaruit; *jātāḥ sma*, zijn wij, als bezitters van lichaam en organen, geboren?' — omdat zielen, in hun werkelijke essentie, geen geboorte enzovoort kunnen hebben. Zo zijn er de Vedische teksten:

Het intelligente Zelf wordt niet geboren en sterft evenmin (*Ka. 1.2.18*).

Dit (lichaam) sterft louter wanneer het gescheiden wordt van de individuele ziel, maar de Ziel sterft niet (*Ch. 6.11.3*).

Ouderdom en dood behoren toe aan het lichaam.

Dit Zelf is inderdaad onveranderlijk en onverwoestbaar, mijn beste (*Bṛ. 4.5.14*).

Zo luidt ook de *Smṛti*-tekst:

De Geboorteloze wordt geacht "geboren" te zijn vanwege het feit dat Hij belichaamd wordt.

Verder: '*kena jīvāma*, waardoor leven wij? Door wie te zijn geschapen, leven wij voort?' Deze vraag heeft dus betrekking op de periode van het bestaan. '*Ca*, en; '*kva sampratiṣṭhāḥ*, waar verblijven wij, waar rusten wij, ten tijde van de ontbinding? '*Brahmavidah*, O kenners van Brahman: '*kena adhiṣṭitāḥ*, door wie aangestuurd; '*vartāmahe*, volgen wij; '*vyavasthām*, de regel; '*sukha-itareṣu*, met betrekking tot geluk en het tegendeel daarvan, vreugden en zorgen? O kenners van Brahman, door wie gereguleerd voegen wij ons naar de wet met betrekking tot geluk en verdriet?' Op deze wijze heeft de vraag als geheel, '*kim kāraṇam* enzovoort, betrekking op de oorzaak van de regulering van schepping, instandhouding en ontbinding.

Nu presenteert de tekst 'Tijd' enzovoort als onderwerpen voor overweging, welke tegengesteld zijn aan de leer dat Brahman de Bron is:

*kālah svabhāvo niyatir yadr̥cchā bhūtāni yoniḥ puruṣeti cintyam
saṃyoga eṣāṃ na tv ātmabhāvād ātmā hy anīśaḥ sukhaduḥkhaheṭoḥ //
ŚvetUp_1.2*

2. Tijd, eigen aard, noodlot, toeval, de elementen of de individuele ziel als de bron, behoeven overweging. Maar hun combinatie is niet (de bron), omdat zij bestaan ten behoeve van de ziel. Ook de ziel is niet onafhankelijk, vanwege vreugde en verdriet.

De woorden *kālah* (Tijd), *svabhāvaḥ* (Eigen aard), enzovoort, moeten worden verbonden met *yoniḥ* (bron). Is Tijd de bron? Tijd is dat wat de oorzaak is van de transformatie van alle entiteiten. *Svabhāvaḥ*, eigen aard, betekent de kracht van de dingen zoals respectievelijk verordend, bijvoorbeeld de hitte van vuur. *Niyatiḥ*, noodlot, betekent ongelijksoortige handelingen in de vorm van deugd of ondeugd. 'Of is dat de bron?' *Yadr̥cchā*, toeval, betekent onvoorziene verwerving. 'Of zijn de *bhūtāni*, de elementen zoals de ruimte enzovoort, de bron? Of is *puruṣaḥ*, de individuele ziel geïdentificeerd met intelligentie, de bron? *Iti*, aldus, op de getoonde wijze; *cintyā*, zij behoeven overweging, zij moeten worden vastgesteld; of zij de *yoniḥ*, de bronnen zijn.'

Sommigen verklaren het woord *yoni* als Natuur. In dat geval moet het eerdergenoemde woord *kāraṇam*, voorkomend in 'Is Brahman de Bron?', hier ook worden toegevoegd.

Wat dit betreft wordt de niet-causaliteit van Tijd enzovoort aangetoond in: 'Maar hun combinatie...', enzovoort. Het idee is dit: Is Tijd enzovoort elk af-

zonderlijk de bron, of is hun combinatie dat? Het is zeker niet mogelijk voor Tijd enzovoort om individueel de bron te zijn, omdat dit in tegenspraak is met de ervaring; er wordt immers in de wereld gezien dat alleen de combinatie van tijd, ruimte en causaliteit de bron van creatie wordt. Zelfs de combinatie van deze factoren — Tijd enzovoort — is niet de bron, omdat een combinatie, die bedoeld is voor iemand (buiten de combinatie), ondergeschikt wordt — en de ziel daar als de belangrijkste boven staat — en omdat (Tijd enz.) niet onafhankelijk zijnde, niet de oorzaak kunnen zijn van het effect dat gekenmerkt wordt door de regelmatige orde van schepping, instandhouding en ontbinding.

Bezwaar: In dat geval zou de ziel toch zeker de bron moeten zijn?

Vandaar dat de tekst zegt: 'Ook de ziel is niet onafhankelijk vanwege vreugde en verdriet.' *Ātmā api*, ook de ziel; die *anīśah* is, niet onafhankelijk, is niet de bron. De gedachte is dat ook de ziel niet de bron van de schepping enzovoort kan zijn, simpelweg omdat zij niet onafhankelijk is. Waarom is zij niet onafhankelijk? *Sukha-duḥkhaheṭoḥ*, vanwege vreugde en verdriet. De betekenis is dat de ziel zeker niet de macht heeft over het reguleren van de schepping, instandhouding en ontbinding van de drie werelden, aangezien er resultaten van handelingen bestaan in de vorm van deugd en ondeugd die de oorzaken zijn van geluk en verdriet, en aangezien zij niet onafhankelijk is, zijnde onderworpen aan de resultaten van handelingen.

Of: *Anīśah*, de niet-onafhankelijke ziel, kan niet de oorzaak zijn van de wereld die gedifferentieerd is in indelingen zoals de fysieke enzovoort, en die de oorzaak is van geluk, verdriet, enzovoort.¹

Na aldus de verschillende visies te hebben weerlegd, en geen ander middel vindend om de Entiteit vast te stellen die alle andere bewijsmiddelen tart, realiseerden zij zelf de allerhoogste primaire Bron door het beoefenen van de yoga van meditatie. De Upaniṣad verklaart dit in:

*te dhyānayogānugatā apaśyan devātmaśaktiṃ svaguṇair nigūḍhām
yah kāraṇāni nikhilāni tāni kālātmayuktāny adhitiṣṭhaty ekaḥ // ŚvetUp_1.3*

3. Door het beoefenen van de yoga van meditatie realiseerden zij de kracht van de Godheid Zelf, verborgen door haar eigen effecten — de Heer die, alleen, al die bronnen bestuurt die verbonden zijn met (d.w.z. inclusief) de Tijd en de individuele ziel.

Dhyāna, meditatie, betekent concentratie van de geest. Dat is op zichzelf de yoga — in de zin van datgene waardoor men verbonden raakt met (het doel van de meditatie); dat wil zeggen: het middel om het object van meditatie tot

¹ Een dergelijke wereld is in feite de gebondenheid van en de oorzaak van verdriet voor de ziel. Dus, hoe kan de ziel de bron zijn van zo'n wereld?

het eigene te maken. Door dat te beoefenen (*anugata*), door eenpuntig te worden; *te*, zij; *apaśyan*, realiseerden; *devātma-śakti*, de kracht van de Godheid Zelf.

De Upaniṣad zal hierna individueel de sleutel tot de oplossing van alle vragen uitleggen. Wat dat betreft, zijn hier de vragen gezamenlijk geformuleerd: Is Brahman de bron? Of is het de Tijd enzovoort? Zo ook: is Brahman de oorzaak of is Het verschillend van oorzaak en gevolg? Of: is Het de Oorzaak of is Het niet de oorzaak? Zelfs als Het de oorzaak is, is Het dan de materiële of de actieve (efficiënte) oorzaak? Of wat is het kenmerk van Brahman dat de oorzaak is in beide betekenissen? Of wat is het kenmerk van Brahman dat niet de oorzaak is?

Met betrekking hiertoe is het antwoord: Het is noch de oorzaak, noch de niet-oorzaak; noch is Het beide, noch is Het verschillend van beide; noch is Het de actieve oorzaak, noch de materiële oorzaak, noch beide. Wat wordt gesteld is dit: Het non-duale, hoogste Zelf kan op Zichzelf niet de oorzaak zijn, of die nu materieel of actief is. De Upaniṣad presenteert die factor als de bron waardoor Het (Brahman) als beperkende toevoeging (*Upādhi*) de oorzaak enzovoort wordt, en toont dit als de bron door het in de tekst specifiek aan te wijzen als 'de kracht van de Godheid Zelf' (*Devātma-śakti*), enzovoort.

Zij realiseerden als de bron de *ātma-śaktim*, de kracht die identiek is aan Hemzelf — niet onafhankelijk, niet vrij en gescheiden zoals de *Pradhāna* (Natuur) zoals voorgesteld door de Sāṅkhya's —, van de *deva*, de Godheid, begiftigd met glans enzovoort, de Heer van Māyā, de hoogste Heer, het hoogste Zelf.

En de Upaniṣad zal ook verklaren:

Men dient te weten dat de Natuur zeker Māyā is, en de hoogste Heer is de Bestuurder van Māyā, voorzeker (4.10).

Evenzo in de *Brahma Purāṇa*:

Deze Māyā, de hoogste Natuur, gediversifieerd in de vierentwintig categorieën, is uit Hem voortgekomen.

Zo ook:

Onder Mij als toezichthouder brengt de *Prakṛti* (de wereld) voort, met alle bewegende en niet-bewegende dingen (B.G. 9.10).

(De Māyā) *nigūḍhām*, verborgen; *sva-guṇaiḥ*, door haar eigen effecten, door de producten van de Natuur, namelijk aarde enzovoort. Dat wil zeggen:

'...onbekwaam om in haar eigen aard te worden waargenomen, gescheiden van de producten', aangezien een entiteit in de vorm van een oorzaak overschaduwd blijft door haar vorm als het product. Dienovereenkomstig toont Vyāsa aan dat de *guṇa*'s (producten) voortkomen uit de Natuur: 'De *guṇa*'s, te weten *sattva*, *rajas* en *tamas*, zijn producten van de Natuur' (B.G. 14.5).

Wie is die Godheid aan wie deze kracht, die het universum voortbrengt, wordt toegeschreven? Als antwoord hierop wordt gezegd: *yaḥ kāraṇāni* enzovoort. *Yaḥ*, de Heer, het hoogste Zelf, die; *ekaḥ*, alleen, zonder een tweede; *adhitiṣṭhati*, regeert, bestuurt; *nikhilāni*, al; *tāni*, die; *kāraṇāni*, bronnen, die eerder genoemd zijn; *kāla-ātma-yuktāni*, geassocieerd met de Tijd en de individuele ziel, dat wil zeggen de innerlijke natuur enzovoort, zoals genoemd in het vers 'Tijd, innerlijke natuur,' enzovoort (1.2). De betekenis van de zin is: Zij realiseerden dat Zijn kracht de bron is.

Of de betekenis (van *devātmaśaktim svaguṇaiḥ nigūḍhām*) is: (Zij realiseerden) de kracht die bestaat in identiteit met de Godheid, (dat wil zeggen) in de vorm van God. Zo luiden de verzen:"

O allesdoordringende Ene, O hoogste Heer, groet aan die eeuwige, weergalozende kracht van U die in alle dingen bestaat en de basis is van de *guṇa's*. Ik groet die hoogste Godin die transcendentaal is aan en buiten het bereik van spraak en geest, die ondefinieerbaar is, en die begrijpelijk is door verlichting en meditatie (V. P. 1.19.76-7).

Deze Upaniṣad zal verder uitwerken dat de innerlijke natuur enzovoort niet de bronnen zijn, en dat onwetendheid (*Avidyā*) waarlijk de oorzaak is:

Sommige intelligenten spreken over de innerlijke natuur (als de oorzaak) ... enz.' (6.1).

De Bestuurder van *Māyā* projecteert deze wereld (4.9).

Aangezien Rudra... één is, wachtten zij daarom niet in afwachting van een tweede (3.2).

(Die Godheid) die, krachtens Zijn bezit van veelvuldige machten, vele kasten (in het begin) in het leven roept (4.1), enz.

(Zij realiseerden) de kracht die bestaat in identiteit met de Godheid, en die *nigūḍhām*, verborgen is; *svaguṇaiḥ*, door Zijn eigen attributen — de attributen van God, namelijk alwetendheid enzovoort, of *sattva* enzovoort; dat wil zeggen (de kracht), die niet wordt begrepen als zijnde waarlijk identiek aan Brahman Zelf, dat vrij is van oorzaak en gevolg, absolute Zaligheid en non-duaal. Wie is die Godheid? '*Yaḥ kāraṇāni*, de Heer die, alleen, al die bronnen bestuurt...', enzovoort — uit te leggen als voorheen.

Of: *devātma-śaktim* betekent de kracht die identiek is aan de Godheid, de hoogste Heer, die de vorm aanneemt van *Brahmā*, *Viṣṇu* en *Śiva*, en de oorzaak is van de oorsprong, instandhouding en ontbinding van het universum. Zo wordt er gezegd:

De krachten van welke Godheid nemen de vorm aan van *Brahmā*, *Viṣṇu* en *Śiva*? (V. P. 1.9.56).

O Brāhmin, Brahmā, Viṣṇu en Śiva zijn de primaire krachten van Brahman' (ibid 1.22.56).

Svaguṇaiḥ betekent 'door *sattva*, *rajas* en *tamas*'. Vanwege de associatie met de beperkende toevoegingen (*Upādhis*), te weten *sattva*, *rajas* en *tamas* — Viṣṇu met *sattva*, Brahmā met *rajas*, en Śiva met *tamas* —, worden zij (Brahmā en anderen), terwijl zij de doelen van Brahman Zelf volbrengen, namelijk de schepping enzovoort, niet waargenomen in hun ware natuur als Brahman dat ongeconditioneerd, absoluut en non-duaal is. De visie dat er een diversiteit aan kracht (in Brahman) is, wordt gehuldigd op basis van uiteenlopende condities, en niet op basis van werkelijke diversiteit. Zo is er ook gezegd:

Die Heer, Janārdana (Viṣṇu), die inderdaad één is, neemt verschillende namen aan als Brahmā, Viṣṇu en Śiva, welke (namen) indicatief zijn voor schepping, instandhouding en ontbinding (V. P. 1.2.66).

Eerst wordt Brahman manifest als God bezeten van *Māyā*. Vervolgens manifesteert Hij Zichzelf met vorm op drie manieren. En door die vorm onderneemt Hij regulerende activiteiten zoals schepping, instandhouding en vernietiging. Zo onthult ook de *Śruti* dat de Hoogste de taak van besturen enzovoort onderneemt door middel van Zijn kracht:

... (die) deze werelden bestuurt door Zijn goddelijke krachten, die in elk wezen verblijft, die na het projecteren van alle werelden en het worden van de beschermer, deze terugtrekt tijdens de ontbinding (3.2).

Uit de specificatie '*īśanībhiḥ*, door de scheppende krachten' — door de hoogste krachten — en uit de *Smṛti*: 'O Brāhmin, Brahmā, Viṣṇu en Śiva zijn de primaire krachten van Brahman', volgt dat 'hoogste krachten' impliceert: de belangrijkste goden (Brahmā, Viṣṇu en Śiva).

Of zij zagen als de Bron de *devātma-śaktim*, de kracht van dat hoogste Brahman, waarvan de Godheid, het Zelf en energie verschillende staten zijn, en die de werkelijkheid is van de Natuur, de ziel en God, en die bestaat als Brahman en hoger is dan het hoogste. Dienovereenkomstig zal de Upaniṣad wijzen naar Dat (Brahman), dat de essentiële werkelijkheid is van deze drie, in:

Na deze drie soorten gekend te hebben — de genieter (de individuele ziel), de objecten van genot en de innerlijke Bestuurder — die allen als Brahman zijn aangeduid (dient men dit onveranderlijk te kennen als bestaande in iemands eigen hart...) (1.12).

Wanneer men deze drie als dit Brahman kent (wordt men bevrijd) (1.9).

(Zij realiseerden de kracht die) *nigūdhām*, verborgen is; *svaguṇaiḥ*, door de beperkende toevoegingen, gespecificeerd als de Natuur enzovoort, die afhankelijk zijn van Brahman. De Upaniṣad zal dienovereenkomstig ook aantonen:

'Dezelfde Godheid blijft verborgen in alle wezens' (6.11). Er zijn ook deze andere *Śruti*-teksten:

... '(De aloude Godheid) die ondoorgroendelijk is, ontoegankelijk verblijvend' (Ka. 1.2.12).

Hij die dat Brahman kent als bestaande in het intellect' (Tai. 2.1).

De goden kennen Hem niet, die hier zelf bestaat.

Yaḥ kāraṇāni enzovoort dient te worden uitgelegd als voorheen.

Of: zij realiseerden de *śaktim*, de kracht van Dat wat van nature stralend is (*devātma*), wat van de aard van glans is, wat het Licht der lichten is; (de kracht) die toebehoort aan het hoogste Zelf dat van nature massief, homogeen Bewustzijn is, en die betrokken is bij de regulering van de schepping, instandhouding en vernietiging van het universum.

(De kracht) die *nigūdhām*, verborgen is; *svaguṇaiḥ*, door alwetendheid, almacht, enzovoort, die haar eigen specifieke vormen zijn; (verborgen), dat wil zeggen niet gerealiseerd in haar ware aard als de kracht als zodanig, vanwege haar bestaan in die specifieke vormen. In overeenstemming hiermee zal de Upaniṣad onthullen dat deze kracht niet door enig ander kennismiddel kan worden gerealiseerd:

Hij heeft noch een lichaam, noch enig orgaan; niemand wordt gezien die aan Hem gelijk is of superieur. Zijn hoogste kracht wordt inderdaad als veelvormig vernomen, en zij bestaat uit de spontane handeling van weten en de handeling van bestuu' (6.8).

Het resterende gedeelte dient te worden uitgelegd als voorheen.

De alternatieve visies die zijn opgeworpen met betrekking tot de vraag '*kim kāraṇam brahma*' (Is Brahman de Bron?) en het antwoord daarop — *devātma-śaktim* (de goddelijke zelf-kracht) — zijn hier allemaal gezamenlijk gepresenteerd, aangezien al deze later worden uitgewerkt; en aangezien de uitwerking van iets dat niet ter discussie staat ongepast is; en aangezien de vragen en antwoorden duidelijk aanwezig zijn.¹ Bovendien is het een wens van de wijzen dat een onderwerp zowel beknopt als uitvoerig wordt gepresenteerd, zoals wordt gezegd: 'In deze wereld is het inderdaad wenselijk voor de wijzen dat een onderwerp (zowel) beknopt als uitvoerig wordt gepresenteerd.'

In lijn hiermee worden de verschillende betekenissen van het woord '*gopām*' — dat slechts eenmaal wordt gebruikt — door de *Śruti* zelf getoond in: 'Hij zei: "Ik zag de *gopā* (beschermer, bewaker)." De vitale kracht (*Prāṇa*) is inderdaad de *gopā*'; 'Hij zei: "Ik zag de *gopā*." De gindse zon is inderdaad de *gopā*.' — En na te zijn begonnen met: 'Welnu, waarom wordt Brahman zo genoemd?', heeft

¹ Gezien al deze redenen, ondersteund door de *Śruti*, is de interpretatie van de verschillende visies over de vragen en antwoorden niet slechts een verzinsel van de commentator.

de *Śruti* zelf aangetoond in: 'Het groeit, Het doet groeien. Daarom wordt Het het hoogste Brahman genoemd' (Ath. 4; Śā. 3.2), dat het woord *brahman*, eenmaal genoemd, de verschillende betekenissen overbrengt van zowel de actieve (efficiënte) als de materiële oorzaak.

Zo is dan in 'de kracht van de Godheid Zelf' en '... de Heer die, alleen, al die bronnen bestuurt die verbonden zijn met de Tijd en de individuele ziel', beknopt vermeld door middel van de twee betekenissen van de *Śruti*, dat hetzelfde non-duale hoogste Zelf de actieve oorzaak en de materiële oorzaak wordt vanuit de gezichtspunten van Zijn natuur in werkelijkheid en Zijn verschijning als de Kracht (*Śakti*). Als de Bestuurder van *Māyā* verschijnt Het als God (*Īśvara*), (en) als gevormd door de (drie) goden en als alwetend. Wanneer ont-daan van *Māyā*, heeft Het de non-duale natuur van Waarheid, Kennis en Zaligheid (*Sat-Cit-Ananda*). Nu de Upaniṣad heeft vastgesteld dat een oorzaak en een gevolg niet-verschillend zijn, toont zij diezelfde Entiteit als het Zelf van alles.

Deze passage legt de pedagogische en filosofische strategie van de Upaniṣads uit: hoe en waarom een vormloos, absoluut Brahman wordt gepresenteerd in begrijpelijke, gemanifesteerde vormen.

Met het doel de werkelijke aard van Brahman te onthullen als non-duaal, zonder oorzaak en gevolg, bezeten van een aard beschreven als 'niet dit, niet dit' (*neti, neti*), voorbij de spraak, onaangetast door honger enzovoort, verstoken van verschillen, en als Bewustzijn, Bestaan en Zaligheid — zoals gesteld door de illustratie in: 'Alle transformatie heeft spraak als basis, en is slechts naam' (Ch. 6.1.4) —, presenteert de Upaniṣad de meditatie op dat hoogste Brahman — dat, vanwege de Natuur zelf, de misleidende vorm van de fenomenale wereld heeft aangenomen — als God die alwetend is en vrij van zonde enzovoort; als de Godheid gemanifesteerd in de vorm van Brahṁā en anderen; als de effecten (te weten ruimte enzovoort); en als Vaiśvānara (*Virāt*) enzovoort.

Dit gebeurt omwille van het verwerven van zuiverheid (van geest) die een eerste vereiste is voor bevrijding; en omwille van het bereiken van alle heerlijkheden zoals die gesteld zijn in: 'Mocht hij verlangend worden naar de manen...' (Ch. 8.2.1 enz.); en omwille van het één worden met de Godheid, zoals gesteld in: 'Onveranderlijk bereikt hij Mij of Śaṅkara'; en omwille van het bereiken van Vaiśvānara enzovoort. En zij presenteert ook de traditie van talrijke conventionele en Vedische ritën.

Mocht Brahman niet aanwezig zijn als oorzaak en gevolg, en in Zijn ware natuur als Brahman dat Bewustzijn, Bestaan en Zaligheid is, dan zou er — door de afwezigheid van objecten van genot, de genietter en de Bestuurder — zeker geen sprake zijn van het wereldse bestaan en de Bevrijding. Want door de afwezigheid van een geschikt persoon (de zoeker) zou er geen wereld zijn als middel voor spirituele disciplines, en zou ook God, die de schenker is van de

vruchten van die disciplines, niet bestaan. Dienovereenkomstig wordt God getoond als de oorzaak van het wereldse bestaan enzovoort in: 'Hij is de oorzaak van de wereldse staat, de Bevrijding, het voortbestaan en de gebondenheid.' In dat geval (d.w.z. bij afwezigheid van God) zou er inderdaad een afwezigheid zijn van zielsverhuizing en Bevrijding.

In '... tilt niet één van Zijn voeten op', wordt ook door Sanatsujāta aangetoond (in de Sanatsujāta-sectie van de Mahābhārata): 'De Zwaan (het Zelf), terwijl hij boven het water (de wereldse staat) blijft, tilt niet één van Zijn voeten op. Mocht Hij volledig in Zaligheid verzonken blijven, dan zou noch de waarheid (*satya*), noch de onwaarheid bestaan' (Mbh. Ud., Sanatsujāta-parva, 46.14). Dit toont aan dat de wereld bestaat om die zaken (zielsverhuizing en Bevrijding) mogelijk te maken. Zo luidt ook de Vedische tekst: 'Alle dingen worden gevormd door één van Zijn voeten. De Onsterfelijke drie-voetige is gevestigd in Zijn eigen glans' (R. 10.90; vlg. Ch. 3.12.6).

In het kader van dit onderwerp wordt het aldoordringende Brahman in het volgende vers gepresenteerd in de vorm van een wiel, en in het daaropvolgende vers in de vorm van een rivier:

*tam ekanemiṃ trivṛtaṃ ṣoḍaśāntaṃ śatārdhāraṃ viṃśatipratyarābhiḥ
aṣṭakāḥ ṣaḍbhir viśvarūpaikapāśaṃ trimārgabhedam dvinimittaikamoham //*
ŚvetUp_1.4

4. Zij zagen Hem als hebbende één velg, drie banden, zestien uiteinden, vijftig spaken, twintig haken, zes sets van acht, één band van talrijke vormen, drie verschillende paden, en een enkelvoudige begoocheling die de oorzaak is van de twee.

(Zij zagen) *tam*, Hem, 'die alleen alle bronnen bestuurt'; als *eka-nemim*, hebbende één velg. Zij zagen dat non-duale hoogste Zelf, dat de opperheer is en waartoe de ene oorzakelijke staat behoort — die met namen wordt aangeduid als bron, oorzaak, ongedifferentieerde, ruimte, hoogste ruimte, Māyā, Natuur, Kracht, duisternis, onwetendheid, schaduw, onwetendheid, onwerkelijkheid, ongemanifesteerde —, en dat als een *nemi*, velg, de steun van alles is.

Trivṛtam: bedekt door de drie, namelijk *sattva*, *rajas* en *tamas*, de bestanddelen van de Natuur. (Zij zagen dat) Zelf *ṣoḍaśāntam*, hebbende zestien uiteinden, hebbende zestien transformaties, namelijk de vijf elementen (aarde, water, vuur, lucht en ruimte) en de elf organen (geest, vijf waarnemingszintuigen, vijf actie-organen) als Zijn uiteinden, dat wil zeggen manifestaties; of, (zij zagen) Dat wat als Zijn manifestaties de zestien cijfers (ledematen) heeft die eindigen met 'naam', waarover gesproken wordt in de *Praśna Upaniṣad*, beginnend met 'die Puruṣa in wie deze zestien ledematen hun oorsprong vinden' (6.1) en gevolgd door 'Hij schiep Prāṇa; uit Prāṇa (schiep Hij) geloof... (naam)' (6.4), enz.

Of: met de term *ekānēmim* wordt de ongedifferentieerde staat genoemd die de bron is. (Zij zagen) dat wat bestaat in de vorm van het universum en dat als zijn einde de twee heeft, namelijk *Virāt* en *Hiranyagarbha* — de optelsom van de effecten van dat ongedifferentieerde —, en de veertien werelden, de aarde enzovoort, die zijn gedifferentieerde vormen zijn.

(Zij zagen Hem als) *śata-ardha-aram*, hebbende vijftig spaken (*aras*), vijftig verschillende noties, ingedeeld als *viparyaya* (misvattingen), *aśakti* (onvermogens), *tuṣṭi* (tevredenheden) en *siddhi* (successen), die als spaken zijn. De vijf verschillende misvattingen (*viparyaya*) zijn duisterheid (*tamas*), begoocheling (*moha*), extreme begoocheling (*mahāmoha*), somberheid (*tāmisra*) en uiterste duisternis (*andhatāmisra*).

Onvermogen (*aśakti*) is van achtentwintig soorten; tevredenheid (*tuṣṭi*) is van negen soorten; en succes (*siddhi*) is van acht soorten. Dit zijn de vijftig soorten noties. Onder deze is *tamas* van acht variëteiten, aangezien wordt gezien dat er acht soorten objecten zijn die overeenkomen met het idee dat het Zelf identificeert met de acht categorieën van de Natuur die niet het Zelf zijn.¹ En *moha* heeft ook acht variëteiten; dergelijke mystieke krachten als *aṇimā* (het minuscuul worden in omvang, enz.)² zijn de begoochelingen. *Mahā-moha* (extreme begoocheling) is van tien soorten. Het bestaat uit het hunkeren naar de groep van vijf, te weten geluid, (aanraking, smaak) enzovoort, naarmate zij direct worden waargenomen of indirect worden gecommuniceerd. Deze zijn tienvoudig door het feit dat zij ofwel direct waargenomen of indirect gecommuniceerd worden. *Tāmisra* (somberheid) is van achttien soorten. Met *tāmisra* wordt de woede bedoeld die opkomt bij iemand die er niet in slaagt om met de hulp van de acht krachten de objecten van tien soorten — direct waargenomen of indirect gecommuniceerd — te bereiken. *Andha-tāmisra* (uiterste duisternis) is ook van achttien soorten. Dat verdriet — in de vorm: "Deze zijn (door mij, door grote inspanning) verworven, maar er is door mij niet van genoten. En deze tijd voor de dood is nabij" — dat iemand overvalt wanneer hij, na het verwerven voor genot van de acht soorten yogische krachten en de tien soorten objecten en na er gedeeltelijk van te hebben genoten, door de dood wordt weggerukt,

¹ De acht mystieke krachten zijn: *Aṇimā*, *laghimā*, *prāptiḥ*, *prākāmyam*, *mahimā* evenzo, *Īsitvam* en *vaśitvam* en evenzo *kāmāvasāyitā*. De acht categorieën zijn Natuur (*Pradhāna*), Kosmische Intelligentie (*mahat*), egoïsme en de vijf subtiële elementen; of het zijn aarde, water, vuur, lucht, ruimte, geest, intellect en egoïsme.

² De kracht om zichzelf minuscuul te maken (*aṇimā*), om zichzelf zo licht als lucht te maken (*laghimā*), om alles te bereiken wat men wil (*prāpti*), om al zijn verlangens naar believen vervuld te krijgen (*prākāmyam*), om zo groot als de berg te worden (*mahimā*), om over alles te heersen (*Īsitvam*), om alles te overwinnen (*vaśitvam*), en om verlangens te beheersen of te onderdrukken (*kāmāvasāyita*).

wordt *andha-tāmisra* genoemd. De variëteiten van *viparyaya* (misvattingen) zijn uitgelegd.

Aśakti (onvermogen), dat van achtentwintig soorten is, wordt nu uiteengezet: De onvermogens van de elf organen, te weten stomheid, doofheid, blindheid, enzovoort, zijn de uiterlijke. De negen soorten onvermogens van het innerlijke orgaan zijn datgene wat voortkomt uit de afwezigheid van tevredenheden (*tuṣṭi*) die voortvloeien uit geschiktheid voor menselijke doelstellingen; er zijn acht onvermogens die overeenkomen met het verlies van de (acht) vermogens.

Tuṣṭi (tevredenheid) is negenvoudig: vier (daarvan) worden Natuur, materie, tijd en geluk genoemd; vijf vloeien voort uit het verzaken van objecten. Vanuit een kennis van de Natuur denkt iemand: 'Ik heb mijn doel bereikt.' Een ander denkt weer, terwijl hij de uiterlijke tekenen van het monnikendom aanneemt: 'Ik heb mijn doel bereikt.' Weer een ander blijft tevreden met de gedachte: 'Aangezien de Bevrijding zeker na een lange tijd zal komen, wat is dan de noodzaak om de Natuur te kennen of wat is het nut van het aannemen van levensordes enzovoort?' Iemand anders denkt weer: 'Niets kan verkregen worden zonder geluk. Als ik het geluk heb, dan zal de Bevrijding hier zelf zeker plaatsvinden', en zo blijft hij tevreden. Iemand blijft tevreden door af te zien van activiteit onder het idee: 'Het verwerven van wereldse objecten is onmogelijk.' (Een ander persoon) blijft tevreden door te denken: 'Zelfs als het mogelijk is om wereldse objecten te vinden en te verwerven, is het moeilijk om te behouden wat verworven is.' Weer een ander persoon blijft tevreden door zich terug te trekken uit activiteit door defecten op te merken zoals overvloed, overdaad en ontoereikendheid van objecten. 'Objecten produceren overvloedig hunkering. En tevredenheid volgt niet uit hun herhaalde genot. "De hunkering naar begeerlijke dingen wordt nooit gestild door het genot ervan. Het neemt waarlijk weer toe als vuur, gevoed met geklaarde boter" (Bhāg. 9.11.14). Daarom is dit genot, dat steeds weer ontevredenheid veroorzaakt, genoeg' – door aldus het defect van gehechtheid (aan objecten) op te merken, verzaakt weer een ander persoon en blijft tevreden.

Genot is onmogelijk zonder wezens leed toe te voegen. Zonde vloeit voort uit genot dat voortkomt uit het verwonden van wezens. Uit zonde volgt het vallen in de hel enzovoort. Door aldus de defecten op te merken die voortvloeien uit verwonding, blijft iemand anders tevreden door zich terug te trekken.

Aldus zijn de negen tevredenheden uitgelegd — de vier bestaande uit Natuur, materie, tijd en geluk, en de vijf tevredenheden die voortvloeien uit (het opmerken van) de defecten bij het verwerven en beschermen van dingen, de defecten (inherent) aan objecten, en de defecten van gehechtheid en verwonding.

De *siddhis* (successen) worden nu opgesomd: *ūha*, *śabda* en *adhyayana* zijn drie van de successen; *duḥkhavighāta* bestaat uit drie; *suhṛd-prāpti* en *dāna* zijn twee van de (resterende) successen. *Ūha* is de kennis over de natuur enzo-

voort die opkomt — zonder instructie — bij een zoeker naar de waarheid als resultaat van neigingen verworven in vorige levens. Dit is het eerste succes, genaamd *ūha*. *Śabda* betekent het begrijpen van een onderwerp dat zonder studie tot stand komt, louter door erover te horen. Dat is het tweede succes. *Adhyayana* betekent de kennis die voortvloeit uit de studie van de geschriften. Dat is het derde succes. De kennis die tot de lijdzame persoon komt, die de zorgen verdraagt die voortvloeien uit koude, hitte, enzovoort, door onverschillig te worden voor de drie soorten pijn, te weten de fysieke, natuurlijke en bovennatuurlijke, is van drie soorten die overeenkomen met de onderscheidingen als fysiek enzovoort.

Dienovereenkomstig is het succes (*duhkha-vighāta*) ook van drie soorten. Het succes genaamd *suhṛd-prāpti* is de kennis die voortvloeit uit het ontmoeten van een vriend. Het succes genaamd *dāna* is de kennis die voortkomt uit het schenken van een object aan de leraar dat hem dierbaar is. Aldus zijn de achtvoudige successen uitgelegd.

Op deze wijze zijn de vijftig verschillende noties uitgelegd, ingedeeld onder *viparyaya*, *aśakti*, *tuṣṭi* en *siddhi*. Op een vergelijkbare manier zijn de vijftig variëteiten van noties behandeld in het zestigste hoofdstuk van de *Brahma Purāṇa*, waar de *Kalpa Upaniṣad* is uiteengezet.

Of: zij zagen Hem als *śata-ardha-aram*, hebbende de vijftig krachten, als waren het spaken, die als natuurlijk aan Hem zijn toegeschreven in de Paurāṇische tekst: 'Van de Ene die vijftig krachten heeft...!'

(Zij zagen Hem als) *viṃśati-prati-arābhīḥ*, hebbende twintig haken (bevestigingen): De haken zijn de tien organen en hun objecten, te weten geluid, aanraking, vorm, smaak, geur, spreken, grijpen, lopen, uitscheiding en genot. De *pratya's* zijn de bevestigingen die in de bovengenoemde spaken (*aras*) zijn gedreven om ze vast te zetten. (Zij zagen Hem) als deze bezittend.

(Zij zagen Hem als) *ṣaḍbhiḥ aṣṭakaiḥ*, hebbende zes sets van acht; het woord 'hebbende' dient te worden aangevuld. Het achttal van de Natuur is zoals beschreven in: 'Deze *Prakṛti* (Natuur) van Mij is aldus achtvoudig verdeeld: aarde, water, vuur, lucht, ruimte, geest, intellect en ook egoïsme' (B. G. 7.4). Het achttal van lichamelijke substanties zijn de binnenhuid, buitenhuid, vlees, bloed, vet, bot, merg en sperma. Het achttal van yogische krachten zijn die van het minuscuul worden, enzovoort. De acht staten van de geest zijn: deugd, kennis, onthechting, majesteit, ondeugd, onwetendheid, gehechtheid en armoede. De acht bovennatuurlijke wezens zijn *Brahmā*, *Prajāpati*, goden, *gandharva's*, *yakṣa's*, demonen, voorouders en geesten. De acht kwaliteiten van de geest dienen bekend te zijn als: vriendelijkheid voor alle wezens, verdraagzaamheid, afwezigheid van jaloezie, zuiverheid, gemak, goedheid, vrijgevigheid en tevredenheid. Deze groep kwaliteiten is de zesde. (Zij zagen Hem als) deze zes bezittend.

(Zij zagen Hem als) *viśva-rūpa-eka-pāśam*, hebbende één binding, genaamd begeerte, die van talrijke vormen is door diversiteit in de vorm van hemel, zoon, eetbaar voedsel, enzovoort; *tri-mārga-bhedam*, hebbende drie verschillende paden, te weten rechtvaardigheid, onrechtvaardigheid en kennis; *dvi-nimitta-eka-moham*, hebbende de enkelvoudige begoocheling — het idee dat men zichzelf identificeert met het lichaam, de zintuigen, de geest, het intellect, de kaste, enzovoort, die niet het Zelf zijn — welke de oorzaak is van de twee, deugd en ondeugd.

Het werkwoord '*apaśyan*' (zij zagen) dient te worden begrepen; of het werkwoord '*adhīmah*' (wij kennen) dat in het volgende vers voorkomt, dient te worden aangevuld.

Wat eerder werd aangetoond als zijnde gelijk aan een wiel, presenteert de tekst nu als analoog aan een rivier:

*pañcasroto'mbuṃ pañcayonyugravaktrām pañcaprāṇormiṃ
pañcabuddhyādīmūlām
pañcāvartām pañcaduḥkhaughavegām pañcāsadbhedām pañcaparvām
adhīmah // ŚvetUp_1.5*

5. Wij kennen de (rivier die) vijf waterstromen heeft, die onstuimig en kronkelig is gemaakt door de vijf bronnen, die golven heeft in de vorm van de vijf actie-organen, die als haar oorsprong die (geest) heeft die de wortel is van de vijf waarnemingen, (en) welke (rivier) vijf draaikolken heeft; (de rivier) waarvan de stroom van haar watermassa wordt gevormd door de vijf smarten, en die vijftig vertakkingen en vijf stadia heeft.

Wij kennen de rivier, *Pañca-srotaḥ-ambum*, die vijf stromen heeft, te weten de zintuigen zoals ogen enzovoort, analoog aan haar wateren. Het werkwoord '(wij) kennen' dient overal te worden aangevuld.

(Wij kennen de rivier) *pañca-yoni-ugra-vakrām*, die onstuimig (*ugra*) en kronkelig (*vakra*) is gemaakt door de vijf bronnen (*yoni*) — de vijf elementen, die de bronnen zijn; *pañca-prāṇa-ūrmim*, die golven (*ūrmi*) heeft in de vorm van de vijf *prāṇas* (d.w.z. vitale krachten, te weten *Prāṇa*, *Apāna*, enzovoort) of de (vijf) actie-organen, te weten spraak, handen, enzovoort; de rivier van zielsverhuizing, *pañca-buddhyādi-mūlām*, die als haar oorsprong (*mūla*) de geest heeft — die, aangezien alle waarnemingen haar modificaties zijn, de wortel (*ādi*) is van de vijf waarnemingen (*buddhi*) verworven via het oog enzovoort.

De volgende tekst toont eveneens aan dat de geest de bron van alles is: 'Al wat er is, samen met het bewegende en het niet-bewegende, is een manifestatie van de geest, want wanneer de geest ophoudt te denken, wordt dualiteit helemaal niet waargenomen' (vlg. Mā. Kā. 3.31).

(Wij zagen de rivier) *pañcāvartām*, die vijf draaikolken heeft — de objecten, te weten geluid enzovoort, zijn vergelijkbaar met draaikolken, aangezien wezens verdrinken in die objecten —; *pañca-duḥkha-ogha-vegām*, waarvan de stroom (*vega*) van haar watermassa (*ogha*) inderdaad gevormd wordt door de vijf smarten — van het in de baarmoeder zijn, van geboorte, van ouderdom, van ziekte en van de dood; en *pañca-parvam*, die vijf stadia heeft, die als haar stadia de vijf variëteiten van pijn veroorzakende hindernissen heeft, te weten onwetendheid, egoïsme, gehechtheid, afkeer en vastklampen aan het leven.¹

Op deze wijze is dan Brahman, samen met Zijn manifestaties in de vorm van oorzaak en gevolg, hier getoond met de analogieën van de rivier en het Wiel van Brahman. Nu zegt de Upaniṣad, met het oog op het aanwijzen van de oorzaken van zielsverhuizing en Bevrijding — dat wil zeggen: waarom men rond-draait in dit Wiel van Brahman bestaande uit oorzaak en gevolg, en hoe men bevrijd wordt:

*sarvājīve sarvasamsthe brhante tasmin haṃso bhrāmyate brahmacakre
prthag ātmānaṃ preritāraṃ ca matvā juṣṭas tatas tenāmṛtatvam eti //
ŚvetUp_1.6*

6. De individuele ziel, die zichzelf en de Bestuurder als verschillend beschouwt, draait rond in dit grote Wiel van Brahman dat de ondersteuning van alles is en de plaats van ontbinding van alles. Wanneer (iemand's Zelf wordt) vereerd (als gëdentificeerd) met Hem (God), (dan) bereikt men daardoor onsterfelijkheid.

Haṃsaḥ, de individuele ziel — afgeleid van de wortel *han* in de zin van 'zich voortbewegen langs het pad'; *bhrāmyate*, draait rond terwijl zij zichzelf beschouwt als het lichaam enzovoort, die niet het Zelf zijn —, door verschillende geboorten gediversifieerd als 'god', 'mens', 'lager dier', enzovoort. Het idee is dat zij aldus dwaalt door rond te draaien in dit *brhante*, grote; *brahma-cakre*, Wiel van Brahman; *sarva-ājīve*, dat de ondersteuning van alles is, waarvan het leven van allen afhangt; *sarva-samsthe*, dat de plaats van ontbinding van alles is, waarin allen hun einde, hun samensmelting vinden.

Wat is de reden dat zij door deze verschillende geboorten dwaalt? Als antwoord hierop wordt gezegd:

¹ Het commentaar van Śaṅkarācārya laat '*pañcāśad-bhedam*, die vijftig vertakkingen heeft' weg. N. interpreteert deze vijftig als de vijftig bloembladen van de zes plexussen (yogische *cakra's*). S. interpreteert het vers anders, namelijk als 'een rivier die vijf stromen heeft, vijf wateren, vijf bronnen, vijf verschrikkingen, vijf kronkelige paden, vijf golven, vijf waarnemingen als haar oorsprong, vijf draaikolken en vijf snelle stromen van smarten'. Deze tien groepen van elk vijf vormen samen de vijftig kenmerken (*bheda*) van de rivier.

matvā, overwegende; *ātmanam*, zichzelf; *ca Preritāram*, en de Bestuurder; als *prthak*, verschillend. De betekenis is dat, door zichzelf, het individuele zelf, en de Bestuurder die God is, als afzonderlijk te beschouwen door de ziel en God als verschillend waarnemen onder het idee: 'Die Ene is gescheiden; ik ben gescheiden,' enzovoort, zij dwaalt in de wereld.

Hoe wordt men bevrijd? Het antwoord is: *juṣṭaḥ*, wanneer iemands Zelf wordt vereerd; als geïdentificeerd *tena*, met Hem, met God, met het non-duale Brahman dat van nature Bewustzijn, Bestaan en Zaligheid is — dat wil zeggen: opgaand in de realisatie: 'Ik ben Brahman'; (dan) daardoor, krachtens het veren van God, *eti*, bereikt men *amṛtatvam*, onsterfelijkheid.

Hij, inderdaad, die zijn zelf realiseert als (identiek aan) Brahman dat absolute Zaligheid is, wordt bevrijd. Hij, daarentegen, die zichzelf kent als gescheiden van het hoogste Zelf, raakt gebonden. Dienovereenkomstig is in de *Bṛhadāraṇyaka Upaniṣad* aangetoond dat de waarneming van dualiteit de oorzaak is van zielsverhuizing:

... wie dan ook op gelijke wijze Het kent als: 'Ik ben Brahman', wordt dit alles (het universum). Zelfs de goden kunnen niet tegen hem zegevieren, want hij wordt hun zelf. Terwijl hij die een andere god aanbidt en denkt: 'Hij is één, en ik ben een ander', het niet weet. Hij is als een dier voor de goden" (1.4.10).

Evenzo in de *Viṣṇudharma (Upapurāṇa)*: Een wezen, misleid door de resultaten van zijn eigen handelingen, dwaalt inderdaad zo lang rond als het zichzelf waarneemt als verschillend van het hoogste Zelf. Maar wanneer het volledig vrij wordt van de resultaten van zijn handelingen, realiseert het het zuivere, hoogste Brahman als niet-verschillend van zichzelf. Als resultaat van zuiverheid wordt het onvergankelijk.

Is het niet zo dat Brahman, samen met de schepping, is gepresenteerd door de tekst: 'Zij zagen Hem als hebbende één velg,' enzovoort? Als dat zo is, zal — zelfs wanneer iemand zijn identiteit met Brahman realiseert als: 'Ik ben Brahman' — Brahman, inderdaad samen met de schepping, worden gerealiseerd als iemands Zelf. Daarom zal hem, in overeenstemming met 'Men wordt precies datgene wat men van Hem denkt in zijn meditatie', waarlijk het bereiken van Brahman samen met het universum toevallen. En daarom zal er, vanwege het niet-eliminieren van de fenomenale wereld, geen Bevrijding zijn. Daaruit volgt dat de instructie over Bevrijding in: 'Wanneer (iemands Zelf wordt) vereerd (als geïdentificeerd) met Hem (God), (dan) bereikt men daardoor onsterfelijkheid', zeker onlogisch is. Deze vrees (tegenwerping) voorziend, zegt de Upaniṣad:

***udgītam etat paramaṃ tu brahma tasmīṃs trayam svapraṭiṣṭhākṣaram ca
atrāntaram brahmavido viditvā līnā brahmaṇi tatparā yonimuktāḥ //***
ŚvetUp_1.7

7. Brahman, dat waarlijk het beste is, is verkondigd als zijnde afzonderlijk. Op Het bestaan de drie. Het is het voortreffelijke substraat en het is zeker onveranderlijk. De kenners van Brahman, na hier het onderscheid te hebben gerealiseerd en in Het verdiept te blijven, gaan op in Brahman en worden bevrijd van geboorte.

Als Brahman onvervreemdbaar is van de schepping, dan zal er werkelijk een afwezigheid van Bevrijding zijn. Maar dat is niet zo. Waarom? Omdat Het is *udgītam*, verkondigd als zijnde afzonderlijk, onderwezen door de Upaniśads door Het te onderscheiden van de gemanifesteerde wereld bestaande uit oorzaak en gevolg. De strekking is dat Brahman bekend staat als waarlijk onaangetast door de wereld, op basis van teksten zoals:

Dat (Brahman) is zeker verschillend van het gekende; en wederom staat Het boven het onbekende (Ke. 1.4).

Ken dat alleen als Brahman, en niet wat mensen aanbidden als een object (Ke. 1.5).

Niet grof... (Br. 3.8.8).

Dat wat geluidloos is, aanrakingsloos ... (Ka. 1.3.15).

Dit zelf is Dat wat is beschreven als 'Niet dit, niet dit' (Br. 3.9.26).

Dat wat hoger is dan die superieure (oorzaak van de wereld) (Śve. 3.10).
... verschillend van deugd (Ka. 1.2.14).

Noch bestaan, noch niet-bestaan. Er blijft alleen Śiva over, het Absolute (Śve. 4.18).

Voorbij de duisternis (vlg. Kai. 7; Ma. Na. 1.5).

... zonder Welk (Brahman) te bereiken, woorden... terugkeren (Tai. 2.4.1).

Het Oneindige is dat waar men niets anders ziet, niets anders hoort en niets anders begrijpt (Ch. 7.24.1).

Dat wat honger en dorst, verdriet, begoocheling, verval en dood overstijgt (Br. 3.5.1).

... daarom is Hij zonder vitale kracht en zonder geest; Hij is zuiver en superieur aan het (andere) superieure onvergankelijke (*Māyā*) (Mu. 2.1.2).

Eén slechts, zonder een tweede (Ch. 6.2.1).

Alle transformatie heeft spraak als haar basis, en het is slechts naam (Ch. 6.1.4).

Er is in Het geen enkel verschil (Br. 4.4.19).

Het dient in slechts één vorm te worden gerealiseerd (Br. 4.4.20).

Aangezien Brahman dus verstoken is van de kwaliteiten van de fenomenale wereld, wordt daarom gezegd: *paramam tu brahma*. Het deeltje *tu* wordt ge-

bruikt om zekerheid aan te duiden: Brahman is waarlijk het beste, aangezien Het onaangetast is door de kwaliteiten van de fenomenale wereld. Het idee is dat, aangezien Brahman het beste is vanwege het feit dat Het verkondigd is als zijnde afzonderlijk, er — volgens het beginsel: 'Men wordt precies datgene wat men van Hem denkt in zijn meditatie' — uit de meditatie op Brahman dat het beste is, het resultaat voortvloeit genaamd Bevrijding, die inderdaad het beste is.

Tegenwerping: Is het in zo'n geval niet zo dat, aangezien Brahman geen contact heeft met het universum, en het universum dus ook geen contact heeft met Brahman, het universum eveneens onafhankelijk wordt als resultaat van het feit dat het als een afzonderlijke entiteit is gevestigd, zoals wordt beweerd door de Sāṅkhya's? Daarom wordt — na het erkennen van de onwerkelijkheid (van de wereld) op grond van haar afhankelijkheid (van Brahman), zoals onderwezen in de tekst: 'Alle transformatie heeft spraak als haar basis, en het is slechts naam' (Ch. 6.1.4) — de instructie dat het Zelf het non-duale Brahman is, onlogisch.

In antwoord op deze twijfel zegt de Upaniṣad: *Tasmin*, op Het bestaan *trayam*, de drie. Hoewel Brahman onaangetast is door de fenomenale wereld en onafhankelijk is, is de fenomenale wereld toch niet onafhankelijk. Integendeel, op datzelfde Brahman blijven de drie gevestigd, te weten de genieter, het genotene en de Verordenaar, zoals later zal worden gesteld in: 'de genieter (de individuele ziel), de dingen van genot en de innerlijke Bestuurder...' (1.12); of, op Het zijn gevestigd, als een slang op een touw, de drie die van de aard zijn van genieter, genotene en genot, zoals gesteld zal worden in: '... aangezien de geboorteloze (te weten Māyā) wordt aangewend voor het tot stand brengen van de genieter, het genotene en het genot' (1.9); of het zijn deze andere drie, te weten naam, vorm en handeling, die welbekend zijn in de Veda's en zijn geschapen door *Virāt* en *Hiraṇyagarbha*; of (het zijn) *Virāt*, *Hiraṇyagarbha* en het On-gemanifesteerde (zie Mā. 8-11); of de staten van waken, droom en diepe slaap.

Aangezien op Het alles is gevestigd, te weten de genieter enzovoort die de fenomenale wereld vormen, daarom is Het de *supraṭiṣṭhā*, het voortreffelijke toevluchtsoord van deze fenomenale wereld bestaande uit de drie, te weten de genieter enzovoort. Omdat alle andere dingen dan Brahman onstabiel zijn, is vestiging op anderen onstabiel. Zoals Brahman stabiel is, zo is de vestiging op Het stabiel.

Tegenwerping: Welnu, als dat zo is, zal Brahman dan — aangezien Het onderhevig is aan verandering omdat Het het substraat is van de fenomenale wereld, welke een transformatie is — vergankelijk worden zoals gestremde melk (kwark) enzovoort?

In antwoord op deze vrees wordt gezegd: *akṣaram ca*, Het is zeker onveranderlijk. Hoewel verandering de fenomenale wereld als ondersteuning heeft, is

(Brahman) toch onveranderlijk. Het woord *akṣaram* is afgeleid in de betekenis van dat wat niet onderhevig is aan verandering. Het deeltje *ca* wordt gebruikt voor nadruk. Brahman is zeker onvernietigbaar, want modificatie is illusoir van aard. Het geïmpliceerde idee is dat Brahman bestaat als onvernietigbaar en onveranderlijk, hoewel Het het substraat van verandering is. Dat de fenomenale wereld illusoir van aard is, is reeds eerder uiteengezet. Daarom heeft Brahman, hoewel Het alomtegenwoordig is, toch geen contact met de fenomenale wereld, omdat de fenomenale wereld onwerkelijk is. Daarom komt tot degene die als zijn Zelf het Brahman realiseert dat absolute Zaligheid is, het hoogste menselijke doel, genaamd emancipatie (bevrijding). Dit is de strekking.

Hoe wordt emancipatie (bevrijding) bereikt door degene die het Zelf heeft gerealiseerd? Daarom zegt de Upaniṣad:

Brahma-vidāḥ, de kenners van Brahman; *viditvā*, na de Ene te hebben gerealiseerd die onaangetast is door honger enzovoort en die spraak te boven gaat, *atra*, hier — in dit lichaam bestaande uit de omhulsels (*kośha*'s) beginnend bij die van voedsel en eindigend met die van zaligheid, of in de fenomenale wereld bestaande uit *Virāt* als de eerste en het Ongemanifesteerde als de laatste —, door het proces van opeenvolgende eliminatie van de voorafgaande beperkende adjuncten (*upādhi*'s) evenals de opvolgende; *līnāḥ brahmaṇi*, gaan op in Brahman, dat wil zeggen blijven geïdentificeerd met Brahman Zelf, met de realisatie: 'Ik ben Brahman', door het proces van het elimineren van *Virāt* en anderen; en *tatparāḥ*, in Het verdiept blijvend; — wat doen zij? — *yonimuktāḥ*, worden bevrijd van geboorte, dat wil zeggen zij worden bevrijd van de vrees om in de baarmoeder te moeten verblijven, van geboorte, ouderdom, dood en zielsverhuizing.

De yogi Yājñavalkya beschrijft op vergelijkbare wijze de Zelf-absorptie die bestaat uit het waarlijk geïdentificeerd blijven met Brahman:

Deze Werkelijkheid, die non-duaal is, is van nature stralend, de bron van alles, gelukzaligheid, onsterfelijk, eeuwig, en bestaat in alle wezens.

Door diezelfde Werkelijkheid, die het hoogste Zelf is, als iemands eigen Zelf te realiseren, gaat de individuele ziel, begiftigd met onwankelbare concentratie, in Het op. Dit wordt *samādhi* (Zelf-absorptie) genoemd.

Na de organen te hebben beheerst en begiftigd te zijn met de kwaliteiten van *yama*¹ enzovoort, dient men de geest in iemands zelf terug te trekken, en het zelf in het hoogste Zelf.

¹ *Yama*: geweldloosheid, waarachtigheid, niet stelen, kuisheid en het niet aannemen (van geschenken); *niyama*: innerlijke en uiterlijke zuivering, tevredenheid, ascese, studie en aanbidding van God.

Terwijl men zelf het hoogste Zelf wordt, dient men aan niets anders te denken. Dan gaat iemands zelf waarlijk op in het onverdeelbare, inwonende Zelf. Er wordt door de verkondigers van Brahman gezegd dat hijzelf het inwonende Zelf wordt.

Indien wordt toegegeven dat het hoogste Zelf non-duaal is, dan houdt ook het verschil tussen de individuele ziel en God op te bestaan; daarom wordt de Upaniṣadische tekst 'gaan op in Brahman', die het opgaan verklaart — wat de identiteit van de individuele ziel met Brahman betekent — onlogisch. Met deze vrees in gedachten toont de Upaniṣad eerst het onderscheid tussen de individuele ziel en God aan als gevolg van de beperkende adjuncten (*upādhi's*) in de empirische staat, en onthult vervolgens onsterfelijkheid als een gevolg van de realisatie van Dat (het hoogste Zelf):

*saṃyuktam etat kṣaram akṣaram ca vyaktāvyaktaṃ bharate viśvam īśaḥ
anīśaś cātmā badhyate bhokṛḥbhāvāj jñātvā devaṃ mucyate sarvapāśaiḥ //*
ŚvetUp_1.8

8. De Heer voedt dit universum, bestaande uit het onderling verbonden gemanifesteerde en het Ongemanifesteerde, welke respectievelijk het veranderlijke en het onveranderlijke zijn. De individuele ziel, die niet onafhankelijk is, raakt gebonden door haar gevoel de genietter te zijn; door het stralende Wezen te realiseren, wordt zij bevrijd van alle bindingen.

īśaḥ, de Heer; *bharate*, voedt; *viśvam*, het universum, bestaande uit gevolg en oorzaak; *vyaktam*, het gemanifesteerde, alle modificaties; en *avyaktam*, het Ongemanifesteerde, de oorzaak; beide hiervan, die *kṣaram* zijn, het veranderlijke, het gemanifesteerde, het vernietigbare; en *akṣaram*, onveranderlijk, het onvernietigbare; beide hiervan, die onderling *saṃyuktam*, verbonden zijn.

Zo spreekt ook de Heer:

Er zijn deze twee personen in de wereld – de veranderlijke en de onveranderlijke. De veranderlijke bestaat uit alle dingen; degene die bestaat als *Māyā* wordt de onveranderlijke genoemd. Maar, verschillend is de hoogste Persoon die wordt aangeduid als het transcendentale Zelf, die, de drie werelden doordringend, (hen) ondersteunt en de onvergankelijke God is (B.G. 15.16-17).

Niet alleen is het zo dat de Heer het gemanifesteerde en het Ongemanifesteerde voedt, (maar als) *ātmā*, de individuele ziel; *anīśaḥ*, die niet onafhankelijk is; wordt (Hij) *badhyate*, gebonden, door onwetendheid en haar effecten, te weten lichaam, organen, enzovoort; *bhokṛḥ-bhāvāt*, vanwege het gevoel de genietter te zijn. Wat er gesteld is, is dit: God is de som van het individuele en het universele, die onderling verbonden zijn. Onder hen is de ziel bezeten van het geïndividualiseerde lichaam en de organen en is zij niet onafhankelijk. Dus, aange-

zien er als het individuele en het universele een verschil is tussen de ziel en het hoogste Zelf als gevolg van de beperkende adjuncten (*upādhi's*), wordt de ziel bevrijd door het onvoorwaardelijke, God, te realiseren door meditatie (op Hem) met behulp van Zijn beperkende adjuncten. Er is dus niets onlogisch aan het standpunt van de eenheid van de (individuele) genietter en het (hoogste) Zelf.

Zo toont ook de eerwaardige Yājñavalkya aan dat het verschil enkel te wijten is aan de beperkende adjuncten:

Zoals de ruimte, die waarlijk één is, verschillend verschijnt in potten enzovoort, zo verschijnt het Zelf, dat waarlijk één is, verschillend zoals de zon in watervaten (Yāj. Yati. 3.144).

Evenzo in de *Viṣṇudharma*:

O koning der mensen, het onderscheid tussen het hoogste Zelf en de individuele ziel wordt verbeeld door onwetendheid. Wanneer dat wordt verdreven, verdwijnt het verschil tussen de individuele ziel en het hoogste Zelf zeker.

Dit zelf, genaamd de 'kenner van het veld' (het lichaam), is verbonden met de attributen van de Natuur. Wanneer het zuiver wordt als resultaat van dissociatie van diezelfde attributen, wordt het het hoogste Zelf genoemd.

Deze kenner van het veld, verbonden met onwetendheid waarvan het contact geen begin heeft, beschouwt Brahman, dat inderdaad in het hart zetelt, als verschillend.

Zo ook in de *Viṣṇu Purāṇa*:

Wanneer onwetendheid, die de oorzaak van onderscheid is, volledig is uitgeroeid, wie kan dan een verschil creëren — dat (in werkelijkheid) niet bestaat — tussen het zelf en Brahman? (6.7.96).

Op dezelfde wijze is het ook aangetoond in het geschrift over yoga door Vasiṣṭha (*Yoga-Vasiṣṭha Rāmāyaṇa*), door een vraag op te werpen:

O Meester, als het Zelf vrij van attributen is, zuiver, eeuwige zaligheid, ouderdomloos en onsterfelijk, wie zou dan zielsverhuizing moeten ondergaan, of (wie zou) Bevrijding door Kennis (moeten verkrijgen)?

O eerwaardige Heer, hoe wordt de vernietiging van zijn belichaamde staat op het moment van de dood begrepen? Moge het u behagen dit alles nu precies aan mij uit te leggen?

Vasiṣṭha antwoordde:

Zielsverhuizing wordt door de wijzen besproken met betrekking tot dat immer zuivere en eeuwige zalige Zelf Zelf, wanneer Het de individuele ziel wordt.

Het Zelf van belichaamde wezens, dat hoewel het één is in alle wezens bestaat, wordt gezien als één en als velen, gelijk de reflectie van de maan op het water.

Datzelfde Zelf krijgt altijd de benaming 'individuele ziel' wanneer Het onder de invloed van onwetendheid komt.

Zo wordt ook in de *Brahma Purāṇa* aangetoond dat het hoogste Zelf Zelf het onderscheid 'de individuele ziel' krijgt als gevolg van beperkende adjuncten (*upādhi's*). Na de twijfel te hebben opgeworpen: 'Hoe kan er dan enige bepaling zijn van binding, Bevrijding, enzovoort, als gevolg van onderscheidingen veroorzaakt door beperkende adjuncten?', toont het de ordening aan met behulp van analogieën:

Diezelfde zon wordt als velen gezien in de watervaten; het hoogste Zelf verschijnt eveneens als bestaand in alle beperkende adjuncten.

Brahman bestaat in alle lichamen, zowel intern als extern. Zoals de ruimte bestaat in alle dingen, zo bestaat het Zelf in het intellect; op geen enkele andere wijze.

Omdat dit zo is, denkt (de individuele ziel) door de fout van het identificeren van het niet-Zelf met het Zelf: 'Ik ben het lichaam'. Dat is de oorzaak van het gebonden zijn aan de wereld.

Maar wanneer het bewuste Zelf ontdaan is van alle valse noties, is het zuiver, intelligent, ouderdomloos, onsterfelijk, vredig, doordringend als de ruimte en altijd stralend.

Zoals de ruimte niet besmet raakt door rook, wolken en stof, zo blijft de Persoon (het Zelf) onbesmet door de modificaties van de Natuur.

Zoals wanneer de ruimte die beperkt is binnen een specifieke pot geassocieerd wordt met water, rook, enzovoort, andere ruimtes op een afstand nooit en nergens besmet raken, zo zullen, wanneer één individuele ziel besmet raakt door velerlei dualiteiten, de andere zielen nergens besmet raken.

Aldus zegt ook de leraar Gauḍapāda, een leerling van Śuka:

Net zoals alle ruimtes die beperkt zijn binnen verschillende kruiken niet verduisterd worden wanneer een van de aldus beperkte ruimtes gecontamineerd raakt door stof, rook, enzovoort, zo is dat ook het geval met alle individuen wat betreft het beïnvloed worden door geluk enzovoort (Mā. Kā. 3.5).

Vandaar dat, nu de staat van verschil tussen de individuele ziel en God en tussen de individuele zielen onderling is vastgesteld als zijnde waargenomen in het hoogste Zelf als gevolg van beperkende adjuncten (*upādhi's*), hieruit volgt dat God, die de beperkende adjunct van zuiver *sattva* heeft, geen geluk, verdriet, begoocheling, onwetendheid, enzovoort bezit, welke toebehoren aan de

individuele ziel wiens beperkende adjunct onzuiver is. Zo zegt ook de eerwaardige Parāśara:

Wat kan er in deze wereld inderdaad onbekend blijven voor deze Ene die in de harten van alle personen verblijft, en die Bewustzijn van aard is, die een massa van zuiver *sattva* is, die vrij is van smet en die het eeuwige Licht is? (V. P. 5.17.32).

Evenmin heeft een afzonderlijke individuele ziel, of zij nu gebonden of vrij is, enige verbinding met het geluk, verdriet, de begoocheling, enzovoort die toebehoren aan een andere ziel, omdat het mogelijk is om respectievelijke verschillen te hebben dankzij beperkende adjuncten. Er is dus geen ruimte voor de door u opgeworpen tegenwerping dat allen bevrijd zullen zijn bij de bevrijding van één.

Bovendien toont de Upaniṣad aan dat er dit andere verschil is:

*jñājñau dvāv ajāv īśanīśāv ajā hy ekā bhokṭṛbhogārthayuktā
anantaś cātmā viśvarūpo hy akartā trayam yadā vindate brahman etat //*
ŚvetUp_1.9

9. Zij tweeën (te weten God en de individuele ziel) zijn beiden geboorteloos, en zijn (respectievelijk) alwetend en onwetend, en almachtig en machteloos, aangezien de geboorteloze (te weten Māyā) wordt aangewend voor het tot stand brengen van de genierter, het genotene en het genot. Het Zelf is oneindig aangezien Het het universum als Zijn verschijning heeft; (en vandaar) is Het geen handelende partij. (Men wordt bevrijd) wanneer men deze drie als dit Brahman kent.

Dvau, de twee (God en de individuele ziel); zijn — (respectievelijk) *jñā-ajñau*, alwetend en onwetend. Niet alleen is het zo dat de Heer het gemanifesteerde en het ongemanifesteerde voedt, en dat de machteloze ziel onder binding komt te staan, maar de twee, de alwetende en de onwetende — waarbij de alwetende God is en de onwetende de ziel — zijn ook *ajau*, geboorteloos, want het is het onveranderlijke Brahman Zelf dat bestaat als de individuele ziel en God. Dienovereenkomstig zijn er de Upaniṣadische teksten:

Hij maakte lichamen met twee voeten en lichamen met vier voeten. Dat hoogste Wezen ging eerst de lichamen binnen als een vogel (het subtiële lichaam) (Br. 2.5.18).

... evenzo neemt het Zelf binnenin alle wezens, hoewel het één is, een vorm aan met betrekking tot elke gedaante; en (toch) is Het daarbuiten (Ka. 2.2.9).

Het niet verlengen van de *a* na de *a* is een Vedische eigenaardigheid. (De correcte lezing had *īśanīśau* moeten zijn.)

Tegenwerping: Welnu, indien volgens de visie van de non-dualist het universum, bestaande uit de genieter en het genotene, werkelijkheidswaarde heeft, dan zal de behandeling van ziel en God als verschillend — in gebruiken zoals: 'de hoogste Heer is almachtig en de ziel is machteloos; de hoogste Heer is alwetend, de ziel heeft beperkte kennis; de hoogste Heer kan alles volbrengen, de ziel niet; de hoogste Heer is de voeder van allen, en de ziel is de voeder van het lichaam enzovoort; de hoogste Heer is alomtegenwoordig, de ziel is dat niet; de hoogste Heer bezit alle pracht en is zelftevreden, en de ziel heeft beperkte pracht en is niet zelftevreden,' en in zinnen als: '... Het heeft overal handen en voeten' (3.16), 'Hij heeft duizend hoofden...' (3.14), 'de eeuwige onder de eeuwigen...' (6.13) — rechtvaardigbaar zijn.

Maar er is geen intrinsieke werkelijkheid van het universum bestaande uit genieterschap enzovoort, aangezien de Entiteit die onbeweeglijk, onveranderlijk en non-duaal is, van nature een niet-genieter enzovoort is; noch heeft (het universum enig bestaan afgeleid) van een ander, omdat er buiten Brahman geen andere substantie bestaat die de oorzaak kan zijn van het universum bestaande uit genieterschap enzovoort. Mocht er een andere substantie bestaan, dan zal de non-dualiteit tenietgedaan worden.

Deze vrees voorzienend, zegt de Upaniṣad: *ajā hi ekā bhokṭṛ-bhogyārthayuktā*, aangezien de geboorteloze (te weten Māyā) wordt aangewend voor het tot stand brengen van de genieter, het genotene en het genot. Indien het universum totaal niet-ontvankelijk (onmogelijk) zou zijn, dan zouden er geen verschillen bestaan zoals God enzovoort. Het universum is echter zeker ontvankelijk (mogelijk).

Het deeltje *hi* wordt gebruikt in de zin van 'want'. *Hi*, want; *ajā*, de geboorteloze, de Natuur, die inherent voortplantend is, wordt erkend. De moeder van het universum — erkend in Śruti- en Smṛti-teksten zoals: 'één geit (de geboorteloze Natuur)' (4.5), 'Men dient te weten dat de Natuur waarlijk Māyā is' (4.10), 'De Heer wordt vanwege Māyā als veelvuldig waargenomen' (Br. 2.5.18), 'Māyā is de hoogste Natuur', 'Ik word geboren door middel van Mijn eigen Māyā' (B.G. 4.6), enzovoort — die van nature de kracht van de Heer Zelf is en één is, en die wordt aangewend om haar eigen producten voort te brengen, te weten de genieter, het genot en het genotene, bestaat als Zijn dienaar in de nabijheid van God. Daarom schijnt ook Hij, de hoogste God, de Heerser over Māyā, bezeten te zijn van Māyā vanwege Zijn nabijheid daartoe als Zijn beperkende adjunct (*upādhi*), en bezeten van lichaam enzovoort die de effecten (van Māyā) zijn, en gediversifieerd als God enzovoort door gediversifieerde objecten.

Hier is de vertaling van de tekst zoals deze er staat:

Zelfs wanneer wordt toegegeven dat het hoogste Zelf één en homogeen is, worden alle gebruiken — zowel de conventionele als de Vedische — die wij-

zen op onderscheidingen als 'ziel', 'God', enzovoort, rechtvaardigbaar. En evenmin ontstaat de mogelijkheid van dualiteit op grond van het bestaan van een van hen als een afzonderlijke entiteit; want aangezien Māyā ondefinieerbaar is, heeft zij niet de mogelijkheid om een substantie te zijn. Aldus is er gezegd: 'Dit is inderdaad de Māyā van God, die zich ertegen verzet om te worden uitgedrukt als bestaan of niet-bestaan.' Aangezien de geboorteloze (Māyā) alleen de vorm van de genieter enzovoort heeft aangenomen, is alles wat daarin besloten ligt onwerkelijk en wezenloos.

Daarom is *ātmā*, het Zelf; *ca*, waarlijk — het deeltje *ca* is gebruikt ter benadrukking —; *anantaḥ*, oneindig. Het Zelf is waarlijk oneindig in de zin dat Het geen beperking kent veroorzaakt door ruimte, tijd en materie.

Het is *viśvarūpaḥ* in de zin dat Het het universum als Zijn eigen verschijning heeft, omdat het hoogste Zelf geen transformatie ondergaat als het universum. Aangezien volgens de tekst: 'Alle transformatie heeft spraak als haar basis, en het is slechts naam' (Ch. 6.4.1), geen enkele vorm bestaan heeft zonder een substantie, blijft de oneindigheid (van het hoogste Zelf) vaststaan, ook al is het universum een manifestatie. *Viśvarūpaḥ hi: hi* wordt gebruikt in de zin van 'aangezien' — dat wil zeggen: 'aangezien het hoogste Zelf wordt aangeduid als hebbende velerlei vormen die verschijnen als het universum,' daarom heeft het Zelf op deze gronden het universum als Zijn manifestatie. Dit is de gedachte.

Om precies die reden dat het Zelf oneindig is en het universum als Zijn manifestatie heeft, is Het daarom *akartā*, geen handelende partij, dat wil zeggen: Het is verstoken van wereldse attributen zoals het ouderschap (*agentship*) enzovoort.

Hier is de vertaling van de tekst zoals deze er staat:

Wanneer blijft de ziel — die (in werkelijkheid) aldus oneindig is, het universum als haar verschijning heeft, verstoken is van alle wereldse attributen zoals ouderschap enzovoort, en vrij is — gevestigd als het non-duale Brahman dat absolute Zaligheid is? In antwoord hierop zegt de Upaniṣad: *trayam yadā vindate brahman etat*, wanneer zij de drie als dit Brahman realiseert. *Yadā*, wanneer; *vindate*, zij realiseert; dat de *trayam*, drie, te weten die in de vorm van de genieter, het genot en het genotene, niet los van Brahman bestaan aangezien zij inherent (vormen van) Māyā zijn, maar dat zij Brahman Zelf zijn — dan verblijft zij in de staat van bevrijd zijn van alle twijfels, geïdentificeerd met Brahman dat absolute Zaligheid en non-duaal is, verstoken van alle wereldse attributen zoals ouderschap enzovoort, vrij van verdriet en vervuld van zichzelf. Dit is de betekenis.

Of: wanneer men de drie in de vorm van de individuele ziel, God en de Natuur — die gekenmerkt worden als alwetend, onwetend en geboorteloos — als Brahman realiseert, dan wordt men vrij.

De vorm *brahman*, met een *m* na *brahma*, is een Vedisch gebruik, zoals in '*brahman-etu mām*, moge Brahman tot mij komen; *madham-etu mām*, moge honing tot mij komen' (Ma. Na. 17.6).

Na het vaststellen van het onderscheid tussen God en de ziel is aangetoond dat onsterfelijkheid voortkomt uit de kennis van Dat (Brahman). Nu de Upaniṣad het verschil tussen de Natuur en God heeft aangewezen, toont zij aan dat onsterfelijkheid voortkomt uit die Kennis:

*kṣaram pradhānam amṛtākṣaram haraḥ kṣarātmānāv īsate deva ekaḥ
tasyābhidhyānād yojanāt tattvabhāvād bhūyaś cānte viśvamāyānivr̥tīḥ //*
ŚvetUp_1.10

10. De Natuur is veranderlijk, de hoogste God is onsterfelijk en onveranderlijk. De ene Godheid heerst over het veranderlijke en de ziel. En door herhaalde meditatie op Hem, vereniging met en contemplatie over de Werkelijkheid, vindt er aan het einde de beëindiging plaats van Māyā in de vorm van het universum.

Pradhānam, de Natuur; is *kṣaram*, veranderlijk. *Haraḥ*, de hoogste God — die Hara wordt genoemd vanwege het uitroeien (*haraṇa*) van onwetendheid en zo voort; is *amṛta-akṣaram*, onsterfelijk en onveranderlijk. De betekenis is dat God het onsterfelijke Brahman Zelf is. Die God, *ekaḥ deva*, de ene Godheid, het non-duale hoogste Zelf dat Bewustzijn-Bestaan-Zaligheid is; *īsate*, heerst over; *kṣara-ātmānau*, het veranderlijke en de ziel, de Natuur en het zelf.

Ca, en; *tasya abhidhyānāt*, door de meditatie op Hem, het hoogste Zelf; — hoe? — *yojanāt*, door vereniging met, door de zielen te verenigen met het hoogste Zelf; en *tattva-bhāvāt*, door de contemplatie over de Werkelijkheid — als: 'Ik ben Brahman'; *bhūyaḥ*, herhaaldelijk; vindt er plaats, *ante*, aan het einde, bij het uitputten van de vruchten van handelingen (karma) die het (huidige) lichaam hebben voortgebracht — of, *anta* betekent de vervolmaking van de kennis van iemands Zelf; (dus *ante* betekent) op het moment van het opkomen van de kennis van iemands Zelf —; *viśva-māyā-nivr̥tīḥ*, de beëindiging van Māyā in de vorm van het universum, het uitroeien van Māyā in de vorm van het gehele universum bestaande uit geluk, verdriet en begoocheling.

Nu toont de Upaniṣad de verschillende resultaten die voortvloeien uit de kennis van en de meditatie op Hem, in het geval van iemand die Hem kent en op Hem mediteert:

*jñātvā devaṃ sarvapāśāpahāniḥ kṣīnaiḥ kleśair janmamṛtyuprahāṇiḥ
tasyābhidhyānāt tr̥ṭyaṃ dehabhede viśvaiśvaryaṃ kevala āptakāmaḥ //*
ŚvetUp_1.11

11. Door de Godheid te kennen, volgt het verbreken van alle bindingen; bij het verzwakken van de pijn-veroorzakende hindernissen volgt de uitroeiing van geboorte en dood. Uit meditatie op Hem vloeit voort, bij het vallen van het lichaam, het derde: de volledige goddelijke macht. (En men wordt absoluut en zelf-vervuld.

Jñātvā, door te weten; *devam*, de Godheid — als: 'Ik ben dit'; volgt *sarva-pāśa-apahāniḥ*, het verbreken van alle bindingen, de vernietiging van al die zaken zoals onwetendheid enzovoort, die als boeien zijn. *Kṣīṇaiḥ*, bij het verzwakken; *kleśaiḥ*, van de pijn-veroorzakende hindernissen, te weten onwetendheid enzovoort¹; volgt *janma-mṛtyu-prahāniḥ*, de uitroeiing van hun effecten, te weten geboorte en dood, de vernietiging van de oorzaken van geboorte, dood, enzovoort.

Het resultaat van Kennis is aangetoond. De Upaniṣad toont (nu) enig onderscheid in de vorm van geleidelijke bevrijding (*krama-mukti*) in het geval van meditatie: *Abhidhyānāt*, door meditatie; *tasya*, op Hem, de hoogste Heer; vloeit voort voor degene die, *deha-bhede*, bij het vallen van het lichaam, verenigd wordt met de hoogste Heer na het bewandelen van het Pad van de Goden (*Devayāna*) bestaande uit licht enzovoort; het resultaat in de vorm van het *trītyam*, derde — tellend vanaf *Virāt* — de staat van God, die de bron is van de ongemanifesteerde hoogste Ruimte; en die gekenmerkt wordt door *viśva-aiśvarya*, volledige goddelijke macht.

Hij wordt, na die staat te hebben ervaren en aldaar het onvoorwaardelijke hoogste Zelf te hebben gerealiseerd, *kevalaḥ*, absoluut. Als resultaat van het verzaken van alle goddelijke machten, de derde staat, die als God de bron is van de ongemanifesteerde hoogste Ruimte, wordt hij vrij van alle goddelijke machten en alle yogische vermogens (*siddhi's*) die geassocieerd worden met die conditionering. En (daardoor wordt hij) *āpta-kāmaḥ*, zelf-vervuld; alleen het Zelf verlangend², verblijft hij in de staat van het non-duale Brahman dat absolute Zaligheid is. Dit is wat er wordt gezegd: Aangezien ware kennis betrekking heeft op een ding zoals het is, dient volledige verlichting het Brahman als object te hebben dat non-duale absolute Zaligheid is en het bereik van kennis te boven gaat. Daarom blijft men, door onwetendheid samen met haar effecten te vernietigen door realisatie, gevestigd als het non-duale Brahman Zelf dat absolute Zaligheid is.

Aan de andere kant kan de intelligentie die voortkomt uit meditatie niet plotse-ling overgaan naar de vormloze Entiteit. Daarom, aangezien meditatie betrek-

¹ *Kleśas*, pijn-veroorzakende hindernissen: *avidyā* (onwetendheid), *asmitā* (egoïsme), *rāga* (gehechtheid), *dveṣa* (afkeer) en *abhiniveśa* (vastklampen aan het leven).

² 'Verlangen naar het Zelf' dient te worden begrepen als een onbelemmerde toewijding aan het Zelf met de gedachte dat Het alleen de Werkelijkheid is.

king heeft op het geconditioneerde Brahman (*Saguna Brahman*), realiseert men — in overeenstemming met de stelregel dat men een resultaat krijgt dat precies zo is als de wijze waarop men op Hem mediteert — na het genieten van volledige glorie door het bereiken van het geconditioneerde Brahman, het onvoorwaardelijke Brahman (*Nirguna Brahman*) dat absolute Zaligheid is, als iemands eigen Zelf. En doordat men enkel het Zelf verlangt en het ultieme menselijke doel heeft bereikt, wordt men vrij.

In de *Śiva-dharmottara* wordt eveneens aangetoond dat meditatie en Kennis respectievelijk resultaten hebben in de vorm van alle goddelijke machten, en het verlangen naar het Zelf en absolute zelfvervulling:

Uit meditatie komt onvergelykbare goddelijke macht voort; uit goddelijke macht volgt groot geluk. Door deze te verwerpen door middel van verlichting, dient men onthecht te raken van het lichaam en Bevrijding te bereiken.

Evenzo toont de Upaniṣadische tekst die begint met: "Mocht hij verlangend worden naar de manen (voorvaderen) als objecten van genot, dan verschijnen de voorvaderen door zijn loutere wens, en door geassocieerd te worden met die manen als objecten van genot, wordt hij verheerlijkt" (Ch. 8.2.1), dat voor degenen die mediteren op het geconditioneerde en gekwalificeerde Brahman als *dahara* (letterlijk: klein), enzovoort, het resultaat toevalt in de vorm van alle goddelijke machten.

Zo wordt ook in de tekst van de *Praśna Upaniṣad*, beginnend met: "Wederom, iedereen die mediteert op de hoogste *Puruṣa* met behulp van ditzelfde lettergreep *Om*, als bestaande uit drie letters, wordt verenigd in de Zon bestaande uit licht" (5.5), onderricht gegeven over het Pad van het Licht (*Devayāna*), enzovoort, voor degene die mediteert op de hoogste Persoon.

Vervolgens wordt aangetoond — in: "(Daar) ziet hij de *Puruṣa* die hoger is dan dit Totaal van Schepselen (*Jīva-ghana*) en die in elk wezen is doorgedrongen" (ibid) — dat voor degene die de wereld van *Brahmā* (*Brahmaloka*) bereikt, de volledige verlichting aldaar zelf toevalt.

Daarna wordt in: "De verlichte mens bereikt die (drievoudige) wereld alleen door *Om*; en met *Om* als hulp bereikt hij ook Dat wat de hoogste Werkelijkheid is, die stil is en ouderdom, dood en vrees te boven gaat" (ibid 5.7), onderricht gegeven over Bevrijding als resultaat van volledige verlichting.

De tekst: "Degene die Het aldus kent, wordt hier onsterfelijk" (*Nṛ. pū.* 1.6), onthult dat onsterfelijkheid hier zelf wordt bereikt door de verlichte persoon, zonder het Pad van het Licht (*Devayāna*) enzovoort te bewandelen. Beginnend met: "Maar de mens die niet begeert (zal nooit transmigreren)" (*Bṛ.* 4.4.6), is er in de Upaniṣad onderricht gegeven — in: "Van hem... vertrekken de organen niet. Brahman zijnde, gaat hij op in Brahman" (ibid), enzovoort — dat voor de verlichte mens de Bevrijding volgt nog vóór het verlaten van het lichaam (*Jīvanmukti*).

(Wederom,) in: "...gaan zijn organen uit hem omhoog, of niet?' 'Nee,' antwoorde Yājñavalkya" (*Br.* 3.2.11), wordt een vraag opgeworpen en is de afwezigheid van het vertrek uit het lichaam aangetoond.

Op dezelfde wijze worden in de *Brahma Purāṇa* 'Bevrijding terwijl men nog leeft' en de 'afwezigheid van vertrek' aangetoond:

Vanaf het moment dat de yogi zijn eigen Zelf kent als het Absolute, is hij bevrijd, zelfs terwijl hij nog leeft. Bij Bevrijding is er geen sprake van het 'gaan' naar waar dan ook. Het verheven doel dat de yogi's (doorgaans) bereiken, is niet het hoogste. Maar Bevrijding bestaat uit het verbreken van de banden van onwetendheid en het opgaan in Brahman.

Evenzo wordt 'Bevrijding terwijl men nog in het lichaam is' voor de verlichte persoon aangewezen in de *Līṅga Purāṇa*:

Aangezien de kenner van Brahman in werkelijkheid een bevrijd persoon is terwijl hij nog in het lichaam verblijft, is er voor hem inderdaad geen plicht meer in deze wereld, noch in de volgende (L. P. E. 86.107).

In de *Śiva-dharmottara* wordt gezegd:

En vanwege het elimineren van verlangen is er voor hem geen enkele plicht meer. Hij die gelijkmoedig en volledig tevreden is, wordt hier zelf bevrijd.

Daarom bereikt de beoefenaar van meditatie, na het verlaten van het lichaam en na het bereiken van Brahman dat bezeten is van alle goddelijke machten door het bewandelen van het Pad van de Goden via het licht enzovoort, en na genoten te hebben van de goddelijke machten en uitsluitend verlangend te zijn geworden naar het Zelf, de Bevrijding door aldaar het absolute Zelf, Brahman, te realiseren, dat vrij is van verschillen en volledige Zaligheid en non-duaal is.

De verlichte mens wordt, krachtens zijn realisatie van Brahman dat onvoorwaardelijke, absolute Zaligheid en non-duaal is, en vanwege de totale eliminatie van verschillen zoals 'de gever', 'het doel' en 'het gaan', reeds in dit leven bevrijd — zonder 'vertrek' en (zonder het volgen van) het Pad van de Goden — zodra de kennis van Brahman daagt.

Na de Zaligheid die Brahman is te hebben genoten, gelijktijdig met de kennis van Brahman, en zich verheugend in het Zelf, tevreden met het Zelf, innerlijk gelukkig met het Zelf Zelf, plezier vindend vanbinnen, het licht vanbinnen hebbend, zich vermakend in het Zelf, gehecht aan het Zelf, verenigd met het Zelf en genietend van het Zelf, blijft hij, onsterfelijk geworden, in deze wereld zelf, in soevereiniteit, in zijn eigen glorie.

Als middel tot die (kennis van Brahman), na externe objecten te hebben verzaakt, en na handelingen te hebben verricht en aan Brahman te hebben opgedragen — handelingen die verricht kunnen worden via spraak, geest en lichaam, en die zijn voorgeschreven door de Veda's en de Smṛti's — en door

zuiver van geest te worden, gevestigd in yoga en begiftigd met disciplines zoals beheersing van de innerlijke organen enzovoort,

Een yogi dient voortdurend zijn geest te concentreren door in een eenzame plaats te verblijven, alleen, met beheersing over geest en lichaam, vrij van verwachtingen en vrij van bezit.

Door zijn geest aldus voortdurend te concentreren, bereikt de smetteloze yogi gemakkelijk de absolute Zaligheid van het contact met Brahman.

Degene wiens geest door yoga in het Zelf is opgegaan en die de visie van gelijkheid overal bezit, ziet zijn Zelf aanwezig in alles, en alles in zijn Zelf (B.G. 6.28-29).

Aangezien hij, door God die overal gelijkelijk aanwezig is op gelijke wijze te zien, het Zelf niet verwondt door het zelf; daarom bereikt hij het hoogste Doel (B.G. 13.28).

Dit is wat de Smṛti zegt.

Aangezien het hoogste Doel wordt bereikt na de verlichting, daarom:

*etaḥ jñeyam nityam evātmasaṁstham nātaḥ paraṁ veditavyam hi kiṁcīd
bhoktā bhogyam preritāraṁ ca matvā sarvaṁ proktaṁ trividhaṁ brahman
etat // ŚvetUp_1.12*

12. Na al deze drie soorten te hebben gekend — de genieter (de individuele ziel), de voorwerpen van genot en de innerlijke Bestuurder — die beschreven zijn als Brahman, dient Dit onveranderlijk gekend te worden als bestaand in het eigen hart, aangezien er niets is dat daarbuiten nog gekend moet worden.

Etat, deze Entiteit waarover gesproken wordt, in de vorm van Brahman, het absolute Zelf vergelijkbaar met de ruimte; *jñeyam*, dient *nityam*, onveranderlijk, gekend te worden. En wat dit betreft, dient Het elders gekend te worden? Nee, Het dient gekend te worden als *ātma-saṁstham*, bestaand in het eigen hart; niet in iets dat extern is en niet het Zelf. Dit wordt ook in de Upaniṣad vermeld: "Eeuwige vrede is voor hen — en niet voor anderen — die onderscheidingsvermogen hebben en die in hun hart Hem realiseren die, terwijl Hij één is, de bestuurder en het innerlijk Zelf van allen, een enkele vorm veelvuldig maakt" (Ka. 2.2.12). Zo wordt ook in de *Śiva-dharmottara* aangetoond dat de yogi's geconcentreerd blijven in hun hart:

De yogi's realiseren Śiva in hun hart, en niet in beelden. Degene die, terwijl hij Śiva die binnen het hart bestaat terzijde schuift, Hem aanbidt als zijnde extern, is als iemand die een brok voedsel op zijn handpalm verwerpt en vervolgens zijn eigen elleboog likt! Zoals een blinde de verrezen zon niet ziet, zo zien zij hier Śaṅkara (Śiva) niet, die overal bestaat en een sereen ui-

terlijk heeft, omdat zij verstoken zijn van het oog van Kennis. Hij die de alomvattende Śiva realiseert, heeft Hem in het hart gezeten.

Degenen die Śiva niet binnen het hart zien, zoeken Hem in bedevaartsoorden. Hij die de heilige plaats in het hart negeert en naar externe heilige plaatsen enzovoort gaat, is als iemand die een grote edelsteen in zijn eigen hand weggooit en zoekt naar glas.

Of (de betekenis is): *etat*, Dit, wat direct waargenomen wordt, wat de werkelijkheid is van het inwonende Zelf; Het dient gekend te worden als het *nityam*, Onverwoestbare — Brahman Zelf, bestaand in Zijn eigen glorie.

Waarom? *Hi*, want — het deeltje *hi* wordt gebruikt in de zin van 'aangezien' — ; er is *na kiñcit*, niets hoegenaamd; *veditavyam*, te worden gekend; *ataḥ param*, voorbij dit. In de *Bṛhadāraṇyaka* is eveneens verklaard: 'Van dit alles dient alleen dit Zelf gerealiseerd te worden...' (1.4.7). Hoe dient Het gekend te worden? Dit wordt beantwoord: *bhoktā*, de genietter, de individuele ziel; *bhogyam*, de dingen van genot (dat wil zeggen: alle andere dingen); en *preritāram*, de innerlijke Bestuurder, de hoogste Heer; — *etat trividham*, al deze die van drie soorten zijn; *proktam*, waarover gesproken is; zijn *brahman*, Brahman Zelf.

De betekenis is dat men Brahman dient te realiseren als het onvoorwaardelijke Zelf, juist na het elimineren van alle manifestaties van verschillen bestaande uit de genietter enzovoort. Zo is het ook verwoord in de *Kāvaṣeya Gītā*:

Na het verwerpen van alle modificaties en het standvastig maken van de geest binnen zijn eigen hart, dient de yogi kalm te worden als een vuur dat zijn brandstof heeft opgebrand.

Zo ook in de heilige *Viṣṇu Purāna*:

Wat *samādhi* wordt genoemd is, inderdaad, de realisatie van de ware aard van God Zelf, ontdaan van toeschrijvingen (zoals 'mediteerder', 'object van meditatie', enzovoort), teweeggebracht door meditatie met de geest (6.6.92).

Aangezien er volgens de Upaniṣadische teksten — '... iedereen die mediteert op de hoogste Puruṣa met behulp van ditzelfde lettergreep *Om*...' (Pr. 5.5), 'Men dient zijn geest op het Zelf te fixeren met behulp van *Om*' (Mā. Nā. 24.1), en 'Men dient op het Zelf te mediteren met behulp van *Om*' (zie Mu. 2.2.6) — wordt voorgeschreven dat op *Om* gemediteerd moet worden wanneer men zich wijdt aan meditatie op de hoogste Werkelijkheid met het oog op het realiseren van het Zelf, daarom presenteert de (volgende) tekst *Om* als een onderdeel van meditatie:

***vahner yathā yonigatasya mūrtir na dṛśyate naiva ca liṅganāśaḥ
sa bhūya evendhanayonigrhyas tadvobhayaṃ vai praṇavena dehe //
ŚvetUp_1.13***

13. Zoals de vorm van vuur niet wordt gezien wanneer het (latent) in zijn bron verblijft, en toch zijn latente vorm niet vernietigd is, (en) dat (vuur) waarneembaar is na herhaaldelijk wrijven van zijn bron, de brandstof, — zoals in het geval van die twee (te weten het vuur en zijn subtiele vorm), (zo wordt evenzo het Zelf gerealiseerd) in het lichaam met de hulp van Om.

Yathā, zoals; de *mūrtiḥ*, vorm, de werkelijke aard; *vahneḥ*, van het vuur; *na drśyate*, niet wordt gezien; *yoni-gatasya*, wanneer het (latent) verblijft in zijn bron, de (twee) *araṇis*¹, voordat zij gewreven worden; *eva ca*, en toch; *na liṅga-nāśaḥ*, zijn latente vorm is niet vernietigd; (en) *sah*, datzelfde latente vuur in de *araṇis*; is *bhūyaḥ indhana-yoni-grhyaḥ*, waarneembaar na herhaaldelijk wrijven van zijn bron, de brandstof — het woord *yoni* wordt hier gebruikt in de zin van bron, dat wil zeggen: het is waarneembaar als resultaat van het herhaaldelijk wrijven van zijn brandstof, zijn bron; — *tat ubhayam vā*, zoals in het geval van die twee — het woord *vā* wordt gebruikt in de zin van 'zoals' —; zoals in het geval van die twee, (vuur) niet wordt waargenomen vóór het wrijven, en wel wordt waargenomen ná het wrijven, evenzo wordt het Zelf, dat analoog is aan vuur, waargenomen in het lichaam dat vergelijkbaar is met de onderste *araṇi*, door middel van meditatie, *praṇavena*, met de hulp van *Om*, dat vergelijkbaar is met de bovenste *araṇi*.

Datzelfde feit wordt (nu) verder uitgewerkt:

*svadeham araṇiṃ kṛtvā praṇavaṃ cottarāraṇiṃ
dhyānanirmathanābhyāsād devaṃ paśyen nigūḍhavat // ŚvetUp_1.14*

14. Door het eigen lichaam tot de (onderste) *araṇi* te maken en Om tot de bovenste *araṇi*, dient men door de beoefening van meditatie — die analoog is aan wrijving — de Godheid te realiseren, die als het ware verborgen is.

Kṛtvā, makend; *sva-deham*, iemands eigen lichaam; de onderste *araṇi*, *araṇi paśyēt*, men dient duidelijk te realiseren (door wrijving) — de meditatie zelf is de wrijving —, *dhyāna-nirmathana-abhyāsāt*, door de beoefening van die meditatie, die analoog is aan wrijving; *devaṃ*, de Godheid, die stralend is van aard; *nigūḍhavat*, die verborgen is, als het ware, zoals vuur.

De Upaniṣad voert vele illustraties aan om de reeds onderrezen gedachte krachtiger te maken:

¹ Stukken hout (van de *Ficus Religiosa*) die gebruikt worden voor het aansteken van vuur door middel van wrijving.

*tileṣu tailaṃ dadhanīva sarpīr āpaḥ srotaḥsv araṇīṣu cāgñiḥ
evam ātmā ātmani grhyate 'sau satyenainaṃ tapasā yo 'nupaśyati //*
ŚvetUp_1.15

Hier is de vertaling van de tekst zoals deze er staat:

Iva, zoals; *tailam*, olie, wordt gevonden *tileṣu*, in sesamzaad; *sarpīh*, geklaarde boter (*ghee*), *dadhani*, in yoghurt, door middel van karnen; *āpaḥ*, water; *srotaḥsu*, in (ondergrondse) rivieren, door de aarde te graven; en *agnih*, vuur; *araṇīṣu*, in de *araṇis*, door wrijving; *evam*, op dezelfde wijze; *asau*, dit; *ātmā*, Zelf; *grhyate*, wordt gerealiseerd, door middel van meditatie, *ātmani*, in zichzelf. Het idee is dat Het wordt gerealiseerd in iemands eigen zelf, dat onvoorwaardelijke en absolute Zaligheid wordt na de eliminatie van alle beperkende adjuncten (*upādhi's*)¹, zoals het omhulsel gemaakt van voedsel dat bestaat in het lichaam dat als iemands zelf wordt beschouwd.

Welnu, door welke persoon wordt Het in zijn eigen zelf waargenomen? Dit wordt beantwoord: Door hem *yaḥ*, die; *anupaśyati*, dit Ene, het Zelf, ziet; *satyena*, door waarheid, door spraak die overeenstemt met feiten en heilzaam is, wat goed is voor de wezens — want de Smṛti zegt: 'Waarheid wordt geacht datgene te zijn wat heilzaam is voor de wezens'; en *tapasā*, door concentratie bestaande uit de eenpuntigheid van de organen en de geest — want de Smṛti zegt: 'de hoogste *tapas* bestaat uit de concentratie van de geest en de organen' (Mbh. Śā. 250.4).

De Upaniṣad stelt (nu) hoe hij dit Ene ziet:

*sarvavyāpinam ātmānaṃ kṣīre sarpīr ivārpitam
ātmavidyātapomūlaṃ tad brahmopaniṣatparaṃ tad brahmopaniṣatparam //*
ŚvetUp_1.16

16. Hij ziet het Zelf — dat, als geklaarde boter inherent aan melk, alomtegenwoordig is en de bron is van Zelfkennis en concentratie — als dat Brahman waarop het hoogste goed is gevestigd.

Ātmānam, het Zelf; dat *sarva-vyāpinam*, alomtegenwoordig is — dat bestaat door alle dingen te doordringen, beginnend bij de Natuur en eindigend met *viśeṣa*² (kenmerkende eigenschap), en niet slechts bestaat in het lichaam, de organen, enzovoort, in de fysieke context; dat, als geklaarde boter in melk, inherent aanwezig is in alles als de essentie, als het Zelf, zonder enige onderbreking.

¹ De omhulsels (*kośa's*) gemaakt van voedsel, levenskracht, geest, intellect en vreugde.

² De vijfde categorie of *padārtha* van de Vaiśeṣika's, behorend tot de negen eeuwige substanties of *dravya's*, te weten: ziel, tijd, plaats, ether, en de vijf atomen van aarde, water, licht, lucht en geest.

Ātma-vidyā-tapo-mūlam, (het Zelf) dat de bron is van Zelfkennis en concentratie — want de Upaniṣad zegt: 'Deze Ene, inderdaad, zet aan tot het verrichten van een goede daad' (Kau. 3.8), (en de Smṛti zegt): 'Aan hen schenk Ik het bezit van wijsheid waarmee zij Mij bereiken' (B.G. 10.10). Of (de betekenis is): Dat voor wiens Zelf-openbaring, Zelfkennis (*ātma-vidyā*) en concentratie (*tapas*) de oorzaken (*mūla*) zijn. Ter ondersteuning hiervan zegt de Upaniṣad: '(Men) bereikt onsterfelijkheid door kennis' (Īś. 11), en: 'Verlang ernaar Brahman goed te kennen door middel van concentratie' (Tai. 3.2).

Brahma-upaniṣad-param: Brahman waarop het hoogste goed is gevestigd; dat wil zeggen: het hoogste goed rust in Dit.

Hij (de aspirant) die begiftigd is met disciplines zoals waarheid enzovoort, ziet dit alomtegenwoordige Zelf — dat inherent is aan alles, als geklaarde boter in melk, en dat de bron is van Zelfkennis en concentratie — als dat Brahman waarop het hoogste goed is gevestigd. Het alomtegenwoordige Brahman wordt in zichzelf gerealiseerd door de kenner van het Zelf, en niet door iemand die geassocieerd is met onwaarheid, of die zichzelf identificeert met het beperkte Brahman, te weten de zelve die geïdentificeerd zijn met (de omhulsels gemaakt van) voedsel enzovoort. De Upaniṣads verklaren eveneens:

(Het stralende en zuivere Zelf) is waarlijk bereikbaar door waarheid, concentratie, volledige kennis en onthouding, die constant beoefend worden (Mu. 3.1.5).

(Voor hen is die smetteloze wereld van Brahman,) in wie geen sluwheid, geen valsheid en geen huichelarij is (Pr. 1.16).

De herhaling (van *tad-brahmopaniṣad-param*) dient ter afsluiting van het hoofdstuk.

HOOFDSTUK II

In, 'Men dient, door de beoefening van meditatie die analoog is aan het wrijven, de Godheid te realiseren die als het ware verborgen is' (1.14), is meditatie besproken als een middel tot de realisatie van het hoogste Zelf. Nu begint het tweede hoofdstuk met het oog op het voorschrijven van de disciplines waarvan dit afhangt. Wat dat betreft wordt eerst de Zon gesmeekt voor het verwerven van die disciplines:

*yuñjānaḥ prathamam manas tatvāya savitā dhiyaḥ
agner jyotir nicāyāya pṛthivyā adhy ābharat // ŚvetUp_2.1*

1. 'Terwijl Hij eerst mijn geest en de organen verbindt, moge de Zon, met het oog op het licht van het vuur, dit op de aarde plaatsen ter wille van Kennis.'

Prathamam, eerst, bij de aanvang van de meditatie; *yuñjānaḥ*, terwijl hij verbindt; *manaḥ*, de geest — de geest dient eerst op het hoogste Zelf gericht te worden —; en ook de andere *dhiyaḥ*, organen — want de *Śruti* zegt: 'De organen zijn immers de *dhī's*'; of *dhiyaḥ* betekent de waarnemingen van externe objecten —; voor welk doel? — *tattvāya*, ter wille van Kennis, voor de realisatie van de Waarheid; moge *savitā*, de Zon; *nicāyāya*, met het oog op; *agneḥ jyotiḥ*, het licht van het vuur, aangeduid door de kennis van de externe objecten; *ābharat*, het plaatsen, het vestigen; *pṛthivyā adhi*, op de aarde, in dit lichaam.

Dit is wat wordt bedoeld: Door de geest van mij, die toegewijd is aan het streven naar Kennis, terug te trekken uit de waarneming van externe objecten om deze op het hoogste Zelf te richten, moge de Zon — dat wil zeggen, (de Godheid) door wiens genade men *yoga* bereikt — in onze organen, zoals de spraak enzovoort, alle vermogens vestigen die de presiderende godheden, vuur en anderen, hebben om alle objecten te ont-hullen.

Het woord vuur (*agni*) is ook een aanduiding voor de andere presiderende godheden.

*yuktena manasā vyaṃ devasya savituh save
suvargeyāya śaktyā // ŚvetUp_2.2*

2. 'Met de geest gefixeerd (op het hoogste Zelf), (streven) wij, met de goedkeuring van de Godheid, de Zon, naar vermogen in de handeling van meditatie, welke de oorzaak is van het bereiken van het hoogste Zelf.'

Wanneer de Zon, terwijl Hij de geest inzet voor de realisatie van de Waarheid, het lichaam en de organen sterk maakt door (aan hen) de kracht van de presiderende godheden te verlenen, dan, *manasā*, met de geest; die *yuktena* is, gefixeerd op het hoogste Zelf door de Zon; *vayam*, wij; *save*, de goedkeuring hebbend; *devasya*, van die Godheid; *savituh*, de Zon; streven naar vermogen (*śaktyā*), *suvargeyāya*, in de handeling van meditatie, welke de oorzaak is van het bereiken van de hemel. Het woord hemel staat hier voor het hoogste Zelf, omdat deze context betrekking heeft op Het en Het alleen van de aard van gelukzaligheid is, en de andere alledaagse vreugde daarin is inbegrepen. Ter ondersteuning hiervan is de *Śruti*: 'Op een deeltje van precies deze Gelukzaligheid leven andere wezens' (*Br.* 4.3.32).

*yuktvāya manasā devān suvar yato dhiyā divam
brhaj jyotiḥ kariṣyataḥ savitā prasuvāti tān // ŚvetUp_2.3*

3. 'Moge de Zon, na de organen die op weg zijn naar het hoogste Zelf en die door volledige verlichting Brahman onthullen — Welke stralend en licht is — verbonden te hebben (met het hoogste Zelf), hen bevelen.'

Yuktvāya enz. is opnieuw een gebed met de strekking: 'Moge Hij dit doen!' *Yuktvāya*, na verbonden te hebben; *devān*, de organen, zoals de geest; *suvariyataḥ*, op weg naar het hoogste Zelf, en niet naar objecten zoals geluid enzovoort. Dit is een bijvoeglijk naamwoord van die (organen). *Suvah* betekent hemel, vreugde, Brahman dat vol van Gelukzaligheid is. *Yataḥ* staat in de accusatief meervoud. Dan volgt een ander bijvoeglijk naamwoord: *kariṣyataḥ* (d.w.z. *āviṣkariṣyataḥ*), onthullend; *dhiyā*, door volledige verlichting; *brhad*, Brahman, de Grote; die van nature *divam* is, stralend; homogeen Bewustzijn, en *jyotiḥ*, licht; (d.w.z.) het onthullen van Brahman dat absolute Gelukzaligheid is. Hier staat *kariṣyataḥ* (onthullend) in de accusatief meervoud als kwalificatie van 'de organen'.

Savitā, de Zon; *prasuvāti*, geeft toestemming; *tān*, aan hen. Het idee is dit: Moge de Zon de organen bevelen, zodat zij zich uitsluitend naar het Zelf begeven en dit onthullen, door af te zien van objecten.

De tekst stelt dat een grote lofzang op Hem die aldus beveelt, ondernomen dient te worden:

*yuñjate mana uta yuñjate dhiyo viprā viprasya brhato vipāścitaḥ
vi hotrā dadhe vayunāvid eka in mahī devasya savituḥ pariṣṭutiḥ //*
ŚvetUp_2.4

4. Een grote lofzang, inderdaad,¹ op de Godheid, de Zon, die buitengewoon alomvattend, groot, alwetend, zich bewust van wijsheid en non-duaal is, en die de rituelen heeft voorgeschreven, dient te worden ondernomen door die *Brāhmins* die hun geest en organen verenigen (met het Zelf).

Mahī, een grote; *pariṣṭutiḥ*, lofzang; *devasya*, van de Godheid; *savituḥ*, van de Zon; *viprasya*, die buitengewoon alomvattend is; *brhataḥ*, groot; *vipāścitaḥ*, alwetend, dient te worden ondernomen. Door wie? Door de *Brāhmins*, door die *vipraḥ*, *Brāhmins*; die *yuñjate*, verbinden; *manaḥ*, de geest; 'uta', en; *yuñjate*, verbinden; ook hun andere *dhiyaḥ*, organen. Aangezien (de organen) de oorzaken zijn van *dhī* (kennis), wordt het woord *dhī* gebruikt voor de instrumenten (organen). Zo zegt ook een andere *Upaniṣad*: 'Wanneer de vijf zintuigen van kennis tot rust komen samen met de geest...' (*Ka. 2.3.1*).

De tekst kwalificeert opnieuw diezelfde Godheid: *vi hotrāḥ dadhe*: De *vayunāvit*, Degene die zich bewust is van wijsheid² krachtens Zijn alwetendheid, die de Getuige is en één-zonder-tweede; *vidadhe*, die heeft voorgeschreven; *hotrāḥ*, de rituelen. Die *Brāhmins* die hun organen zoals de geest enzovoort terugtrekken uit objecten en hen verenigen met het Zelf,—door hen dient een grote lofzang te worden ondernomen op de Ene die extreem alomvattend, groot en alwetend is. De Zon, die één is en zich bewust van wijsheid, heeft de rituelen verordend.

Verder,

¹ Ś. en N. vatten het aldus op: 'van de Godheid die zo groot is'.

² *Vayunāvit* — 'kenner van intenties', - Ś.; 'Degene die bezeten is van de kennis van de acht geledingen van yoga', - N.

*yuje vām brahma pūrvaṃ namobhir vi śloka etu pathyeva sūreḥ
śṛṅvanti viśve amṛtasya putrā ā ye dhāmāni diviyāni tasthuḥ //
ŚvetUp_2.5*

5. Met begroetingen concentreer ik mij op het eeuwige Brahman dat jullie (bron) is. Moge de hymne (van mij die zich bevindt) op het eigenste pad van een wijze man, zich divers verspreiden. Mogen alle zonen van Brahmā die over hemelse gewesten regeren, dit horen!'

Yuje, ik concentreer mij; op dat geopenbaarde Brahman dat gerelateerd is, *vām* (*yuvayoh*), aan jullie beiden, aan de organen en hun presiderende godheden, door middel van het door jullie geopenbaard worden.' Dit is de betekenis. Of, *vām* wordt gebruikt in meervoudige zin: 'Ik concentreer mij op het *pūrvaṃ* (d.w.z. *pūrvam*), eeuwige; *brahma*, Brahman; dat *vām* (*yuṣmākam*), jullie bron is; *namobhiḥ*, met begroetingen, met concentratie van de geest enz.' Moge deze *ślokaḥ*, hymne, die gezongen dient te worden; van mij die aldus bezig ben met het concentreren van de geest; en die *pathi eva* ben, op het eigenste pad, het deugdzame pad; *sūreḥ*, van een wijze man; (*vi-*) *etu*, zich divers verspreiden. Of, (zich divers verspreiden, *iva*, zoals) de *pathyā*, roem (van een wijze man). Mogen *viśve*, alle; *amṛtasya putrāḥ*, de zonen van Brahmā, van Hiranyagarbha die geïdentificeerd wordt met de Zon; — wie zijn zij? — *ye*, die; *a-tasthuḥ*, regeren over; de *divi*, hemelse; *dhāmāni*, gewesten; *śṛṅvantu*, horen — deze uiting in de vorm van een gebed.

Een gebed tot de Zon en anderen is gepresenteerd in: 'Terwijl Hij eerst mijn geest...' (2.1) enz. Nu wordt gesteld dat hij die zich in *yoga* begeeft zonder gebed en zonder dat hem door hen toestemming is verleend, zich slechts bezighoudt met werken die genot brengen:

*agnir yatrābhimathyate vāyur yatrādhirudhyate
somo yatrātīricyate tatra saṃjāyate manaḥ // ŚvetUp_2.6*

6. Waar vuur wordt ontstoken door wrijving, waar de lucht expressief wordt gemaakt, waar Soma overvloedig wordt, daar (in dat offer) raakt de geest verdiept.

In de offerplaats enz., *yatra*, waar; *agniḥ*, vuur; *abhimathyate* is, ontstoken door wrijving; *yatra*, waar; *vāyuh*, de lucht; *adhirudhyate* is, ex-

pressief gemaakt in riten zoals de *Pravargya*¹, (waar de lucht) aangedreven door de Zon, geluid manifest maakt; *yatra*, waar; *somaḥ*, Soma; gezuiverd door de filterdoek, *atiricyate*, overvloedig wordt; *tatra*, daar, in dat offer; *manaḥ*, de geest; *sañjayate*, raakt verdiept.

Het vers beginnend met *agnir-yatra-abhimathyate* heeft deze alternatieve verklaring: *Yatra*, waar, in de persoon in wie; *agniḥ*, het hoogste Zelf — omdat Het onwetendheid en de effecten daarvan wegbrandt; en, er is gezegd: '... Ik, verblijvend in hun harten, vernietig de duisternis geboren uit onwetendheid met de lichtgevende lamp van Kennis' (*B. G. 10.11*); *mathyate*, wordt gekarnd, wordt op gemediteerd, door het bovengenoemde proces van karnen dat meditatie is, zoals getoond in: 'Men maakt van het eigen lichaam de (onderste) *araṇi*' (1.14) enz.; *yatra*, waar; *vāyuh*, lucht; *adhirudhyate*, onhoorbaar geluid maakt, als gevolg van de beoefening van *Recaka*² enz.; *yatra*, waar *somaḥ*, Soma; *atiricyate*, overvloedig wordt, als resultaat van het proces van het dienen (van het vuur) in vele vorige levens; *tatra*, daar, in dat hart dat gezuiverd is door offer, liefdadigheid, ascese, *Prāṇāyāma* en Zelf-absorptie — maar niet elders in een onzuiver hart —; *sañcāyate*, wordt geboren; *manaḥ*, de geest, in de vorm van (d.w.z. de vorm aannemend van) Brahman dat absolute Gelukzaligheid en non-duaal is. Er is ook gezegd:

Aangezien iemand wiens hart gezuiverd is door *Prāṇāyāma* dat hoogste Zelf realiseert, zegt de *Śruti* daarom dat er niets groter is dan deze *Prāṇāyāma*.

Wanneer die zonden geaccumuleerd gedurende vele levens van zielsverhuizing verdwijnen, dan groeit in mensen de neiging tot *Govinda*.

Toewijding aan *Kṛṣṇa* wordt geboren in mensen wiens zonden verminderd zijn door ascese, kennis en concentratie, beoefend in dui-zenden voorbijgeboorten.

Daarom komt de uitvoering van offers enz. eerst; daarna komen *Prāṇāyāma* enz.; daarna komt Zelf-absorptie; dan wordt de kennis van

¹ Een ceremonie ter inleiding van het Soma-offer (waarbij verse melk in een verhit vat genaamd *mahā-vīra* of *gharma*, of in kokende ghee wordt gegoten). — M.W.

² *Prāṇāyāma* of beheersing van de vitale kracht bestaat uit drie processen, namelijk *Recaka*, *Pūraka* en *Kumbhaka* — respectievelijk uitademen, inademen en vasthouden. Zie het inleidende commentaar bij 2.9.

de betekenis van de grote Upaniṣadische uitspraken verkregen; en daarna komt Zelf-vervulling.

Aangezien in een persoon aan wie geen toestemming door God is verleend, er slechts een neiging is naar werken die bronnen van genot zijn, daarom:

*savitrā prasavena juṣeta brahma pūrvyam
tatra yoniṃ kṛṇavase nahi te pūrtam akṣipat // ŚvetUp_2.7*

7. (Nadat men is toegestaan) door de Zon, de voortbrenger van granen, dient men het eeuwige Brahman te aanbidden. U dient daarin standvastigheid te genereren. Handelingen bekrachtigd door de Smṛti's zullen u zeker niet binden.

(Nadat men is toegestaan) *savitrā*, door de Zon; *prasavena*, de voortbrenger van granen; *juṣeta*, dient men te aanbidden; het *pūrvyam brahma*, het eeuwige Brahman. *Kṛṇavase*, u dient te genereren; *yoniṃ*, standvastigheid, in de vorm van Zelf-absorptie; (*tatra*,) in dat Brahman.

— 'Wat zal er met mij gebeuren terwijl ik aldus bezig ben?' Als antwoord zegt de *Upaniṣad*: *Pūrtam*, handelingen bekrachtigd door de *Smṛti*'s, evenals *iṣṭa*, de offers enzovoort bekrachtigd door de *Śruti*'s; *nahi*, zullen zeker niet; wederom *akṣipat te*, u binden — voor het doel van genot, omdat het is weggebrand, samen met het zaad ervan, door het vuur van Kennis. Er is ook verklaard:

Zoals de vezel (aan de top van een rietstengel) van riet volledig verbrandt wanneer deze in een vuur wordt geworpen, zo worden al zijn zonden volledig verbrand (*Ch. 5.24.3*),

en ook,

... op gelijke wijze reduceert het vuur van Kennis alle handelingen tot as (*B. G. 4.37*).

Er is gezegd: 'U dient daarin standvastigheid te genereren.' Hoe moet die standvastigheid worden gegenereerd? Met deze vraag in gedachten toont de tekst dat proces:

*trirunnataṃ sthāpya samaṃ śarīraṃ hṛdīndriyāṇi manasā saṃniveśya
brahmoḍupena pratāreta vidvān srotāṃsi sarvāṇi bhayāvahāni //
ŚvetUp_2.8*

8. Het lichaam stabiel houdend, met de drie delen opgericht, en de organen in het hart terugtrekkend met behulp van de geest, dient de verlichte persoon alle verschrikkelijke stromingen over te steken door middel van het vlot dat Brahman is.

Dat *śarīram*, lichaam, waarin de drie (*trih*), namelijk borst, nek en hoofd, opgericht (*unnatam*) zijn; blijft *samam*, stabiel. *Sanniveśya*, door terug te trekken; *hr̥di*, in het hart; *indriyāni*, de organen — geest, ogen, enzovoort; *manasā*, met behulp van de geest. *Brahma-udupena*, door middel van het vlot dat Brahman is — Brahman Zelf is het vlot dat het middel tot oversteken is; door middel van dat vlot van Brahman. Sommigen interpreteren het woord *brahman* als Om; door dat Om, dat vergelijkbaar is met een vlot. (Dit woord, *brahma-udupena*) raakt verbonden met beide woorden (*sanniveśya* en *pratāreta*), zoals de oogbal van een kraai.¹

(Het idee is:) door (de organen) te beheersen via dat (Om), dient de *vidvān*, de verlichte persoon; *pratāreta*, over te steken met behulp van dat (Om); de *srotāṃsi*, de stromingen van de rivier van zielsverhuizing — in beweging gezet door natuurlijke onwetendheid, verlangen en handelingen — welke *bhayāvahāni* zijn, verschrikkelijk, oorzaken van het verkrijgen van geboorten als demonen, dieren en hogere wezens, (d.w.z.) oorzaken van wedergeboorte.

Prāṇāyāma wordt gepresenteerd omdat het hart van een persoon, wiens mentale defecten zijn verwijderd door *Prāṇāyāma*, gevestigd raakt in Brahman. De zenuwen (*nāḍī's*) dienen eerst gezuiverd te worden; daarna verkrijgt men de geschiktheid voor *Prāṇāyāma*. Terwijl men het rechterneusgat met de duim sluit, dient men lucht in te ademen door het linkerneusgat naar vermogen. Onmiddellijk daarna dient men, na het loslaten (van het rechterneusgat), op dezelfde wijze uit te ademen door het rechterneusgat; men dient ook het linkerneusgat te sluiten. Opnieuw inademend door rechts, dient men uit te ademen door links naar vermogen. Voor degene die dit aldus beoefent, hetzij drie of vijf keer gedurende de vier perioden van de dag — namelijk aan het einde van de nacht, op het middaguur, bij de schemering en om middernacht — komt zuiverheid binnen veertien dagen of een maand. *Prāṇāyāma* bestaat uit

¹ De zinspreuk van de oogbal van de kraai (*Kākāḥṣigolaka-nyāya*): Deze vindt zijn oorsprong in de veronderstelling dat de kraai slechts één oogbol heeft en dat hij deze, wanneer de gelegenheid dat vereist, van de ene oogkas naar de andere kan bewegen. In de grammatica betekent dit dat één woord betrekking heeft op twee verschillende delen van een zin.

drie delen: uitademen (*recaka*), inademen (*pūraka*) en vasthouden (*kumbhaka*). Precies dat feit wordt nu gesteld:

O Gārgī, na de houdingen (*āsana's*) te hebben beoefend naar eigen believen en volgens de geschriften, dient men, zittend in de houding waarin men perfectie heeft bereikt, *Prāṇāyāma* te beoefenen.

Na het volledig uitspreiden van *kuśa*-gras evenals een hertenvel op een zachte zitting, en na het vereren van Gaṇeśa met vruchten, zoetigheden en voedsel, dient men, comfortabel op die zitting zittend, de ene hand in de linkerhand plaatsend, de nek en het hoofd recht houdend; de mond volledig sluitend, totaal onbeweeglijk wordend, naar het oosten of het noorden gericht, de ogen op de punt van de neus fixerend, en met adequate inspanning vermijdend dat men ofwel te veel of te weinig eet, ijverig de zenuwen te zuiveren volgens het beschreven proces. De inspanning van degene die de zenuwen niet zuivert, zal vergeefs zijn.

De twee ogen op de punt van de neus fixerend en daar de wereld-doordringende *mantra* van de Maan (*Tham* of *Mam*) visualiserend, verbonden met maanlicht, en de *mantra Vam*, dient men gedurende twaalf momenten de externe lucht via de *Iḍā* (het linkerneusgat) in te vullen. Daarna dient men als voorheen te mediteren op een vuur met verzen-gende vlammen rondom. (Vervolgens) dient men te mediteren op *Ram*, aanwezig in de vuurbal, en dient men de lucht wederom langzaam uit te ademen door de *Piṅgalā* (het rechterneusgat).

Nogmaals dient de wijze *yogī*, het rechterneusgat via de *Piṅgalā* vullend, de lucht op gelijke wijze langzaam uit te ademen door de *Iḍā*. Gedurende drie of vier jaar, of gedurende drie of vier maanden, dient men op deze wijze te beoefenen op een eenzame plek, volgens de instructie van de leraar.

Pas na het baden en het voltooien van disciplines zoals de *sandhyā*¹ in de ochtend, op het middaguur en bij de schemering, dient men telkens zes *Prāṇāyāma's* te beoefenen. Men dient dit ook dagelijks om middernacht te doen. (Aldus) bereikt men de zuivering van de zenuwen (*nāḍī's*); het teken hiervan wordt duidelijk waargenomen.

¹ *Sandhyā*: De religieuze handelingen — bestaande uit het nippen van water (*ācamana*), het herhalen van gebeden en *mantra's*, in het bijzonder het *Gāyatrī*-gebed — uitgevoerd door *Brahmins* en tweemaal-geborenen in de ochtend, middag en avond.

Lichtheid van het lichaam, helderheid, toename van het spijsverteringsvermogen en de hoorbaarheid van de *Nāda* (het innerlijke geluid), dit zijn de tekenen die wijzen op hun zuivering.

De zenuwen worden niet gezuiverd door de herhaling van *mantra's*. Daarom zijn zij niet de oorzaken van de zuivering. Vandaar dat men *Prāṇāyāma* dient te beoefenen door middel van het uitademen, inademen en vasthouden van de adem. De verbinding tussen uitademen en inademen is wat *Prāṇāyāma* wordt genoemd.

O Gārgī, *Om* heeft drie geleidingen, namelijk het uitademen, inademen en vasthouden van de adem. Weet dat datgene wat zodanig is, *Om* is. Ik zet de werkelijke aard ervan uiteen. De letter *a* waarover gesproken wordt in het begin van de Veda's en (de letter *u*) die bestaat in de Upaniṣads, en de letter *m* die op deze twee volgt — weet dat van hen het uitademen de eerste is. Men spreekt over de tweede als het inademen, en de derde wordt aangeduid als het vasthouden van de adem. (Aldus) bestaat *Prāṇāyāma* uit deze drie. Brahman, dat van de aard van licht is en de oorzaak van alles, is de bron van deze drie.

O Gārgī, de twee, namelijk *Recaka* (uitademen) en *Kumbhaka* (vasthouden), worden respectievelijk gelijkgesteld aan schepping en instandhouding. Vervolgens staat het inademen voor vernietiging. Deze (*Prāṇāyāma*) is de oorzaak van (het succes van) de *yogī's* hier (in deze wereld).

Men dient in zestien momenten het hele lichaam, van de voetzolen tot aan het hoofd, te vullen. Daarna dient men met volledige concentratie gedurende tweeëndertig momenten uit te ademen. Als een kruik die boordevol is, dient men de lucht gedurende vierenzestig momenten standvastig in het hoofd te houden. O Gārgī, dit is *Kumbhaka* (het vasthouden van de adem).

Maar, O schone, andere *ṛṣi's*, die toegewijd zijn aan *Prāṇāyāma*, die puur zijn geworden, wier ingewanden gezuiverd zijn en die bezig zijn met het beheersen van de *Prāṇa*, zeggen: Wat dat betreft, dient men eerst gedurende vierenzestig momenten *Kumbhaka* uit te voeren, en daarna gedurende zestien momenten door een van de neusgaten uit te ademen. En (daarna) dient hij gedurende zestien momenten langzaam door beide neusgaten in te ademen. Aldus dient de overwinnaar, de onderwerper (van de vitale kracht), de vitale kracht gehoorzaam te maken.

De vitale kracht wordt gezegd van vijf soorten te zijn. De verschillende soorten lucht (in het lichaam) bestaan door afhankelijk te zijn van de vitale kracht. In alle levende wezens is de *Prāṇa* (de uitgaande adem) altijd de voornaamste onder hen. Die vitale kracht, die verblijft tussen de lippen en de neus, in het hart, in de streek van de navel en de tenen van de voeten, doordringt ook het hele lichaam.

Men dient regelmatig zestien *Prāṇāyāma*'s te beoefenen. Men verkrijgt wat mentaal verlangd wordt en wordt zegevierend over alle vitale krachten.

Men dient de (lichamelijke) onzuiverheden weg te branden door *Prāṇāyāma*, de zonden door *Dhāraṇā* (concentratie), gehechtheid door *Pratyāhāra* (beheersing van de zintuigen), en door meditatie het idee van iemands niet-goddelijkheid.

Hij die elke dag na het baden *Prāṇāyāma* beoefent, werpt (de zonden) in drie jaar van zich af, zelfs al zou hij een doder van zijn moeder, vader of *guru* zijn.

De Upaniṣad stelt dit in, '*Prāṇān*,' enz.:

prāṇān prapīḍyeha sa yuktaceṣṭaḥ kṣīṇe prāṇe nāsikayocchvasīta duṣṭāśvayuktam iva vāham enaṃ vidvān mano dhārayetāpramattaḥ // ŚvetUp_2.9

9. Hij die gepast beheerst is in zijn handelingen dient, na de vitale krachten in dit lichaam volledig onder controle te hebben gebracht, uit te ademen door de neus wanneer de vitale kracht krachteloos is geworden. De onfeilbare wijze man dient deze geest onder controle te houden, zoals (het onder controle houden van) een strijdswagen waarvoor een onhandelbaar paard is gespannen.

Prapīḍya, na volledig onder controle te hebben gebracht; *prāṇam*, de vitale krachten; *iha*, in dit lichaam; *saṃyukta-ceṣṭaḥ*, degene die gepast beheerst is in zijn handelingen — hij wiens *ceṣṭā*, handelingen, *saṃyukta* zijn, adequaat beheerst, op de wijze zoals vermeld in het vers: 'Yoga is niet voor iemand die overmatig eet...' (*B. G. 6.16*); (*ucchvasīta*), men dient langzaam uit te ademen; (*nāsikayā*), door de openingen van de neus — niet door de mond; *kṣīṇe prāṇe*, wanneer de vitale kracht krachteloos is geworden, wanneer de geest fijn is geworden. Dat wil zeggen: de lucht inhoudend, dient hij deze langzaam via de neus los te laten. *Apramattaḥ* (*vidvān*), de onfeilbare (wijze) man, volle-

dig geconcentreerd in de geest; *dhārayeta*, dient vast te houden; *manah*, de geest, in contemplatie¹, zoals (het in bedwang houden door) een wagenmenner die een strijdswagen moet beheersen waarvoor een onhandelbaar paard is gespannen.

*same śucau śarkarāvahnivālukāvivarjite śabdajalāśrayādibhiḥ
mano'nukūle na tu cakṣupīḍane guhānivātāśrayaṇe prayojayet //*
ŚvetUp_ 2.10

10. Men dient de geest te fixeren (op het hoogste Zelf, terwijl men verblijft) in een beschutting, zoals een grot vrij van wind, die gelijkmatig is, vrij van kiezelstenen, vuur en zand, en vrij van geluid en water, en die geen openbare schuilplaats is, en die aangenaam is voor de geest maar niet pijnlijk voor de ogen.

Zich begevend naar een beschutting die *same* is, gelijkmatig, zonder hoogten en laagten; *śucau*, zuiver; *śarkarā-vahni-vālukā-vivarjite*, vrij van kiezelstenen, vuur en zand — *śarkarā* betekent kleine stenen, en het poeder daarvan is *vālukā* —; zo ook (vrij van) *śabda-jalā-āśrayādibhiḥ*, geluid — van ruzie enzovoort —, water dat door alle wezens wordt gebruikt, en dat geen openbare schuilplaats is; en die *manonukūle* is, aangenaam voor de geest; (*na tu*, maar niet;) *cakṣu-pīḍane*, pijnlijk voor de ogen, dat wil zeggen: waar geen tegenstander is; — het weglaten van de *visarga* (*na cakṣu*) is een Vedische eigenaardigheid —; *guhā-nivātāśrayane*, in een beschutting zoals een eenzame grot, vrij van wind; *prayojayet*, men dient de geest te fixeren op het hoogste Zelf.

De tekens die voorafgaan aan de manifestatie (van Brahman) in iemand die *yoga* beoefent, worden nu vermeld in, 'Mist,' enzovoort:

*nīhāradhūmārkānalānīlānāṃ khadyotavidyutspaṭikāśāśnām
etāni rūpāṇi puraḥsarāṇi brahmaṇy abhivyaktikarāṇi yoge //*
ŚvetUp_ 2.11

11. Mist, rook, de zon, wind, vuur, vuurvliegjes, bliksem, kristal, de maan — deze vormen worden de voorlopers wanneer Brahman wordt onthuld in yoga.

¹ Wij hebben de lezing *manane* geaccepteerd, hoewel sommige boeken *mananena* hebben.

Nīhāra, mist — de modificatie van de geest verschijnt in die vorm samen met de vitale kracht; daarna verschijnt het als *dhūma*, rook; dan verschijnt het als de zon, en daarna als de wind. Vervolgens blaast er een wind, zeer heet als vuur in zijn helderheid en brandend vermogen; het blaast als de krachtige en onrustige externe wind. Soms wordt het (de geest) gezien als de lucht bezaaid met vuurvliegjes. Het wordt gevisualiseerd als schitterend als de bliksem; soms heeft het de vorm van een kristal en bij vlagen als de volle maan. *Etāni rūpāṇi*, deze vormen; *purah-sarāṇi*, worden de voorlopers; *brahmaṇi*, wanneer Brahman wordt onthuld; *yoge*, in yoga die voor dat doel wordt ondernomen. Daarna volgt het hoogste succes in yoga.

pr̥thvyaptejo'nilakhe samutthite pañcātmake yogaguṇe pravṛtte na tasya rogo na jarā na mṛtyuḥ prāptasya yogāgnimayaṃ śarīram // ŚvetUp_2.12

12. Wanneer aarde, water, vuur, lucht en ruimte tot stand komen, en wanneer de vijfvoudige kenmerken van yoga zijn verschenen, dan is er voor de man die een lichaam heeft verkregen dat is gemaakt van het vuur van yoga, geen ziekte, noch ouderdom, noch dood.

laghutvam ārogyam alolupatvaṃ varṇaprasādaḥ svarasauṣṭhavaṃ ca gandhaḥ śubho mūtrapurīṣam alpam yogapravṛttiṃ prathamām vadanti // ŚvetUp_2.13

13. Men zegt dat de eerste tekenen van het binnentreden in yoga lichtheid, gezondheid, vrijheid van begeerte, een heldere gelaats-trekking en een mooie stem zijn, een aangename geur (in het lichaam), en een geringe hoeveelheid urine en ontlasting.

Pr̥thvī-ap-tejo-anila-khe – de elementen, aarde enz., worden gepresenteerd in een samengestelde frase in het enkelvoud. 'Wanneer die vijf elementen manifest worden' – dit is de uitleg van '*pañcātmake yogaguṇe pravṛtte*, wanneer de vijfvoudige kenmerken van yoga verschijnen'. Wat is dan de kwaliteit die voortvloeit uit yoga? Voor de *yogī* komt de geur van aarde die bezeten is van geur. Zo ook de smaak uit water. De overige (elementen) dienen eveneens zo te worden begrepen.

Er is ook gezegd: De manifestaties worden gezegd van vier soorten te zijn: vol van helderheid, vol van tastzin, en zo ook de andere, vol van smaak. Een andere wordt gezegd vol van (goede) geur te zijn.

Indien van deze verschillende manifestaties van yoga er ook maar één verschijnt, dan spreken de *yogī's* die bedreven zijn in yoga over hem als iemand die (het pad van) yoga is binnengegaan.

Tasya, voor die *yogī*; *na rogaḥ*, noch ziekte; *na jarā*, noch ouderdom; *na mrtyuḥ*, noch dood, oefenen invloed over hem uit. Over wie? Over iemand die *śarīram*, een lichaam, heeft verkregen dat *yogāgnimayam* is, gemaakt van het vuur van yoga; d.w.z. over iemand die een lichaam heeft gekregen waarvan alle onzuiverheden zijn weggebrand door het vuur van yoga.

Het resterende deel is duidelijk.

Verder,

yathaiva bimbaṃ mṛdayopalīptam tejomayaṃ bhrājate tat sudhāntam tad vātmatattvam prasamīkṣya dehī ekaḥ kṛtārtho bhavate vītaśokaḥ // ŚvetUp_2.14

14. Net als een schijf die met aarde bedekt is, straalt als vol van licht wanneer deze goed gewassen is, (zo ook) wordt het belichaamde wezen, door precies die werkelijkheid die het Zelf is te visualiseren, non-duaal, zelfvervuld en vrij van verdriet.

yathā eva, net zoals; *bimbaṃ*, een schijf, gemaakt van goud of zilver; die eerder *mṛdayā-upalītam* was, bedekt, bevuild door aarde enz.; *bhrājate*, straalt, daarna; *tejomayaṃ*, als vol van licht; wanneer *sudhāntam* — *sudhāntam* in de zin van *sudhautam* is een Vedisch gebruik, wat betekent 'wanneer goed gezuiverd', (d.w.z.) wanneer gezuiverd door vuur enz.; op gelijke wijze; *dehī*, het belichaamde wezen; *prasamīkṣya*, visualiserend, *tad vā* precies die, *ātma-tattvam*, werkelijkheid die het Zelf is; *bhavate*, wordt; *ekaḥ*, non-duaal; *kṛtārthaḥ*, zelfvervuld; en *vīta-śokaḥ*, vrij van verdriet.

Zelfs als de lezing *tadvat-satattvam prasamīkṣya dehī* is, zoals sommigen hebben, blijft de betekenis hetzelfde.

De Upaniṣad vermeldt nu de soort kennis waardoor men vrij van verdriet wordt:

*yad ātmatattvena tu brahmatattvaṃ dīpopameneha yuktaḥ prapaśyeta
ajam dhruvaṃ sarvatattvair viśuddhaṃ jñātvā devaṃ mucyate
sarvāpāśaiḥ // ŚvetUp_2.15*

15. Wanneer de *Yogī* hier de werkelijkheid van Brahman — Welke geboorteloos, onveranderlijk en onaangeraakt door alle categorieën is — realiseert als de eigenlijke werkelijkheid van zijn eigen Zelf, dat vergelijkbaar is met een lamp, dan wordt hij vrij van alle bindingen door de Godheid te kennen.

Yadā, wanneer, in de staat waarin; *yuktaḥ*, de yogi; *prapaśyeta*, realiseert; *brahma-tattvaṃ*, de werkelijkheid van Brahman; *ātma-tattvena tu* — *tu* wordt gebruikt voor nadruk — als de eigenlijke werkelijkheid van zijn eigen Zelf; — van welke aard? — *dīpa-upamena*, vergelijkbaar met een lamp die lichtgevend is van aard. Dat wil zeggen: men dient het hoogste Zelf te kennen als het eigen Zelf. Er is ook gezegd: 'Het kende alleen Zichzelf als: "Ik ben Brahman"' (*Br. 1.4.10*). (Brahman) van welke aard? Dat wat *ajam* is, geboorteloos, niet geboren uit een andere entiteit; *dhruvaṃ*, onveranderlijk van aard; en *sarva-tattvair viśuddhaṃ*, onaangeraakt door alle categorieën, namelijk onwetendheid en de effecten daarvan. *Mucyate*, hij wordt vrij; *sarvāpāśaiḥ*, van alle bindingen, zoals onwetendheid enzovoort; *jñātvā*, door te kennen; *devaṃ*, de Godheid.

Er is gezegd dat het hoogste Zelf gekend dient te worden als het eigen Zelf. Nu toont de Upaniṣad aan hoe dat mogelijk is:

*eṣa ha devaḥ pradiśo 'nu sarvāḥ pūrvo ha jātaḥ sa u garbhe antaḥ
sa eva jātaḥ sa janiṣyamānaḥ pratyaṅ janās tiṣṭhati sarvatomukhaḥ //
ŚvetUp_2.16*

16. Deze Godheid is alle windstreken en alle tussenliggende windstreken. Hij werd als eerste geboren. Hij verblijft wederom in de schoot. Hij is voorwaar degene die geboren is; Hij is (ook) degene die geboren zal worden. Hij bestaat in alle wezens; Hij heeft Zijn gezichten overal.

Eṣaḥ devaḥ ha, deze Godheid; is *pradiśaḥ*, de windstreken, zoals het oosten enz.; evenals alle tussenliggende (*anu*) windstreken. *Jātaḥ*, Hij werd geboren; *pūrvaḥ ha*, als de eerste, in de vorm van *Hiraṇyagarbha*. *Saḥ u*, Hij verblijft wederom; *antaḥ*, in; *garbhe*, de schoot. *Saḥ eva*, Hij voorwaar; *jātaḥ*, degene die geboren is, het kind. Hij is ook *janiṣyamānaḥ*, degene die geboren zal worden. Hij inderdaad, *tiṣṭhati*,

bestaat; *pratyak*, in; *sarvān janān*, alle wezens. *Sarvato-mukhaḥ*, Hij heeft Zijn gezichten overal — de gezichten van alle schepselen zijn de Zijne.

Met het oog op het aantonen dat, evenals yoga, andere praktijken zoals begroeting noodzakelijk zijn, zegt de tekst nu:

*yo devo agnau yo apsu yo viśvaṃ bhuvanam āviveśa
ya ośadhīṣu yo vanaspatīṣu tasmai devāya namo namaḥ //*
ŚvetUp_2.17

17. Begroeting keer op keer aan die Godheid die in het vuur is, die in het water is, die de gehele schepping is binnengegaan, die in de kruiden is en die in de bomen is.

Namaḥ namaḥ, begroeting keer op keer; *tasmai devāya*, aan die Godheid, die de Kosmische Persoon is, die de wortel is van de schepping van het universum, en die de hoogste God is; *yaḥ*, die; *āviveśa*, is binnengegaan; *viśvaṃ bhuvanam*, de gehele schepping, de hele wereld door Hem geprojecteerd; *yaḥ ośadhīṣu*, die in de kruiden is zoals padie; en *vanaspatīṣu*, in de bomen zoals de *Aśvattha*.

De herhaling (van *namaḥ*) is om ernst te tonen, evenals de afsluiting van het hoofdstuk.

HOOFDSTUK III

Hoe kan het non-duale hoogste Zelf toestanden hebben als 'heerschappij' en 'het overheerst-wordsen'? Met deze opvatting in gedachten zegt de tekst:

*ya eko jālavān īsata īsanībhiḥ sarvāṃl lokān īsata īsanībhiḥ
ya evaika udbhave sambhave ca ya etad vidur amṛtās te bhavanti //*
ŚvetUp_3.1

1. De non-duale Ene die, als de bezitter van het Net (*Māyā*), heerst door Zijn (goddelijke) krachten, heerst over alle werelden door Zijn krachten van heerschappij, die waarlijk alleen is wanneer in associatie met de goddelijke krachten en wanneer gemanifesteerd, — degenen die dit weten, worden onsterfelijk.

Yaḥ, Hij die de non-duale Ene is, het hoogste Zelf; is de *jālavān*, bezitter van het Net (*jālā*). Het Net is *Māyā* omdat het moeilijk is om eraan te ontsnappen. Zo heeft de Heer ook gezegd: '... *Māyā* van Mij... is moeilijk over te steken' (*B.G. 7.14*). Hij die dat bezit, die Dat heeft, is *jālavān*, d.w.z. de Heerser van *Māyā* (*māyāvī*). Hij, *īstate*, heerst door *Māyā* aan te nemen als Zijn beperkende bijkomstigheid (*upādhi*); — door wat? — *īsanībhiḥ*, door Zijn eigen krachten.

Zo is er ook gezegd: 'Hij heerst door Zijn goddelijke krachten' (3.2), d.w.z. door Zijn hoogste krachten. (Heerst over) wie? Hij heerst over *sarvān lokān*, alle werelden, door Zijn goddelijke krachten. Wanneer? *Udbhave*, wanneer in associatie met de goddelijke krachten; en *sambhave*, wanneer gemanifesteerd. *Ye*, degenen die; *viduḥ*, weten; *etat*, dit; *bhavanti*, worden; *amṛtāḥ*, onsterfelijk, doodloos van aard.

Waarom zou Hij wederom bezitter zijn van *Māyā*? Als antwoord hierop zegt de tekst:

*eko hi rudro na dviṭyāya tasthe ya imāṃl lokān īsata īsanībhiḥ
pratyaṅ janās tiṣṭhati saṃcukocāntakāle saṃsṛjya viśvā bhuvanāni gopāḥ //*
ŚvetUp_3.2

2. Aangezien Rudra — die deze werelden beheerst door Zijn goddelijke krachten, die in elk wezen verblijft, die na het projecteren van alle werelden en het worden van de beschermer, deze weer terugtrekt tijdens de ontbinding—één is, daarom bleven zij niet in afwachting van een tweede.

Hi betekent 'aangezien'. Aangezien Rudra inderdaad *ekaḥ*, één, is door Zijn eigen aard; daarom hebben de kenners van Brahman, de zieners van de hoogste Werkelijkheid, *na tasthuḥ*, bleven niet in afwachting; *dviṭyāya*, van een twee-

de, een andere godheid. En vandaar wordt er gezegd: *ekaḥ rudraḥ na dvitīyāya tasthuḥ*.

(De Rudra) *yaḥ*, die; *īśate*, beheerst, controleert; *imān*, deze; *lokān*, werelden; *īśanībhiḥ*, door Zijn goddelijke krachten; die verblijft in alle wezens, in ieder persoon, d.w.z. die afzonderlijke vormen aanneemt met betrekking tot verschillende gedaanten (ref. *Ka. 2.2.9-10*), en verder, die *sañcukoca*, terugtrekt; *antakāle*, tijdens de ontbinding;—na wat gedaan te hebben?—*samsrjya*, na het projecteren; *viśvā*, van alle; *bhuvanāni*, werelden; en *gopāh*, de beschermer wordend. Dit is wat wordt gesteld: Het hoogste Zelf is non-duaal. Het neemt niet alleen, zoals een pottenbakker, Zichzelf alleen aan als de materiële oorzaak vergelijkbaar met een klomp klei. Wat dan wel? Krachtens het activeren van Zijn eigen krachten wordt Het de Projector of de Beheerser genoemd. Het volgende vers stelt het bestaan vast van precies dat Zelf als de Kosmische Persoon en Zijn scheppingskracht.

*viśvataścaḥṣur uta viśvatomukho viśvatobāhur uta viśvataspāt
saṃ bāhubhyām dhamati saṃ patatrair dyāvābhūmī janayan deva ekaḥ //*
ŚvetUp_3.3

3. Het heeft Zijn ogen overal, Zijn gezicht overal, Zijn armen overal, en ook Zijn voeten overal. De ene Godheid, terwijl Hij hemel en aarde schept, verbindt - (de menselijke wezens) met handen, en (de vogels) met vleugels.

Viśvataḥ-caḥṣuḥ, Het heeft Zijn ogen overal - de ogen van alle schepselen zijn de Zijne. Daarom, omdat Hij overal het oog is vanwege het feit dat Hij het vermogen heeft om vormen enz. te zien precies zoals Hij wil, daarom wordt Hij *Viśvataḥ-caḥṣuḥ* genoemd. De volgende gedeelten dienen op gelijke wijze te worden opgevat. *Sam bāhubhyām dhamati*, Hij verbindt (menselijke wezens) met handen. *Sam-dhamati* — (*lett. de wortel dhama betekent blazen of verteren door vuur*) — wordt opgevat in de zin van verbinden, omdat wortels uiteenlopende betekenissen hebben. Hij verbindt de vogels en de tweevoeters zoals menselijke wezens en anderen met vleugels (en voeten). Terwijl Hij wat doet? *Janayan*, terwijl Hij schept; *dyāvā-bhūmī*, hemel en aarde. Het idee is dat, *ekaḥ devaḥ*, de ene Godheid, *Virāṭ* projecteerde. Nu, terwijl de projectie van *Hiraṇyagarbha* door precies dat Zelf wordt uitgelegd, bidt de tekst om wat de zieners van *mantra's* koesteren:

*yo devānām prabhavaś codbhavaś ca viśvādhipo rudro maharṣiḥ
hiraṇyagarbhaṃ janayāmāsa pūrvaṃ sa no buddhyā śubhayā saṃyunaktu //*
ŚvetUp_3.4

4. Rudra, die de oorsprong en de bron van de goddelijke krachten van de goden is, die de beschermer van het universum en de Grote Ziener is, pro-

jecteerde *Hiraṇyagarbha* in het begin. Moge Hij ons begiftigen met een goed begrip.

(*Rudra*) *yah*, die; *prabhavaḥ* is, de oorsprong, de oorzaak van oorsprong; en *udbhavaḥ*, de bron van de goddelijke krachten — *udbhavaḥ* betekent associatie met goddelijke krachten —; *devānām*, van de goden, van Indra en anderen; *viśvādhīpaḥ*, de beschermer van het universum; en *maharṣiḥ*, de Grote Ziener, d.w.z. alwetend; *janayāmāsa*, projecteerde; *pūrvam*, in het begin, in het begin van de schepping; *hiraṇyagarbham*, Hiraṇyagarbha, — d.w.z. Hij die de heilzame, boeiende en zeer stralende Kennis als zijn *garbha*, innerlijke essentie, heeft. Moge *sah*, Hij; *samyunaktu*, begiftigen; *naḥ*, ons; *śubhayā buddhyā*, met een goed begrip. Dat wil zeggen, mogen wij het hoogste Doel bereiken.

Nogmaals, terwijl Zijn ware aard wordt onthuld, bidt de tekst om het gekoesterde doel middels twee verzen:

yā te rudra śivā tanūr aghorāpāpakāśinī
tayā nas tanuvā śantamayā giriśantābhicākaśīhi // ŚvetUp_3.5

5. O Rudra, door die heilige vorm die U heeft, die niet angstaanjagend is, en die deugdzaamheid onthult, — door die meest vreugdevolle vorm van U, O Giriśanta, kijk alstublieft naar ons!

O Rudra, door die *śivā tanūḥ*, heilige vorm; *yā te*, die U heeft; die *aghorā* is, niet angstaanjagend —. Er wordt ook gezegd: 'Van Hem zijn dit de twee vormen — de ene is angstaanjagend, de andere is mild.' Of, *śivā* betekent dat wat zuiver is, vrij van onwetendheid en haar effecten, en wat van nature het non-duale Brahman is dat Bestaan-Kennis-Gelukzaligheid is; welke (*aghorā*) niet angstaanjagend is, maar bekoorlijk als de schijf van de maan. *Apāpakāśinī*, die deugdzaamheid onthult, die zonde vernietigt door louter te worden herinnerd. *Tayā*, door die vorm; die *śantamayā* is, meest vreugdevol, volkomen gelukzalig; *giriśanta*, O Giriśanta - die, verblijvend op een berg (*giri*), vreugde verspreidt —; *abhi-cākaśīhi naḥ*, kijk alstublieft naar ons, d.w.z. verenig ons met het hoogste Doel.

Bovendien,

yām iṣum giriśanta haste bibharṣy astave
śivām giritra tāṃ kuru mā hīṃsīḥ puruṣaṃ jagat // ŚvetUp_3.6

6. O Giriśanta, de pijl die U in de hand houdt om af te schieten, maak die gunstig, O Giritra, verwond geen enkel persoon (van ons) en de wereld.

O Giriśanta, *yām iṣum*, de pijl die; *bibharṣi*, U houdt; *haste*, in de hand; *astave*, om op schepselen te schieten; *kuru tāṃ*, maak Die; *śivām*, gunstig; *giritra*, O

Giritra, de beschermer van de berg: *Mā himdīh*, verwond niet; enig *puruṣam*, persoon van ons; en ook de hele *jagat*, wereld.

De tekst heeft aldus gebeden voor het gekoesterde doel: 'Onthul alstublieft Brahman met vorm.' Nu, terwijl het bestaan van precies die Entiteit in Haar causale staat wordt getoond, zegt de tekst dat onsterfelijkheid voortkomt uit verlichting:

tataḥ paraṃ brahma paraṃ bṛhantam yathānikāyaṃ sarvabhūteṣu gūḍhaṃ viśvasyaikaṃ pariveṣṭitāram īsam taṃ jñātvāmṛtā bhavanti // ŚvetUp_3.7

7. Zij worden onsterfelijk door die God te kennen die hoger is dan dat, die superieur is aan *Hiranyagarbha*, die groot is, die verborgen is in alle wezens overeenkomstig hun vormen, en die de ene allesomvattende Entiteit van het universum is.

Bhavanti, zij worden, *amṛtāh*, onsterfelijk, *jñātvā*, door te kennen; *īsam*, God, de hoogste Heer; die *tataḥ paraṃ* is, hoger dan dat, hoger dan de wereld die geassocieerd wordt met zielen — d.w.z. die, als de Oorzaak, het gemanifesteerde universum doordringt dat het gevolg is; of, die hoger is dan die *Virāt* die het universum als zijn lichaam heeft —; wie is Hij? — *brahma-param*, die superieur is aan *Hiranyagarbha*; *bṛhantam*, die groot is, vanwege doordringendheid; *gūḍham*, die verborgen is in, bestaat binnenin; *sarva-bhūteṣu*, alle wezens; *yathā-nikāyam*, overeenkomstig hun vormen, overeenkomstig hun lichamen; en die *ekam* is, de ene; *pariveṣṭitāram*, allesomvattende Entiteit; *viśvasya*, van het universum — die, alles omvattend, bestaat door alles te doordringen.

Nu, met het oog op het verstevigen van het reeds uitgedrukte idee, onthult de tekst, door de realisatie van de ziener van de *mantra* te tonen, dat het hoogste menselijke Doel alleen wordt verkregen uit de volledige kennis van het non-duale Brahman als identiek met het Zelf dat louter gelukzaligheid is, en niet door enige andere kennis:

vedāham etaṃ puruṣaṃ mahāntam ādityavarṇaṃ tamaśaḥ parastāt tam eva viditvāti mṛtyum eti nānyaḥ panthā vidyate 'yanāya // ŚvetUp_3.8

8. 'Ik ken deze grote Persoon die stralend is als de zon en voorbij de duisternis ligt. Alleen door Hem te kennen overstijgt men de dood; er is geen ander pad om te bewandelen.'

Aham veda, ik ken; *Dat*, wat *etaṃ* is, dit hoogste Zelf; of deze *puruṣam*, Persoon, het inwonende Zelf, de Getuige, het Al; die *mahāntam* is, groot, daar Hij het Zelf van alles is; *āditya-varṇam*, stralend als de zon, lichtgevend van aard; en *parastāt*, voorbij; *tamaśaḥ*, duisternis, onwetendheid. *Viditvā*, door te kennen; *tam eva*, 'Hem alleen'; *ati-eti*, overstijgt men; *mṛtyum*, de dood. Waarom?

(Omdat) afgezien hiervan, *na vidyate*, er geen; *anyaḥ panthāḥ*, ander pad is; *ayanāya*, om te bewandelen, voor het bereiken van de hoogste Staat.

Waarom is het overigens zo dat men de dood overstijgt door alleen Hem te kennen? Het antwoord is:

*yasmāt paraṃ nāparam asti kiṃcid yasmān nāñīyo na jyāyo 'sti kiṃcit
vṛkṣa iva stabdho divi tiṣṭhaty ekas tenedaṃ pūrṇaṃ puruṣeṇa sarvam //*
ŚvetUp_3.9

9. Door die Persoon is al dit gevuld, in relatie tot Wie er niets superieur of inferieur is, in vergelijking met wie er niets kleiner noch groter is, en die alleen bestaat in Zijn eigen stralende glorie, onbeweeglijk als een boom.

Tena puruṣeṇa, door die Persoon— die alles is, door het non-duale hoogste Zelf; is *idam sarvam*, al dit; *pūrṇam*, gevuld, ononderbroken doordrongen; *yasmāt*, in relatie tot wie, tot welke Persoon; *na asti*, er niets anders is; *param*, superieur; of *aparam*, inferieur; *yasmāt*, in vergelijking met wie; *na asti*, er niets is; *anīyaḥ*, kleiner; *na jyāyaḥ*, noch groter; en die, welk hoogste Zelf; *tiṣṭhati*, bestaat; *ekah*, alleen, zonder een tweede; *divi*, in Zijn eigen stralende glorie; *stabdhaḥ*, onbeweeglijk; *iva vṛkṣaḥ*, als een boom.

Nu, in de loop van het aantonen dat Brahman zowel de oorzaak als het gevolg is zoals eerder gesteld, toont de tekst aan dat onsterfelijkheid er is voor de verlichte, en de wereldse staat voor de anderen:

*tato yad uttarataraṃ yad arūpam anāmayam
ya etad vidur amṛtās te bhavanti athetare duḥkham evāpiyanti // ŚvetUp_3.10*

10. Dat wat hoger is dan die superieure (oorzaak van de wereld) is zonder vorm en zonder ziekte. Degenen die Dit weten, worden onsterfelijk, terwijl de anderen slechts verdriet oogsten.

Tataḥ, vergeleken met dat, vergeleken met de wereld aangeduid met het woord 'dit', is de oorzaak ervan superieur (*uttaram*). Nog hoger dan die (oorzaak van de wereld) is Brahman, dat vrij is van oorzaak en gevolg. Dit is de kerngedachte. Dat is *arūpam*, zonder vorm enz.; en *anāmayam*, zonder ziekte, omdat Het vrij is van de drie soorten ellende — die op het fysieke vlak enz. *Ye*, degenen die; *viduḥ*, weten; *etat*, Dit — als, 'Ik ben Dit, vanuit het standpunt van onsterfelijkheid' —; *te*, zij; *bhavanti*, worden; *amṛtāḥ*, onsterfelijk, doodloos van aard; *atha*, terwijl; *itare*, de anderen, die het niet weten; zij *apiyanti*, krijgen; *duḥkham eva*, slechts verdriet.

Nu toont de tekst de alomtegenwoordigheid van precies die Entiteit:

*sarvānanaśirogrīvaḥ sarvabhūtaguhāśayaḥ
sarvavyāpī sa bhagavāṃs tasmāt sarvagataḥ śivaḥ // ŚvetUp_3.11*

11. Hij die alle gezichten, hoofden en nekken heeft, die verblijft in de intellecten van alle wezens en alomtegenwoordig is, — is de Heer, en daarom de alwetende Śiva.

Saḥ, Hij; *sarva-ānana-śiro-grīvaḥ*, die alle gezichten, hoofden en nekken heeft; *sarva-bhūta-guhāśayaḥ*, die verblijft in de intellecten (*guhā*) van alle wezens; en is *sarva-vyāpī*, alomtegenwoordig; is *bhagavān*, de Heer, de personificatie van de goddelijke krachten enz. zoals er wordt gezegd:

Van alle goddelijke krachten, deugden, roem, majesteit (of schoonheid), als ook van kennis en onthechting, — van deze zes is de naam *bhaga* (*V. P* 6.5.74).

Aangezien deze aldus in de Heer zijn, daarom (is Hij) de *sarvagataḥ*, alomtegenwoordige; *śivaḥ*, Śiva.

*mahān prabhur vai puruṣaḥ sattvasyaiṣa pravartakaḥ
sunirmalām imāṃ prāptim īśāno jyotir avyayaḥ // ŚvetUp_3.12*

12. De Persoon is, inderdaad, de grote Heer; Hij is de aandrijver van het innerlijke orgaan naar deze absoluut zuivere bereiking. Hij is de Heerser, het Licht en de Onverwoestbare.

(De Persoon is) *vai*, inderdaad; de *mahān*, grote; *prabhur*, Heer; Hij is bezeten van het vermogen tot het doen ontstaan, behouden en vernietigen van de wereld. *Eṣaḥ*, Hij; is de *pravartakaḥ*, aandrijver; *sattvasya*, van het innerlijke orgaan; — met welk doel? — naar *imām*, deze; *sunirmalām*, absoluut zuivere; *prāptim*, bereiking, die bestaat uit het verblijven in de eigen aard, d.w.z. het bereiken van de hoogste staat. Hij is de *īśānaḥ*, Heerser; *jyotiḥ*, het Licht — het zuivere licht van verlichting; en *avyayaḥ*, de Onverwoestbare.

*aṅguṣṭhamātraḥ puruṣo 'ntarātmā sadā janānāṃ hṛdaye saṃniviṣṭaḥ
hṛdā manīṣā manasābhikṛpto ya etad vidur amṛtās te bhavanti // ŚvetUp_3.13*

13. De Puruṣa, het inwonende Zelf; met de omvang van een duim, is voor eeuwig gezeten in de harten van mensen. De Heer van verlichting is verborgen door de geest die in het hart is. Degenen die dit weten, worden onsterfelijk.

De Puruṣa, zo genoemd vanwege Zijn volheid of bestaan binnen de stad (van het hart), die bestaat als de *antar-ātmā*, het inwonende Zelf van allen; die *aṅguṣṭhamātraḥ* is, met de omvang van een duim—in relatie tot de holte van het hart die Zijn plaats van manifestatie is; is *sadā*, voor eeuwig; *saṃniviṣṭaḥ*, gezeten; *hṛdaye*, in het hart; *janānāṃ*, van mensen. *Manvīśaḥ*, de Heer van

verlichting; blijft verborgen *manasā*, door de geest, die in het hart is. *Ye*, degenen die; *viduḥ*, weten; *etat*, dit (feit); *te*, zij; *bhavanti*, worden; *amṛtāḥ*, onsterfelijk.

Er is gezegd dat de Puruṣa het inwonende Zelf is. Om aan te tonen dat alle dingen niets anders zijn dan Hij, presenteert de tekst Hem opnieuw als de Al-omtegenwoordige. Er is ook gezegd: 'Het Transcendentale wordt gepresenteerd door middel van superimpositie en ontkenning.'

*sahasraśrīṣā puruṣaḥ sahasrākṣaḥ sahasrapāt
sa bhūmim viśvato vṛtvā atya-tiṣṭhat daśāṅgulam // ŚvetUp_3.14*

14. De Puruṣa heeft duizend hoofden, duizend ogen en duizend voeten. Het universum van alle kanten omvattend, strekt Hij Zich er tien vingerbreedten buiten uit.

De Puruṣa, die vol is, *sahasra-śrīṣā*, heeft duizend, d.w.z. oneindige, hoofden. Het latere gedeelte dient evenzo te worden opgevat. *Vṛtvā*, omvattend, doordringend; *bhūmim*, het universum, van alle kanten, van binnenuit en van buitenaf; *saḥ*, Hij; *atya-tiṣṭhat*, strekt Zich er buiten uit, Hij blijft zich buiten het universum uitstrekken; *daśāṅgulam*, met tien vingerbreedten; d.w.z. Hij is oneindig en grenzeloos. Of, Hij bestaat in het hart dat zich tien vingers boven de navel bevindt.

Welnu, als Brahman het Zelf van alles is, dan zal Het, aangezien niets zonder Het kan bestaan, daarom gelijktijdig bestaan met het universum?

Het antwoord is:

*puruṣa evedaṃ sarvaṃ yad bhūtaṃ yac ca bhavyam
utāmṛtatvaśyeśāno yad annenūtirohati // ŚvetUp_3.15*

15. De Puruṣa is, inderdaad, al dit wat groeit door voedsel, en wat was en wat zal zijn. Bovendien is Hij de beschikker over onsterfelijkheid.

De Puruṣa is, *eva*, inderdaad; *idam sarvaṃ*, al dit; *yat*, wat; *atirohati*, groeit; *annena*, door voedsel — al dit wat in het heden blijkt te bestaan; en *yat bhūtam*, wat was; en *yat bhavyam*, wat zal zijn. *Uta*, bovendien; Hij is de *īśānaḥ*, beschikker; *amṛtatvasya*, over onsterfelijkheid, over doodloosheid, over bevrijding. Hij is ook de beschikker over wat bestaat, wat er ook groeit door voedsel.

Opnieuw, om het Ongeconditioneerde (Brahman) te presenteren, onthult de tekst:

*sarvataḥpāṇipādamaṃ tat sarvato'kṣiṣiromukhaṃ
sarvataḥśrutimal loke sarvam āvr̥tya tiṣṭhati // ŚvetUp_3.16*

16. Het heeft overal handen en voeten, en overal ogen, hoofden en gezichten, en Het is overal bezeten van oren. Het bestaat te midden van alle schepselen, alles doordringend.

Tat, Het; sarvataḥ-pāṇi-pādamaṃ, heeft overal handen en voeten; sarvataḥ-akṣiṣiromukham, overal ogen, hoofden en gezichten; en śrutimat, Het is bezeten van oren, sarvataḥ, overal. Tiṣṭhati, Het bestaat; loke, te midden van alle schepselen; āvr̥tya, doordringend; sarvam, alles.

Het volgende vers is bedoeld om de twijfel weg te nemen dat, aangezien organen zoals handen, voeten, enz. als beperkende toevoegsels aan Het zijn gesuperponeerd, het Kenbare daarom bezeten is van deze organen:

*sarvendriyaguṇābhāsam sarvendriyavivarjitaṃ
sarvasya prabhum īśānaṃ sarvasya śaraṇaṃ suhr̥t // ŚvetUp_3.17*

17. Het verschijnt alsof Het bezeten is van de kwaliteiten van alle organen; (toch) is Het ontbloot van alle zintuigen. Het is de beschikker en de Heer van alles, Het is de toevlucht van alles, en groot.

Sarva-indriya-guṇā-ābhāsam, Het verschijnt alsof Het bezeten is van de kwaliteiten van alle organen: Dergelijke organen als het oor enz., met inbegrip van de innerlijke organen, worden genoemd door het gebruik van de term 'alle organen'. Het verschijnt als bezeten van kwaliteiten zoals vaststelling, reflectie, gehoor, enz., van alle organen, innerlijk en uiterlijk, die Haar beperkende toevoegsels zijn.

De gedachte is dat het Kenbare (Brahman) betrokken lijkt te zijn bij de activiteiten van alle organen, zoals in de *Śruti* wordt gezegd: 'Het denkt, als het ware, en beweegt, als het ware' (*Br. 4.3.7*). Waarom wordt Het overigens waargenomen alsof Het betrokken is? Het antwoord is: Het is *sarva-indriya-vivarjitaṃ*, ontbloot van alle zintuigen, d.w.z. ontbloot van alle organen. En daarom is dat Kenbare niet betrokken bij de activiteiten van de organen. Het is *prabhum*, de beschikker, de Heer; *sarvasya*, van alles, van de wereld. Het is de *śaraṇam* toevlucht, het hoogste doel; *sarvasya*, van alles; en *br̥hat*; groot, de Oorzaak.

Bovendien,

*navadvāre pure dehī haṃso lelāyate bahiḥ
vaśī sarvasya lokasya sthāvarasya carasya ca // ŚvetUp_3.18*

18. Het hoogste Zelf, dat de Heer is van de gehele wereld bestaande uit het onbeweeglijke en het beweeglijke, beweegt naar buiten door belichaamd te worden in de stad van negen poorten.

Hamsaḥ, het hoogste Zelf — zo genoemd omdat Het alle effecten die onwendheid vormen vernietigt (*hanti*) —; die *vaśī* is, de Heer; *sarvasya lokasya*, van de gehele wereld; bestaande uit *sthāvarasya*, het onbeweeglijke; en *carasya*, het beweeglijke; *lelāyate*, beweegt; *bahih*, naar buiten, voor het waarnemen van objecten; door *dehī* te worden, belichaamd, het zelf geïdentificeerd met het intellect, (d.w.z.) door het lichaam en de organen te aanvaarden als Haar beperkende toevoegsels; *pure*, in de stad; *nava-dvāre*, met negen poorten, zeven in het hoofd en twee beneden.

Tot zover is Brahman uiteengezet als alomtegenwoordig. Nu, om het hoogste Zelf te onthullen als onveranderlijk en gelukzalig van aard, en als bestaand in Haar staat van Kennis die geen begin en geen einde kent, zegt de tekst:

*apāṇipādo javano grahītā paśyaty acakṣuḥ sa śṛṇoty akarnaḥ
sa veti vedyam na ca tasyāsti vettā tam āhur agryam puruṣam mahāntam //*
ŚvetUp_3.19

19. Hij is zonder handen en voeten, (en toch) beweegt en grijpt Hij; Hij ziet, (hoewel) zonder ogen; Hij hoort, (hoewel) zonder oren. Hij weet alles wat gekend moet worden, en van Hem is er geen kenner. Men spreekt over Hem als de eerste, de Puruṣa, en de grote.

Hij is *apāṇi-pādaḥ*, zonder handen en voeten; *javanaḥ*, Hij beweegt, gaat ver weg. *Grahītā*, Hij grijpt; hoewel Hij geen handen heeft, verslindt Hij alles. Zelfs hoewel Hij *acakṣuḥ* is, zonder ogen, *paśyati*, ziet Hij alles.

Hoewel Hij *akarnaḥ* heeft, geen oren, *śṛṇoti*, hoort Hij. Hoewel Hij geen geest bezit, *saḥ*, Hij; *veti*, weet; wat er ook *vedyam* is, te worden gekend, daar Hij alwetend is.

En, *tasya*, van Hem; *na asti*, is er geen; *vettā*, kenner,—zoals wordt gezegd in de *Śruti*: 'Er is geen andere getuige dan Hij' (*Br. 3.7.23*). *Āhuḥ tam*, men spreekt over Hem; als *agryam*, de eerste—daar Hij de Oorzaak van alles is; *puruṣam*, de Puruṣa, de Volle; *mahāntam*, de grote.

Verder,

*aṅor aṅyān mahato mahīyān ātmā guhāyāṃ nihito 'sya jantoh
tam akratuṃ paśyati vītaśoko dhātuprasādān mahimānam tīsam //*
ŚvetUp_3.20

20. Het Zelf dat subtieler is dan het subtiele en groter dan het grote, is gezeteld in het hart van (ieder) schepsel. Door de genade van de Heer

wordt degene die dat Zelf als begerloos ziet, en Zijn glorie als God ziet, vrij van verdriet.

Ātmā, het Zelf; is *aṅīyān*, subtieler; *aṅoḥ*, dan het subtieler; *mahīyān*, groter; *mahataḥ*, dan wat groot is in omvang. En Het is *nihitaḥ*, gezeteld, bestaat als het Zelf; *guhāyām*, in het hart; *asya jantoh*, van (ieder) schepsel, van alle wezens, tellend van Brahmā tot een graspol. Degene die *paśyati*, ziet; *tam*, dat Zelf; als *akratum*, begerloos, ontbloomt van hunkering naar het genieten van objecten; (en ziet) *mahimānam*, de glorie van het Zelf, die ontbloomt is van toename en afname veroorzaakt door handelingen; als *īśam*, God; - hij die direct weet als, 'Ik ben deze Ene', hij wordt *vīta-śokaḥ*, vrij van verdriet.

Hoe weet deze persoon dit dan? *Prasādāt*, door de genade; *dhātuḥ*, van de Heer. Inderdaad, wanneer de hoogste God gunstig gezind wordt, ontstaat de kennis van Zijn ware aard. Of, de organen zijn de *dhātu's* omdat zij het lichaam in stand houden. (Dus, *dhātu prasādāt* betekent) door hun helderheid, door het verwijderen van hun onzuiverheden enz. door in te zien dat objecten vol gebreken zijn. Anders is het Zelf moeilijk te realiseren voor gewone mensen die vol begeerten zijn.

Met het oog op het benadrukken van het voornoemde idee, onthult de tekst de realisatie van een ziener van *mantra's*:

***vedāham etam ajaraṃ purāṇaṃ sarvātmānaṃ sarvagataṃ vibhuvāt
janmanirodhaṃ pravadaṅti yasya brahmavādinō hi pravadaṅti nityam //***
ŚvetUp_3.21

21. 'Ik ken deze aloude Ene die vrij is van ouderdom, die het Zelf van allen is en die alomtegenwoordig is krachtens doordringendheid; over wie de onderzoekers van Brahman spreken in termen van geboorteloosheid, en over wie zij spreken als eeuwig.'

Aham, ik; *veda*, ken; *etam*, deze; *purāṇam*, aloude Ene; die *ajaram* is, vrij van ouderdom, vrij van de kwaliteit van verandering; *sarvātmānam*, het Zelf van allen; en *sarvagatam*, alomtegenwoordig; *vibhuvāt*, krachtens doordringendheid, zoals de ruimte; en *yasya*, over wie; *brahma-vādinah*, de onderzoekers van Brahman; *pravadaṅti*, spreken van; *janma-nirodham*, geboorteloosheid; (en over wie zij spreken als) *nityam*, eeuwig. De betekenis is duidelijk.

HOOFDSTUK IV

Omdat dit onderwerp diepgaand is, moet het herhaaldelijk worden uitgelegd. Daarom wordt begonnen met het vierde hoofdstuk.

*ya eko 'varṇo bahudhā śaktiyogād varṇān anekān nihitārtho dadhāti
vi caīti cānte viśvam ādau sa devaḥ sa no buddhyā śubhayā saṃyunaktu //*
ŚvetUp_4.1

1. Die Godheid, die één en kasteloos is, en die een ondoorgrondelijk doel heeft, die krachtens Zijn bezit van veelvoudige krachten in het begin vele kasten in het leven roept, en in wie de wereld aan het einde oplost, moge Hij ons begiften met een zuiver intellect.

Saḥ devaḥ, die Godheid, die van nature stralend is, d.w.z. homogeen Bewust-zijn; *yaḥ ekaḥ*, die één is, het niet-duale hoogste Zelf; *avarṇaḥ*, kasteloos, ontbloom van kaste enz., d.w.z. ongeconditioneerd; *nihitārthaḥ*, die een ondoorgrondelijk doel heeft, wiens bedoeling onbekend blijft, d.w.z. die onafhankelijk is; die, *bahuddhā śakti-yogāt*, krachtens Zijn bezit van veelvoudige krachten; *dadhāti*, in het leven roept; *anekān*, vele; *varṇān*, kasten; *ādau*, in het begin; *ca*, en; in wie de *viśvam*, wereld; *vi-eti*, oplost; *ante*, in het einde, op het moment van ontbinding; — uit het gebruik van het woord *ca* (en) volgt: 'op wie zij (de wereld) ook in het midden rust' —; moge *saḥ*, Hij; *saṃyunaktu*, begiften; *naḥ*, ons; *śubhayā*, met een zuiver; *buddhyā*, intellect.

In de (volgende) drie verzen wordt gesteld dat, aangezien Hij de schepper is en ook de ontbinding in Hem plaatsvindt, Hij alleen daarom alles is; er bestaat niets dat van Hem verschilt:

*tad evāgnis tad ādityas tad vāyus tad u candramāḥ
tad eva śukraṃ tad brahma tad āpas tat prajāpatiḥ // ŚvetUp_4.2*

2. Dat is, inderdaad, het vuur, Dat is de zon, Dat is de lucht, en Dat is de maan; Dat, inderdaad, is het zuivere, Dat is Brahman, Dat is het water, en Dat is Prajāpati.

Tat, Dat, de realiteit die het Zelf is; *eva*, inderdaad; is *agnih*, vuur. Het woord *eva*, 'inderdaad', dient in elk geval te worden toegevoegd, want er wordt gezegd: '*tadeva śukram*'. Het overige gedeelte is eenvoudig. *Tat eva*, Dat, inderdaad; is *śukram*, zuiver, en is ook de andere lichtgevende dingen zoals sterren enz. Dat is *brahma*, Brahman, bestaand in de vorm van Hiranyagarbha. Dat is *āpaḥ*, water; en Dat is Prajāpati, bestaand in de vorm van Virāṭ.

*tvaṃ strī tvaṃ pumān asi tvaṃ kumāra uta vā kumārī
tvaṃ jīrṇo daṇḍena vañcasi tvaṃ jāto bhavasi viśvatomukhaḥ // ŚvetUp_4.3*

3. Jij bent de vrouw, Jij bent de man, Jij bent de jongen, (en) Jij bent ook het meisje. Jij bent de oude man die wankelt met een stok. Door geboren te worden, heb Jij Je gezichten overal.

De betekenis van het vers is duidelijk.

*nīlaḥ pataṅgo harito lohītākṣas taḍidgarbha ṛtavaḥ samudrāḥ
anādimāṃs tvaṃ vibhutvena vartase yato jātāni bhuvanāni viśvā //*
ŚvetUp_4.4

4. Jij, inderdaad, bent de blauwe bij; Jij, inderdaad, bent de groene (papegaai) met rode ogen; Jij, inderdaad, bent bezeten van de bliksem in Uw schoot. Jij, inderdaad, bent de seizoenen en de zeeën. Jij, inderdaad, bent zonder begin; Jij bestaat als de Alomtegenwoordige, uit wie alle werelden zijn voortgekomen.

De woorden 'Jij, inderdaad,' dienen in elk geval te worden toegevoegd. Jij, inderdaad, bent de *nīlaḥ*, blauwe; *pataṅgaḥ*, bij — afgeleid in de betekenis van 'dat wat zich voortbeweegt door te vliegen' —; *haritaḥ*, groene; *lohītākṣaḥ*, met rode ogen — d.w.z. Jij, inderdaad, bent zulke nederige schepselen als de papegaai —; *taḍit-garbhaḥ*, bezeten van bliksem in Uw schoot — de wolk; *ṛtavaḥ*, de seizoenen; *samudrāḥ*, de zeeën. Aangezien Jij, inderdaad, het Zelf van allen bent, ben Jij waarlijk zonder begin; Jij bent zeker zonder begin en einde, *vibhutvena*, vanwege Uw alomtegenwoordigheid; (Jij) uit wie *jātāni*, zijn voortgekomen; alle *bhuvanāni*, werelden.

Nu presenteert de tekst, door de beeldspraak van een geit, de Natuur, die bestaat uit vuur, water en voedsel (aarde), zoals deze welbekend zijn in de *Chāndogya Upaniṣad* (6. 1, e.v.):

*ajām ekām lohitaśuklakṛṣṇām bahvīḥ prajāḥ sṛjamānām sarūpāḥ
ajo hy eko juṣamāṇo 'nuṣete jahāty enām bhuktabhogām ajo 'nyaḥ //*
ŚvetUp_4.5

5. Eén bok (de ongeboren individuele ziel) ligt, terwijl hij geniet, bij één geit (de ongeboren Natuur), die rode, witte en zwarte kleuren heeft en die vele nakomelingen van haar eigen soort voortbrengt. Een andere bok (individuele ziel) verlaat haar wanneer zij is genoten.¹

Ajaḥ hi ekaḥ, één bok, inderdaad — het individuele zelf dat zich identificeert met het intellect —, te gronde gericht door beginloze begeerte en handeling, en denkend dat het het (werkelijke) Zelf is; *juṣamāṇaḥ*, terwijl hij geniet; *anuṣete*, ligt aan de zijde van, aanbidt; *ajām*, één geit, de Natuur; *lohita-śukla-kṛṣṇām*,

¹ Het woord *aja* betekent zowel 'ongeboren' als 'bok'; *ajā* is de vrouwelijke vorm van *aja*.

die rode, witte en zwarte kleuren¹ heeft, d.w.z. samengesteld uit vuur, water en aarde; en *srjamānām*, die geboorte geeft aan; *bahvīh*, vele; *prajāh*, nakomelingen; *sarūpāh*, van haar eigen soort, van haar eigen vorm. Of, (*ajā* betekent) de kracht van de Godheid Zelf, die werd gerealiseerd door de yoga van meditatie te beoefenen.

Anyah, een ander, wiens duisternis van onwetendheid is verdreven door het licht van het onderricht van een leraar; *jahāti*, verlaat haar.

Er worden nu twee aforistische verzen gepresenteerd voor de vaststelling van de ware aard van het hoogste Zelf:

*dvā suparṇā sayujā sakhāyā samānam vṛkṣam pariśasvajāte
tayor anyah pippalam svādy atty anaśnann anyo abhicākaṣīti // ŚvetUp_4.6*

6. Twee vogels die voor altijd verbonden zijn en vergelijkbare namen hebben, klampen zich vast aan dezelfde boom. Van deze twee eet de ene de vruchten van uiteenlopende smaken, en de andere kijkt toe zonder te eten.

Dvā (d.w.z. *dvau*), twee, het individuele zelf geïdentificeerd met het intellect en het hoogste Zelf; *suparṇā* (d.w.z. *suparṇau*), vogels — prachtig vliegend, zich gracieus voortbewegend, of gelijkenis vertonend met vogels —; zijn *sayujā* (d.w.z. *sayujau*), voor altijd verbonden; en *sakhāyā* (d.w.z. *sakhāyau*), hebben vergelijkbare namen, hebben dezelfde bron van manifestatie. Zijnde zoals zij zijn, *pariśasvajāte*, klampen zij zich vast; *samānam vṛkṣam*, aan dezelfde, enkele boom — *vṛkṣa* (lett. boom) betekent het lichaam, vanwege zijn gelijkenis met een boom wat betreft het ontworteld kunnen worden —; deze twee hebben hetzelfde onderdak gekozen.

Tayor, van deze twee; *anyah*, de ene, het zelf geïdentificeerd met het intellect, dat als zijn beperkende toevoegsel het subtiele lichaam heeft dat de bewaarplaats is van onwetendheid, begeerte en neigingen; *atty*, eet, geniet — als gevolg van gebrek aan onderscheidingsvermogen —; *pippalam*, de vrucht, de vrucht van handeling, met de kenmerken van vreugde en verdriet; *svādu*, van uiteenlopende smaken, in de vorm van talrijke variëteiten van ervaringen van gevoelens. *Anyah*, de andere, de hoogste Heer, die eeuwig, zuiver, intelligent en vrij van aard is; *abhicākaṣīti*, kijkt toe, blijft alles aanschouwen; *anaśnan*, zonder te eten.

Dat zo zijnde,

¹ Rood duidt op vuur, wit op water en zwart op aarde. In de *Chāndogya Upaniṣad* wordt de Natuur opgevat als zijnde samengesteld uit deze drie elementen.

**samāne vṛkṣe puruṣo nimagno anīśayā śocati muhyamānaḥ
juṣṭam yadā paśyaty anyam īśam asya mahimānam iti vītaśokaḥ //**
ŚvetUp_4.7

7. Aan dezelfde boom blijft de individuele ziel als het ware ondergedompeld (d.w.z. verstrikt); en zo, misleid zijnde, klaagt zij vanwege haar onmacht. Wanneer zij op deze wijze de andere, de aanbiddenswaardige Heer, en Zijn glorie realiseert, dan wordt zij bevrijd van verdriet.

Samāne vṛkṣe, aan dezelfde boom, het lichaam; *puruṣaḥ*, de individuele ziel, de genier; zwaar beladen met onwetendheid, begeerte, handeling, resultaten en gehechtheden, *nimagnaḥ*, blijft ondergedompeld — als een kalebas(-schil) in het water van de oceaan —, ervan overtuigd dat het lichaam het Zelf is. Bezetten van ideeën als: 'Dit ben ik werkelijk, zoon van die en die; kleinzoon van deze; ik ben dun, dik, volmaakt, onvolmaakt, gelukkig, bedroefd; er is niets anders dan dit, het wordt geboren, sterft en wordt verbonden met familieleden en vrienden'. *Ataḥ*, en zo; *muhyamānaḥ*, misleid zijnde, door een gebrek aan onderscheidingsvermogen in diverse toestanden verkerend onder de invloed van het kwaad; *śocati*, klaagt hij, lijdt hij pijn; *anīśayā*, vanwege zijn onmacht. *Anīśā* is het gevoel van hulpeloosheid — denkend: 'Ik ben nergens toe in staat; mijn zoon is verloren, mijn vrouw is dood; wat heeft mijn leven nog voor zin?' (Hij klaagt) vanwege dat alles.

Hijzelf, die in verschillende levens terecht komt als een geest, een dier, een mens, enz., en verdriet lijdt, krijgt op een dag door toedoen van een zeer goet hartig persoon het pad van yoga gewezen, als resultaat van zijn opeenhoping van deugdzaam daden gedurende vele levens. En wanneer hij vervolgens geconcentreerd van geest wordt door geweldloosheid, waarachtigheid, celibaat en verzaking van alles, en begiftigd is met beheersing van de geest enz., *yadā*, wanneer, op het moment dat; *paśyati*, hij realiseert, in meditatie; *anyam*, de ander, degene die onderscheiden is van het beperkende toevoegsel van de 'boom', die vrij is van zielsverhuizing, ongeraakt door honger enz., het binnenste van alles, het hoogste Zelf; *īśam*, de Heer; *juṣṭam*, aanbeden, vereerd via de vele paden van yoga; — (hij realiseert de Heer) als: 'Ik ben Dit, het Zelf van allen, de Gelijkmoedige, die in alle wezens verblijft, en niet de ander die geconditioneerd is door beperkende toevoegsels voortkomend uit onwetendheid en geïdentificeerd is met *Māyā*', en (hij ziet) Zijn goddelijke manifestaties, *mahimānam*, glorie, – dat deze glorie in de vorm van de wereld inderdaad van deze hoogste Heer is; – wanneer hij dit zo realiseert, dan wordt hij *vīta-śokaḥ*, bevrijd van verdriet; hij wordt vrij van de gehele oceaan van zorgen. Dat wil zeggen, hij bereikt zelfverwezenlijking.

Of: Wanneer hij de ander, de aanbiddenswaardige Heer, ziet als de glorieuze staat van dit inwonende Zelf, dan wordt hij vrij van verdriet.

Nu toont de tekst de zelfverwezenlijking van hen die Hem kennen:

*ṛco akṣare paramē vyoman yasmin devā adhi viśve niṣedhuḥ
yas tan na veda kim ṛcā kariṣyati ya it tad vidus ta ime samāsate //*
ŚvetUp_4.8

8. De Veda's zijn gevestigd in de onvergankelijke, hoogste Ruimte waarin alle goden verblijven. Wat zal hij bereiken door de Veda's, die Dat niet kent? Zij die Dat aldus kennen, zij die zodanig zijn, blijven vervuld in zichzelf.

Ṛcaḥ, de Veda's; zijn gevestigd *akṣare*, in de onvergankelijke; *paramē*, hoogste; *vyoman* (d.w.z. *vyomni*), Ruimte — vergelijkbaar met de ruimte —, die gekend wordt uit de drie Veda's; en *yasmin*, waar; *viśve devāḥ*, alle goden; *adhiniṣeduh*, verblijven, ondersteund worden. *Kim kariṣyati*, wat zal men bereiken; *Ṛcā*, door de Veda's; *yaḥ*, degene die; *na veda*, niet kent; *tam*, Dat? *Ye*, zij die; *viduh*, kennen; *tat*, Dat; *iti*, aldus; *te*, zij; *ime*, die zodanig zijn; *samāsate*, blijven vervuld in zichzelf.

*chandāṃsi yajñāḥ kratavo vratāni bhūtaṃ bhavyaṃ yac ca vedā vadanti
asmān māyī srjate viśvam etat tasmīnś cānyo māyayā saṃniruddhaḥ //*
ŚvetUp_4.9

9. De Veda's, offers, *kratu's*, geloften, het verleden, de toekomst, (het heden,) en alles waar de Veda's over spreken, komen uit Hem voort. De Beheersers van *Māyā* projecteert deze wereld. En vanwege *Māyā* raakt Hij erin gebonden als een afzonderlijke entiteit, als het ware.

Chandāṃsi, de Veda's, genaamd *Ṛk*, *Yajus*, *Sāma* en *Atharvāṅgīrasa*; *yajñāḥ*, offers — offers enz. aan de goden, en de Vedische rituelen die niet verbonden zijn met de offerpaal; *kratavaḥ*, *kratu's*, *Jyotiṣṭoma*¹ enz.; *vratāni*, geloften, zoals *Cāndrāyaṇa*²; *bhūtam*, het verleden; *bhavyam*, de toekomst; *yac* — duidend op het tussenliggende tussen deze twee — het heden; *ca* — gebruikt in de zin van 'en'; (*vedāḥ vadanti*, alles waarover de Veda's spreken). Het idee is dat de Veda's alleen de autoriteit zijn met betrekking tot rituelen die het uitvoeren van offers enz. inhouden, en met betrekking tot het universum en de elementen enz. Het woord *yac* dient verbonden te worden met alle woorden. De constructie is

¹ De naam van een Soma ceremonie.

² Een vastenritueel gereguleerd door de maan, waarbij het voedsel elke dag met één mondvul wordt verminderd tijdens de donkere helft van de maand, en op dezelfde wijze wordt vermeerderd tijdens de lichte helft.

Volgens N. zijn *yajña's* offers waarin geen Soma wordt gebruikt, en *kratu's* zijn offers waarin dat wel wordt gedaan.

deze: Al die zaken die eerder zijn genoemd, ontstaan *asmāt*, uit Hem, uit Brahman, het Onveranderlijke waar het hier over gaat.

Hoe kan Brahman, dat onveranderlijk is, de materiële oorzaak van het universum worden? Als antwoord hierop zegt de tekst: *Māyī*, de Beheerser van *Māyā*. Het idee is dat het redelijk is dat zelfs de Onveranderlijke de projector van alles kan zijn door Zijn eigen kracht. (De *Māyī*) *srjate*, projecteert; *viśvam*, de wereld, het universum waar eerder naar verwezen is. *Māyayā*, vanwege *Māyā*; wordt Hij *sanniruddhaḥ*, gebonden; *tasmin*, daarin, in het universum van elementen enz. dat gefabriceerd is door Zijn eigen *Māyā*; *anyaḥ*, als een afzonderlijke entiteit, als het ware. Dat wil zeggen, onder de invloed van onwetendheid komend, dwaalt Hij in de zee van het cyclische bestaan (*Samsāra*).

Nu zegt de tekst dat de voornoemde Natuur *Māyā* is, en Brahman, die haar Meester is en van nature Bestaan-Kennis-Gelukzaligheid, wordt de Beheerser van *Māyā* als gevolg van het hebben van haar (de Natuur) als het beperkende toevoegsel (*Upādhi*), en dat dit gehele waargenomen universum bestaande uit de aarde enz. vervuld is door het aggregaat van lichaam en organen die door *Māyā* gefabriceerd zijn als de ledematen van Dat wat van nature Bewustzijn is:

***māyāṃ tu prakṛtiṃ vidyān māyinaṃ tu maheśvaraṃ
tasyāvayavabhūtais tu vyāptam sarvaṃ idam jagat // ŚvetUp_4.10***

10. Men moet weten dat de Natuur zeker *Māyā* is, en dat de hoogste Heer de Beheerser van *Māyā* is. Dit hele universum is waarlijk doordrongen van wat Zijn ledematen zijn.

Vidyāt, men moet weten; dat *prakṛtim*, de Natuur, die overal eerder is gepresenteerd als de materiële oorzaak van het universum; zeker *māyā*, *Māyā* is. Het deeltje *tu* is ter benadrukking. *Maheśvaraḥ* is Hij die groot (*mahān*) is en ook de Heer (*īśvara*). (Ken) Hem als *māyinaṃ*, de Beheerser van *Māyā* — die substantie, verschijning, enz. aan *Māyā* verleent, en die haar aandrijver is krachtens het feit dat Hij haar basis is. Dit gedeelte dient verbonden te worden met de voorgaande zinsnede, 'weet zeker'.

Door superimpositie (*adhyāsa*) is *idam*, dit; *sarvaṃ* (*jagat*), gehele (universum), aarde enz.; zeker *vyāptam*, doordrongen, d.w.z. vervuld; *tasya avayavabhūtaiḥ*, door wat Zijn ledematen zijn, door de illusoire ledematen van de hoogste God waar het hier over gaat, die analoog zijn aan de slang enz. die verbeeld worden op substraten zoals een touw enz. Het deeltje *tu* is ter benadrukking.

De tekst laat nu zien dat de onveranderlijke Entiteit, die de bron is van *Māyā* en haar effecten, de basis is (van alles) door Zijn eigen kracht; dat Hij de oorzaak is van de oorsprong van effecten zoals de ruimte enz.; en dat Bevrijding volgt uit de kennis van identiteit — als: 'Ik ben Brahman' — met Dat wat in

werkelijkheid Bestaan-Kennis-Gelukzaligheid is en wat wordt beschouwd als het substraat van alles:

*yo yoniṃ-yonim adhitiṣṭhateko yasminnidaṃ saṃ ca vi caiti sarvam
tam īśānaṃ varadaṃ devam īḍyaṃ nicāyyemāṃ śāntim atyantam eti //*
ŚvetUp_4.11

11. Door die niet-duale Ene te realiseren die als de bestuurder aanwezig is in elke Prakṛti, in wie dit universum binnengaat en (uit wie) het op uiteenlopende wijze tevoorschijn komt, en die de beheerder, de welwillende, de stralende en aanbiddewaardige is, bereikt men deze Vrede absoluut.

Hij, *ekah*, de niet-duale Ene, de hoogste Heer, vrij van *Māyā* en één massa van homogeen Geluk; *yaḥ*, die; *adhitiṣṭhati*, bestaat als de Bestuurder, als de innerlijke Beheerser; *yonim yonim*, in elke *Prakṛti* — door de herhaling van het woord *yonī* worden de Oer-*Prakṛti*, *Māyā*, en de secundaire *Prakṛti*'s, namelijk de ruimte enz., bedoeld —, door aan die *Prakṛti*'s substantie en verschijning te verlenen, wat overeenkomt met de *Śruti*: 'Hij die in de ruimte verblijft...' (*Br.* 3.7.12) enz.; *yasmin*, in wie, in welke God, de Beheerser van *Māyā* enz.; *idam sarvam*, dit gehele universum; *saṃ-eti*, binnengaat, opgaat, op het moment van ontbinding; en opnieuw, op het moment van de schepping, *vi-eti*, op uiteenlopende wijze tevoorschijn komt, veelvormig wordt in de gedaante van de ruimte enz.; *nicāyya*, door direct te realiseren, met de overtuiging: 'Ik ben Brahman'; *tam*, Hem, de Beheerser waar het hier over gaat; *īśānaṃ*, de Beheerder; *varadaṃ*, de Welwillende, de schenker van Bevrijding; *devam*, die van nature stralend is; *īḍyam*, die aanbiddewaardig is, lofwaardig volgens de *Veda*'s enz.; *eti*, men bereikt; *imām*, deze — door het woord 'deze' wordt gewezen op de vrede die direct wordt ervaren in de diepe slaap enz. en die bestaat uit het ophouden van alles en die aan iedereen toebehoort —; diezelfde *śāntim*, Vrede, die welbekend staat als onverdond geluk, die vrij is van alle verdriet, d.w.z. Bevrijding; *atyantam*, absoluut, d.w.z. op een wijze waarop men vrij wordt van wedergeboorte, — als gevolg van de vernietiging van de kosmische *Māyā* in de vorm van onwetendheid en haar effecten enz., door de volledige kennis van de Realiteit voortvloeiend uit het onderricht van de leraar middels zinnen als: 'Jij bent Dat.' Dat wil zeggen, hij wordt homogeen (met Brahman).

Voor het bereiken van ononderbroken kennis van de Realiteit presenteert de tekst nu een gebed tot de hoogste Heer, die altijd met een genadige gezindheid naar Hiraṇyagarbha kijkt:

*yo devānāṃ prabhavaś codbhavaś ca viśvādhiko rudro maharṣiḥ
hiraṇyagarbhaṃ paśyata jāyamānaṃ sa no buddhyā śubhayā saṃyunaktu //*
ŚvetUp_4.12

12. Rudra, die de oorsprong en de bron is van de goddelijke krachten van de goden, die de beschermer van het universum is, de grote Ziener, zag Hiranyagarbha terwijl hij geboren werd. Moge Hij ons begiftigen met een goed begrip.

De betekenis van dit vers is reeds uitgelegd. (Zie 3.4.)

De tekst zegt nu dat de hoogste Heer de Meester is van de goden aangevoerd door Brahmā, dat Hij de steun is van de wereld, *Ākāśa* enz., en de Beheersers van de wetenden en anderen, en dat Hij door de zoekers naar Bevrijding wordt aangeropen voor het bereiken van volledige Kennis door de zuivering van het intellect:

*yo devānām adhipo yasmiṃ lokā adhiśritāḥ
ya īśe asya dvipadaś catuṣpadaḥ kasmai devāya haviṣā vidhema //*
ŚvetUp_4.13

13. Hij die de Beheersers van de goden is, op wie de werelden rusten, en die heerst over deze (wereld) van de tweevoetigen en de viervoetigen, — aan die Godheid die Gelukzaligheid is, bewijzen wij eer met offergaven.

De hoogste Heer waarover gesproken wordt, *yaḥ*, die; is de *adhipaḥ*, Beheersers is; *devānām*, van de goden, van Brahmā en anderen; *yasmin*, op wie, op welke hoogste Heer, de Oorzaak van alles; *lokāḥ*, de werelden, aarde enz.; *adhiśritāḥ*, rusten, d.w.z. gesuperponeerd zijn; en *yaḥ*, die, de hoogste Heer waarover gesproken wordt die; *īśe*, heerst — het weglaten van *ta* (bij *īṣṭe*) is een Vedische eigenaardigheid —; *asya*, over deze (wereld); *dvipadaḥ*, van de tweevoetigen, van menselijke wezens en anderen; en *catuṣpadaḥ*, van de viervoetigen, van dieren enz.; aan die *devāya*, Godheid, die stralend is van nature; *kasmai*, die gelukzaligheid is — *kasmai* in plaats van *kāya* is een Vedische eigenaardigheid¹; *vidhema*, wij bewijzen eer — dit is de vorm van (het werkwoord) *vi-dhā*, in de zin van dienen —; *haviṣā*, met offergaven, met materialen zoals pap, koeken, enz.

Hoewel er eerder op veel plaatsen is uiteengezet dat het hoogste Zelf uiterst subtiel is en in het Rad van de Wereld aanwezig is als haar Getuige, en dat Het de ontwerper is van het gehele universum en allesdoordringend is, en dat mensen bevrijd worden door hun identiteit ermee te realiseren, zegt de tekst, om het begrip te vergemakkelijken, nogmaals:

¹ *Ka* betekent gelukzaligheid, en het is hier een zelfstandig naamwoord. In de datief enkelvoud zou de vorm *kāya* moeten zijn. (*Kasmai* is de datief enkelvoud van *ka* als voornaamwoord met de betekenis 'wie'.)

*sūkṣmātisūkṣmaṃ kalilasya madhye viśvasya sraṣṭāram anekarūpaṃ
viśvasyaikaṃ pariveṣṭitāraṃ jñātvā śivaṃ śāntim atyantam eti // ŚvetUp_4.14*

14. Men bereikt de hoogste Vrede door Śiva te realiseren als subtieler dan het subtiële, als bestaand te midden van het ondoorgrondelijke en het ondoordringbare (onwetendheid), als de schepper van het universum, als bezittend veelvoudige vormen, en als de enige alomvattende Entiteit van het universum.

Objecten, beginnend bij de aarde en eindigend bij het Ongedifferentieerde, zijn in die volgorde steeds subtieler. De tekst zegt dat God de subtielste is in vergelijking met hen: *sūkṣma-ati-sūkṣmam*, subtieler dan het subtiële. (Bestaand *madhye*, te midden van; *kalilasya*, van het ondoorgrondelijke en het ondoordringbare, (d.w.z.) van onwetendheid en haar effecten. Het overige gedeelte is reeds uitgelegd. (Zie 3.7.)

De tekst stelt dat het hoogste Zelf bestaat als de Getuige, dat Het als hun eigen Zelf bereikbaar was voor Sanaka en anderen, voor de godheden, Brahmā en anderen, evenals voor speciaal gekwalificeerde personen, en dat Bevrijding door ons bereikt kan worden wanneer wij begiftigd zijn met de vier soorten disciplines¹:

*sa eva kāle bhuvanasya goptā viśvādhīpaḥ sarvabhūteṣu gūḍhaḥ
yasmin yuktaḥ brahmarṣayo devatās ca tam evaṃ jñātvā mṛtyupāsāṃś chinatī // ŚvetUp_4.15*

15. In de voorbije cycli was Hij, inderdaad, de beschermer van het universum; Hij is de Beheerser van het universum en Hij verblijft in elk wezen. Door Hem aldus te kennen, met wie de Brahmarṣi's en de goden identiteit bereikten, vernietigt men de boeien van de dood.

Kāle, in de voorbije cycli, wanneer de opgehoopte (resultaten van) handelingen van wezens rijp worden om vrucht te dragen; *saḥ eva*, Hij, inderdaad, die hier besproken wordt; was de *goptā*, beschermer; *bhuvanasya*, van het universum — de Beschermers in overeenstemming met de vruchten van de handelingen van elk wezen; Hij is *viśvādhīpaḥ*, de Beheerser van het universum; *gūḍhaḥ*, Hij verblijft innerlijk; *sarva-bhūteṣu*, in elk wezen — Hij bestaat als de loutere getuige in allen, van Brahmā tot een pol gras. *Jñātvā*, wetend, direct realiserend als: 'Ik ben Brahman'; *tam*, Hem, die God Zelf; *yasmin*, met wie, met welke hoogste Realiteit die een massa van Bewustzijn en Gelukzaligheid is; *yuktāḥ*, identiteit hadden bereikt; — wie waren zij? — *brahmarṣayaḥ*, de

¹ i. Onderscheidingsvermogen tussen het eeuwige en het vergankelijke, ii. afkeer van genot hier of hiernamaals, iii. beheersing van de innerlijke organen, onthechting, verdraagzaamheid en geloof, en iv. het vurig verlangen naar Bevrijding.

*Brahmarṣi's*¹, Sanaka en anderen; en *devatāḥ*, goden, zoals *Brahmā*; *chinatti*, men vernietigt; *mṛtyu-pāśān*, de boeien van de dood. Dood betekent onwetendheid, d.w.z. duisternis, zoals de *Śruti* zegt: 'Duisternis is de dood' (*Br.* 1.3.28); en vormen enz. zijn de boeien (*pāśāḥ*), afgeleid in de betekenis van dat wat bindt. Men vernietigt de effecten van onwetendheid, namelijk begeerten en handelingen; dat wil zeggen, men verbrandt ze met het vuur van de Zelf-straling in de staat van identiteit (met Brahman).

De tekst toont aan dat de hoogste Realiteit verreweg het meest subtiel is; Het bezit een overvloed aan Gelukzaligheid; Het is vrij van smetten; Het bestaat in schepselen in Zijn eigen aard van zeer subtiel zijn; Het is allesdoordringend krachtens het feit dat Het alles voorziet van substantie enz.; en de 'boeien' worden vernietigt door (iemand's) identiteit ermee te realiseren:

*ghṛtāt paraṃ maṇḍam ivātisūkṣmaṃ jñātvā śivaṃ sarvabhūteṣu gūḍhaṃ
viśvasyaikaṃ pariveṣītāraṃ jñātvā devaṃ mucyate sarvapāśaiḥ //*
ŚvetUp_4.16

16. Door Śiva te kennen als verborgen in alle wezens, zoals het uiterst fijne vliesje dat naar de oppervlakte van geklaarde boter stijgt, en door de Godheid te kennen die de ene alomvattende Entiteit van het universum is, wordt men vrij van alle bindingen.

Zoals de room die op de oppervlakte van geklaarde boter drijft een object van groot plezier is voor de bezitters ervan, zo is het hoogste Zelf voor mensen die verlangen naar Bevrijding een object van oneindige vreugde, omdat Het de bron is van een vreugde die de essentie zelf is. *Jñātvā śivam*, door Śiva te kennen — dit is reeds uitgelegd; zie 3.7 en 4.14 — die zeer subtiel is in de vorm van Gelukzaligheid, welke is als dat, als de room van geklaarde boter; *sarvabhūteṣu gūḍham*, als verborgen in alle wezens, namelijk in die van *Brahmā* tot een pol gras; — verborgen omdat, hoewel Hij binnen het bereik van de directe waarneming ligt als de Getuige van het genieten van de vruchten van handelingen, Zijn goddelijkheid desondanks door hen wordt genegeerd —.

De resterende helft is reeds uitgelegd. (Zie 3.7 en 2.15.)

Nu stelt de tekst dat het Zelf, dat voor altijd dezelfde voortdurende Gelukzaligheid is, de Projector van het universum is, dat Het dit (het universum) doordringt, en dat Het van nature de Bevrijding is die bereikbaar is voor monniken:

*eṣa devo viśvakarmā mahātmā sadā janānāṃ hṛdaye saṃniviṣṭaḥ
hṛdā manīṣā manasābhikṣpto ya etad vidur amṛtās te bhavanti //* *ŚvetUp_4.17*

¹ Naam van een specifieke klasse van wijzen die geacht worden tot de kaste van de Brahmanen te behoren.

17. Deze stralende Ene, wiens werk dit universum is en die allesdoordringend is, is voor altijd aanwezig in de harten van de wezens. Hij wordt onthuld door het onderricht 'niet dit, niet dit', door onderscheidend inzicht en door de kennis van eenheid. Zij die dit (Zelf) kennen, worden onsterfelijk.

Eṣaḥ devaḥ, deze stralende Ene, die hier besproken wordt; *viśva-karmā*, wiens werk het universum is — het universum bestaande uit *Mahat* (Kosmische Intelligentie) enz. is het *karma*, afgeleid in de betekenis van 'dat wat gedaan is'; Hij is *viśva-karmā* aangezien het universum als product van Hem is door de invloed van *Māyā* —; en die *mahātmā* is, groots en het Zelf, d.w.z. allesdoordringend; is *sadā*, altijd; *sanniviṣṭaḥ*, aanwezig, volledig gevestigd zoals de reflectie van de zon op beperkende toevoegsels zoals water enz.; *hrdaye*, in de harten, in de hoogste ruimte, in de ruimte binnen het hart; *janānām*, van de wezens. Hij Zelf wordt *abhikṛptaḥ*, onthuld, als de Getuige, d.w.z. als een voortdurende en homogene Entiteit; *hrdā*, door het onderricht 'niet dit, niet dit' — de wortel *hrñ* wordt, volgens de *Smṛti*'s, gebruikt in de zin van verwijdering; *hrt* betekent dat wat verwijderd; door middel daarvan —; *manīṣā*, door onderscheidend inzicht — in de vorm van: 'Dit is het menselijk doel, dit is niet het menselijk doel', 'dit is het Zelf, dit is het niet-Zelf'; en *manasā*, door de kennis van eenheid die bereikbaar is door contemplatie.

Die personen, de monniken begiftigd met de vier soorten disciplines¹, *ye*, die; *etat viduḥ*, Dit kennen — d.w.z. de Entiteit die getracht wordt vast te stellen door zinnen als 'Jij bent Dat', en die altijd hetzelfde, voortdurend en homogeen is —; zij die direct hebben gerealiseerd: 'Ik ben Brahman'; *te*, zij, de vernoemde mensen van realisatie; *bhavanti*, worden; *amṛtāḥ*, onsterfelijk, doodloos van nature; d.w.z. zij worden vrij van wedergeboorte.

De tekst zegt dat, aangezien het welvastgesteld is dat het hoogste Zelf onveranderlijk blijft, zelfs gedurende de drie perioden (verleden, heden en toekomst) en ook op het moment van Bevrijding, ontbinding, enz., het daarom door onwetendheid is dat Het lijkt alsof Het dualiteit bezit in de waak- en droomtoestanden. Maar in werkelijkheid is Het waarlijk onverdeeld op alle tijden:

*yadātamas tan na divā na rātrir na san na cāsac chiva eva kevalaḥ
tat akṣaram tat savitur vareṇyaṃ prajñā ca tasmāt prasṛtā purāṇī //*
ŚvetUp_4.18

18. Wanneer er geen duisternis is, dan is er noch dag noch nacht, noch (superimpositie van) bestaan, noch (van) niet-bestaan. Alleen Śiva blijft over, het Absolute. Dat is onveranderlijk, Dat is de aanbidding door de

¹ Zie de voetnoot onder 4.15 (Onderscheidingsvermogen, onthechting, de zes deugden en het verlangen naar bevrijding).

Zon waardig. De eeuwenoude verlichting is waarlijk vanuit Hem verspreid.

Yadā, wanneer, in de toestand waarin; er *atamaḥ* is, geen duisternis — wanneer de duisternis die het resultaat is van onwetendheid (*nescience*) en haar effecten wordt verdreven door Kennis die vergelijkbaar is met een lamp —, welke voortkomt uit zinnen als: 'Jij bent Dat'; *tat*, dan, op dat moment; is er *na divā*, noch dag — er is zelfs geen superimpositie van de dag —; *na rātriḥ*, noch nacht — er is zelfs daarvan geen superimpositie —; *na sat*, noch de superimpositie van bestaan; *na asat*, noch zelfs de superimpositie van niet-bestaan. De zinsnede 'er is zelfs geen superimpositie van' dient overal te worden toegevoegd.

In dat geval zou de vrees kunnen ontstaan dat er overal slechts een leegte is, een visie die niet zou verschillen van het boeddhistische idee. Daarom zegt de tekst: Alleen *eva śivah* blijft over, Śiva, die zuiver van aard is; geen leegte — wat wordt geïmpliceerd door het onverbuigbare woord *eva* (alleen) —; *kevalaḥ*, het Absolute, vrij van de veelvuldigheid die door onwetendheid wordt veroorzaakt. *Tat*, Dat, wiens aard hierboven is beschreven; is *akṣaram*, onveranderlijk, eeuwig; *tat*, Dat, (de Realiteit) aangeduid door het woord 'Dat'; is *vareṇyam*, aanbidningswaardig; *savituh*, door de Zon, door de Godheid die Zich identificeert met de Zon. De *purāṇī*, oude — die zonder begin bestaat en achtereenvolgens van Brahmā is ontvangen —; *prajñā*, verlichting, die voortkomt uit het onderricht van de leraar door zinnen als 'Jij bent Dat'; *ca prasṛtā*, is waarlijk verspreid, in haar volheid, onder monniken die voor altijd begiftigd zijn met onderscheidingsvermogen enz.; *tasmāt*, vanuit Hem, die de bron van zuiverheid is. *Ca* is hier gebruikt in de betekenis van *eva* (waarlijk).

De tekst stelt nu dat Brahman, dat onveranderlijk is, door niemand gegrepen kan worden in de richtingen naar boven enz., en dat Het, omdat Het niet-duaal is, met niets te vergelijken is, en dat Het van de aard van roem is die niet beperkt wordt door tijd, richting, enz.:

*nainam ūrdhvaṃ na tīryañcaṃ na madhye pariagrahat
na tasya pratimā asti yasya nāma mahad yaśaḥ // ŚvetUp_4.19*

19. Niemand kan Hem van boven grijpen, noch van opzij, noch in het midden. Er is geen gelijkenis van Hem wiens naam Grote Roem is.

Niemand *pari-jagrahat*, kan grijpen; *enam*, deze Ene, die hier besproken wordt; vanuit *ūrdhvaṃ*, boven, in de richtingen naar boven enzovoort, omdat Hij van nature onbegrensd is, geen delen heeft en geen ledematen bezit. *Na asti pratimā*, er is geen gelijkenis; *tasya*, van Hem, van die God Zelf — omdat Hij van de aard is van de ervaring van ononderbroken Gelukzaligheid, en omdat er geen ander is die van deze soort is —; *yasya*, wiens, van welke God; de *nāma*,

naam; *mahad-yaśaḥ* is, Grote Roem — roem die niet beperkt wordt door richtingen enz. en die overal volkomen aanwezig is.

De tekst stelt dat God niet het object is van de zintuigen enzovoort, dat Hij van nature van binnen bestaat, en dat Bevrijding voortkomt uit de kennis van iemands identiteit met Hem:

*na saṃdṛśe tiṣṭhati rūpam asya na cakṣuṣā paśyati kaścanaīnaṃ
hṛdā hṛdisthaṃ manasā ya enam evaṃ vidur amṛtās te bhavanti //*
ŚvetUp_4.20

20. Zijn vorm bestaat niet binnen het bereik van zicht; niemand ziet deze Ene met het oog. Zij die deze Ene aldus kennen als aanwezig in het hart, door een zuiver intellect en een zuivere geest, worden onsterfelijk.

Asya rūpam, Zijn vorm, de ware aard van God waarover gesproken wordt, die verstoken is van vorm enz., vrij is van onderscheid en van de aard is van zelfonthullende ervaring van ononderbroken Gelukzaligheid; *na tiṣṭhati*, bestaat niet; *saṃdṛśe*, binnen het bereik van zicht, in enig gebied dat kan worden waargenomen door de organen, namelijk de ogen enz., dat wil zeggen: Hij wordt niet het object van hun waarneming. Door het feit dat Hij buiten het bereik van de organen ligt, *kaścana*, ziet niemand; *paśyati*, deze Ene; *enam*, die hier besproken wordt; *cakṣuṣā*, met het oog — het woord 'oog' wordt als voorbeeld gebruikt —, d.w.z. Hij kan niet als een object worden waargenomen, zelfs niet door alle organen samen, zoals in de *Śruti* staat: "Dat wat de mens niet ziet met de ogen, dat waardoor de mens de activiteiten van het oog waarneemt," enz. (*Ke.* 1.9).

De monniken die begiftigd zijn met de vier disciplines enz. en de juiste bekwaaamheid bezitten, *ye*, die; *viduḥ*, deze Ene kennen; *enam*, Brahman, het Zelf waar het hier over gaat; *evam*, aldus — door directe ervaring als: 'Ik ben Brahman'; *hṛdistham*, als aanwezig in het hart, in de holte, d.w.z. in de ruimte binnen het hart, daar aanwezig als de Inwoner; *hṛdā* — dit woord is reeds uitgelegd (zie 4.17) —, door een zuiver intellect; en *manasā*, door de geest; *te*, zij; worden door de glorie van directe realisatie; *bhavanti*, onsterfelijk, doodloos; *amṛtāḥ*. Dat wil zeggen, zij ondergaan geen wedergeboorte omdat onwetendheid enz. zijn verbrand door het 'vuur' van de kennis van de Realiteit.

Nu bidt hij door middel van twee verzen tot diezelfde God door wiens genade het wenselijke wordt verkregen en het onwenselijke wordt vermeden:

*ajāta ity evaṃ kaścīd bhīruḥ prapadyate
rudra yat dakṣiṇaṃ mukham tena māṃ pāhi nityam //* *ŚvetUp_4.21*

21. 'Omdat (U) ongeboren bent, neemt een door angst bevangen persoon zijn toevlucht tot U. O Rudra, bescherm mij voor altijd door dat gezicht van U dat genadig is.'

Het woord *iti* wordt hier in oorzakelijke zin gebruikt. *Iti*, omdat; U inderdaad *ajātaḥ* bent, ongeboren, verstoken van de kenmerken van geboorte, ouderdom, honger en dorst — al het andere is vergankelijk en vol ellende —; daarom, 'neem ik, *kaścit*, die alleen ben en onder de controle van een ander sta; terwijl ik *bhīruḥ* ben, door angst bevangen door de wereld die geteisterd wordt door geboorte, ouderdom, dood, honger, dorst, verdriet en begoocheling; (*prapadye*) mijn toevlucht tot U alleen.' Of: '*Kaścit*, iemand, zoals ikzelf; *prapadyate*, neemt zijn toevlucht' — waarbij het werkwoord in de derde persoon enkelvoud wordt gebruikt. *Rudra*, O Rudra; *pāhi*, bescherm; *mām*, mij; *nityam*, voor altijd; *tena*, door dat; *mukham*, gezicht; *te*, van U; dat *dakṣiṇam* is, genadig, dat iemand met enthousiasme vervult, dat vreugde geeft wanneer erover gemediteerd wordt; of, (bescherm mij door) 'dat (gezicht) dat zich aan de rechterzijde bevindt'.

mā nas toke tanaye mā na āyuṣi mā no goṣu mā no aśveṣu rīriṣaḥ | vīrān mā no rudra bhāmito vadhīr haviṣmantāḥ sadam it tvā havāmahe || ŚvetUp 4.22

22. 'Breng alstublieft geen vernietiging over onze zoon en kleinzoon, breng geen vernietiging over ons leven, breng geen vernietiging over ons vee, breng geen vernietiging over onze paarden. O Rudra, dood in Uw toorn niet onze moedige dienaren. Wij roepen U altijd aldus aan met offergaven.'

Mā, alstublieft niet; *rīriṣaḥ*, breng vernietiging — dit dient overal te worden toegevoegd —; *naḥ toke*, aan onze zoon; en *tanaye*, kleinzoon; breng geen vernietiging *naḥ āyuṣi*, aan ons leven, breng geen vernietiging *na goṣu*, aan ons vee, breng geen vernietiging *naḥ aśveṣu*, aan onze paarden, aan onze levende have.

En, O Rudra, *bhāmitaḥ*, toornig zijnde; *mā vadhīḥ*, dood niet; *naḥ*, onze; *vīrān*, moedige dienaren. Waarom? Omdat, *havāmahe*, wij aanroepen; *tvā*, U; *sadam*, altijd; *it*, aldus; *haviṣmantāḥ*, met offergaven — bezitters zijnde van offergaven. Dat wil zeggen: wij roepen U altijd aan voor bescherming.

HOOFDSTUK V

Het vijfde hoofdstuk begint met de woorden *dve akṣare* enz., met het oog op het uitzetten van nieuwe zaken die in het vierde hoofdstuk nog onbehandeld bleven:

*dve akṣare brahmapare tv anante vidyāvidye nihite yatra gūḍhe
kṣaram tv avidyā hy amṛtaṃ tu vidyā vidyāvidye īsate yas tu so 'nyaḥ //*
ŚvetUp_5.1

1. Hij die onveranderlijk is, oneindig en hoger dan Brahmā, en in wie de twee — Kennis en onwetendheid — verborgen liggen, en die Kennis en onwetendheid beheerst, is verschillend (van hen). Onwetendheid is veranderlijk, maar Kennis is waarlijk onveranderlijk.

Akṣare, in dat Onveranderlijke; *brahma-pare*, dat hoger is dan Brahmā, Hiranyagarbha — of, dat wil zeggen, het hoogste Brahman; *anante*, het oneindige — niet beperkt door ruimte, tijd of objecten; bevinden zich de *dve*, twee; *vidyā-avidye*, Kennis en onwetendheid; — *yatra*, in wie de twee, Kennis en onwetendheid; *nihite gūḍhe*, verborgen liggen, latent aanwezig zijn —. De tekst wijst Kennis en onwetendheid duidelijk aan onwetendheid, de oorzaak van verandering, de oorzaak van zielsverhuizing; is *kṣaram*, veranderlijk; *tu*, maar; *vidyā*, Kennis, de oorzaak van Bevrijding; is *amṛtam*, onveranderlijk. *Tu*, maar; *yaḥ*, Hij die daarentegen; *īsate*, regeert over, de controle heeft over; *vidyā-avidye*, Kennis en onwetendheid; *saḥ*, Hij; is *anyaḥ*, verschillend van hen, omdat Hij hun getuige is.

Wie is Hij? Dat wordt nu beantwoord:

*yo yoniṃ yonim adhiṣṭhaty eko viśvāni rūpāni yonīś ca sarvāḥ
rṣiṃ prasūtaṃ kapilaṃ yas tam agre jñānair bibharti jāyamānaṃ ca paśyati //*
ŚvetUp_5.2

2. Hij is de Ene die over alle plaatsen heerst en alle kleuren en alle bronnen is; die de wijze Kapila met veelvuldige kennis vervulde toen hij in het begin werd geboren, en die Hij zag terwijl hij werd geboren.

Hij is *ekah*, de Ene, het niet-duale hoogste Zelf; *yaḥ*, die *adhiṣṭhati*, regeert over, de controle heeft over; *yonim yonim*, alle plaatsen — de aarde enz. genoemd in: 'Hij die de aarde bewoont...!', enz. (*Br.* 3.7.3); die *viśvāni*, alle; *rūpāni*, kleuren, rood enz.; en (alle) *yonih*, bronnen, plaatsen van oorsprong regeert; die *bibharti*, d.w.z. *babhāra*, vervulde; *jñānair*, met veelvuldige kennis — deugd, kennis, onthechting en goddelijke krachten; *rṣim*, de wijze, d.w.z. de alwetende; *kapilaṃ*, Kapila, goudkleurig; *prasūtam*, toen hij werd

geboren, uit zichzelf geprojecteerd — want de geboorte van precies deze wordt vernomen in: 'projecteerde Hiranyagarbha in het begin' (3.4), en de geboorte van iemand anders wordt niet vernomen. Verderop zal ook worden gezegd: 'Hij die Brahmā schiep in het begin en die hem inderdaad de Veda's overhandigde' (6.18); uit de Puraanse zin 'Kapila was de eerstgeborene' volgt dat met het woord *kapila* inderdaad Hiranyagarbha wordt aangeduid:

De wijze Kapila, een deel van de Heer Viṣṇu die allesdoordringend is, is gekomen voor de vernietiging van de begoocheling in de wereld

In het Gouden Tijdperk schenkt de Alomvattende, door de vorm aan te nemen van Kapila en anderen, de hoogste kennis die bevorderlijk is voor het welzijn van de hele wereld (vgl. V.P. 2.14.9 en 3.2.55).

U bent Indra onder alle goden, Brahmā onder de kenners van Brahman, de godheid Lucht onder de machtigen, en onder de yogi's bent U Sanatkumāra.

Onder de wijzen bent U Vasiṣṭha; U bent Vyāsa onder de kenners van de Veda's; de god Kapila onder de volgelingen van Sāṅkhya (Jñānayoga), en onder de Rudra's bent U Śaṅkara.

Aldus is de grote wijze welbekend. Het wordt aangetroffen in de Muṇḍaka Upaniṣad: 'Toen, op dat moment, bestond deze wereld in deze ene (Hiranyagarbha). Daarna kwam Kapila onder de wijzen, die voorbij de duisternis bestaat, voort uit de alomvattende Viṣṇu. Hij is de persoon die de zestien¹ bezit.' Hijzelf (Hiranyagarbha) werd welbekend als Kapila, *agre*, in het begin van de schepping — en die Hij *paśyēt*, d.w.z. *apaśyat*, zag; *jāyamānam*, terwijl hij geboren werd.

Bovendien,

***ekaikaṃ jālaṃ bahudhā vikurvann asmin kṣetre saṃharaty eṣa devaḥ
bhūyaḥ sṛṣṭvā patayas tathesaḥ sarvādhipatyaṃ kurute mahātmā //
ŚvetUp_5.3***

3. Deze Godheid, die elk individueel net² op dit veld veelvormig maakt, trekt het weer in. En de Heer, het Grote Zelf, heerst over hen allen, nadat Hij de bestuurders opnieuw heeft geschapen zoals voorheen.

Op het moment van de schepping projecteert *eṣaḥ devaḥ*, deze Godheid; het *jālam*, net — van goden, menselijke wezens, dieren, enz.; *asmin kṣetre*, op dit veld dat gevormd wordt door Māyā — *vikurvan*, makende; *ekaikam*, elk; *bahudhā*, veelvormig; en *saṃharati*, trekt het weer in. En *iśaḥ*, de Heer; *mahātmā*, het Grote Zelf; *sṛṣṭvā bhūyaḥ*, nadat Hij opnieuw heeft geschapen;

¹ Deze passage komt niet voor in de Muṇḍaka Upaniṣad, noch is de bron ervan bekend. Daarom negeren vertalers deze passage doorgaans.

² Het resultaat van handelingen uit het verleden, volgens N.; het aardse bestaan, volgens Ś.

tathā, zoals voorheen, zoals Hij in de eerdere cyclus had geschapen; Marīci en anderen, die de *patayaḥ* zijn, de bestuurders — van de werelden; *sarvādhīpatyam kurute*, heerst over hen allen.

Verder,

sarvā diśa ūrdhvam adhaś ca tiryak prakāśayan bhrājate yad vānaḍvān evaṃ sa devo bhagavān vareṇyo yonīsvabhāvān adhiṭiṣṭhaty ekaḥ // ŚvetUp_5.4

4. Hij schijnt en verlicht alle richtingen, boven, onder en opzij, zoals de zon dat doet. Op deze wijze heerst die God, de stralende en aanbiddewaardige, alleen over al datgene wat als bron fungeert.

Hij, *bhrājate*, schijnt door Zijn licht, het licht van Zijn eigen bewustzijn; *prakāśayan*, verlichtende; *sarvāḥ diśaḥ*, alle richtingen, het oosten enz.; *ūrdhvam*, boven; *adhaḥ*, onder; en *tiryak*, opzij — de richtingen aan de verschillende zijden; *yat u anaḍvān*, zoals de zon dat doet. Dit is de betekenis. Zoals de zon bezig is met het verlichten van het Rad van de Wereld, *evaṃ*, op deze wijze; *saḥ bhagavān*, die God, die begiftigd is met goddelijke krachten enz., het hoogste Zelf; *devaḥ*, de stralende, die van nature luisterrijk is; en *vareṇyaḥ*, aanbiddewaardig; en *yonīḥ*, de Oorzaak van het gehele universum; *adhiṭiṣṭhati*, regeert; *ekaḥ*, alleen; *svabhāvān*, de objecten (*bhāva*), zoals de aarde enz., die identiek aan hem zijn (*sva*). Of, (Hij regeert alleen) *yonīsvabhāvān*, over al diegenen die als de bronnen fungeren, de aarde enz.

yac ca svabhāvaṃ pacati viśvayonīḥ pācyāṃś ca sarvān pariṇāmayed yaḥ sarvam etad viśvam adhiṭiṣṭhaty eko guṇāṃś ca sarvān viniyojayed yaḥ // ŚvetUp_5.5

5. De Bron van het universum, die de aard der dingen teweegbrengt, die alle dingen die veranderlijk zijn transformeert, en die alle (drie de) kwaliteiten bestuurt, Hij alleen heerst over dit gehele universum.

De Bron van het universum, *yat* — het woord *yat* dient in geslacht te worden veranderd naar *yaḥ*, wie —; *pacati*, brengt teweeg; de aard der dingen, bijvoorbeeld de hitte van het vuur; *yaḥ*, die; *pariṇāmayet*, transformeert; alle dingen die *pācyān* zijn, veranderlijk, de aarde enz.; en *yaḥ*, die; *viniyojayet*, bestuurt; de (drie) *guṇān*, kwaliteiten, namelijk *sattva*, *rajas* en *tamas*; Hij, die van deze aard is; *adhiṭiṣṭhati*, heerst; *ekaḥ*, alleen; *etat*, dit; *sarvam*, gehele; *viśvam*, universum.

Bovendien,

*tad vedaguhyopaniṣatsu gūḍham tad brahmā vedate brahmayoniṃ
ye pūrvaṃ devā ṛṣayaś ca tad vidus te tanmayā amṛtā vai babhūvuḥ //*
ŚvetUp_5.6

6. Dat (Brahman) ligt verborgen in de Upaniṣads, die de mystieke delen van de Veda's zijn. Brahmā kent Dat wat de Veda's als Zijn geldige kennisbron heeft. Die oude goden en zieners die Het kenden, werden, vervuld van de gedachte aan Hem, inderdaad onsterfelijk.

Tat, Dat, de Realiteit van het Zelf waarover gesproken wordt; *gūḍham*, ligt verborgen; *veda-guhya-upaniṣatsu*, in de Upaniṣads die de mystieke delen van de Veda's zijn. *Brahmā*, Hiraṇyagarbha; *vedate*, kent; *tat*, Dat; *brahma-yoniṃ*, welke de Veda's als Zijn bron van geldige kennis heeft. Of: (Brahmā kent) *brahma-yoniṃ*, de bron (*yoni*) van Brahmā, van Hiraṇyagarbha, of van de Veda's. *Ye*, die; *pūrva-devāḥ*, oude goden, Rudra en anderen; en *ṛṣayaḥ*, de zieners, Vāmadeva en anderen; *tad-viduḥ*, die Het kenden; *te*, zij; terwijl zij *tanmayāḥ* waren, vervuld van de gedachte aan Hem, geïdentificeerd met Hem; *babhūvuḥ*, werden; *amṛtāḥ*, onsterfelijk, doodloos. 'Op gelijke wijze wordt een persoon van deze tijd ook onsterfelijk door Het te kennen', dit moet aan het einde worden toegevoegd.

De betekenis van het woord *tat* (Dat) (in 'Jij bent Dat') is tot hiertoe door de tekst aangetoond. Nu beginnen de volgende mantra's voor het uiteenzetten van de betekenis van het woord *tvam* (jij):

*guṇānvayo yaḥ phalakarmakartā kṛtasya tasyaiva sa copabhoktā
sa viśvarūpas triguṇas trivartmā prāṇādhipaḥ saṃcarati svakarmabhiḥ //*
ŚvetUp_5.7

7. Hij die begiftigd is met de eigenschappen, die een uitvoerder is van handelingen die tot een resultaat leiden, en die zelf de genietter is van het resultaat van diezelfde handeling die verricht is, hij heeft vele vormen, is bezit van de drie kwaliteiten, heeft drie paden, is de meester van de levenskracht en beweegt zich voort door zijn eigen handelingen.

Yaḥ, hij die; *guṇānvayaḥ* is, begiftigd met de eigenschappen die de resultaten zijn van neigingen verkregen uit handelingen en kennis; *phala-karma-kartā*, een uitvoerder van handelingen die tot een resultaat leiden; en hij is *saḥ eva*, zelf; *upabhoktā*, de genietter; *kṛtasya*, van het resultaat van de handeling die verricht is; *saḥ*, hij; *viśva-rūpaḥ*, heeft vele vormen, diverse aspecten, vanwege de samenstelling van lichaam en organen; *triguṇaḥ*, is in het bezit van de drie kwaliteiten, *sattva* enz.; *trivartmā*, heeft drie paden, de verschillende wegen, namelijk die van de Goden enz.¹, of van deugd, ondeugd en kennis;

¹ Van de Goden, van de Voorvaderen en van herhaalde geboorte en dood. Zie *Ch. 5.10*.

prāṇādhipaḥ, is de meester van de levenskracht die vijf functies heeft; en hij *sañcarati*, beweegt zich voort; door wat? — *sva-karmabhiḥ*, door zijn eigen handelingen.

aṅguṣṭhamātro ravitulyarūpaḥ saṅkalpāhaṅkārasamanvito yah buddheḥ guṇena maguṇena caiva ārāgramātro hy avaro 'pi dṛṣṭaḥ // ŚvetUp_5.8

8. Dat wat de grootte van een duim heeft en een glans bezit als de zon, wat geassocieerd wordt met vastberadenheid en egoïsme, alsook met de kwaliteiten van het intellect en de kwaliteiten van het lichaam, en wat is als de punt van een drijfstok, wordt gezien alsof het verschillend is (van Brahman).

Het Zelf (dat) *aṅguṣṭha-mātraḥ* is, van de grootte van een duim — in relatie tot de holte van het hart die de grootte van een duim heeft; *ravi-tulya-rūpaḥ*, wat een glans heeft als de zon, d.w.z. van nature zelf-stralend is; wat geassocieerd wordt met vastberadenheid (*saṅkalpa*), egoïsme (*ahaṅkāra*), enz., alsook *buddheḥ guṇena*, met de kwaliteiten van het intellect; en *ātma-guṇena*, met de kwaliteiten van het lichaam, ouderdom enz. — en er is gezegd: 'Ouderdom en dood behoren toe aan het lichaam' —; en *ārāgra-mātraḥ*, wat is als de punt van een drijfstok — van de grootte van de ijzeren prikkel aan een drijfstok; wordt *dṛṣṭaḥ*, gezien; *aparaḥ api*, alsook verschillend, als het zelf dat van nature bewustzijn is. Het woord *api* duidt op een mogelijkheid. Door de beperkende toevoegsels wordt het individu beschouwd alsof het verschillend is, zoals de weerspiegeling van de zon op het water. Dit is de betekenis.

De tekst wijst hier opnieuw op met behulp van een andere illustratie:

vālāgrasatabhāgasya śatadhā kalpitasya ca bhāgo jīvaḥ sa vijñeyah sa cānantyāya kalpate // ŚvetUp_5.9

9. Die individuele ziel dient gekend te worden als van de grootte van de punt van een haar die men zich voorstelt verdeeld te zijn in een honderdste van zijn honderdste deel; en (toch) blijkt zij oneindig te zijn.

Saḥ jīvaḥ, die individuele ziel; *vijñeyah*, dient gekend te worden; als *bhāgaḥ*, van de grootte; die een honderdste deel (*bhāga*) is van een deel van de punt (*agra*) van een haar (*vāla*), *kalpitasya*, voorgesteld; *śatadhā* te zijn verdeeld, honderd maal. Aangezien het subtiele lichaam uiterst fijn is, wordt deze uitspraak gedaan met betrekking tot de omvang ervan. En dit is zo vanuit het standpunt van zijn aard als de individuele ziel, (maar) in zijn ware aard wordt hij geacht oneindig te zijn.

Bovendien,

*naiva strī na pumān eṣa na caivāyaṃ napuṃsakaḥ
yad yac charīram ādatte tena tena sa yujyate // ŚvetUp_5.10*

10. Deze is zeker geen vrouw, noch is deze een man, en deze is beslist geen eunuch. Hij wordt beschermd door precies die lichamen die hij ook maar aanneemt.

Aangezien *eṣah*, deze (de individuele ziel) in essentie bezielid is door de aard van het niet-duale, direct realiseerbare Brahman dat het Zelf is; daarom is hij *eva*, zeker; *na strī*, geen vrouw; noch *pumān*, een man; en — zeker niet *napuṃsakaḥ*, een eunuch. *Yat yat śarīram ādatte*, welk lichaam hij ook maar aanneemt, of het nu een vrouwelijk lichaam is, een mannelijk lichaam of het lichaam van een eunuch; *saḥ*, hij, de individuele ziel die zich identificeert met het intellect; *rakṣyate*, wordt beschermd; *tena tena*, door precies die lichamen. Door de kwaliteiten van die respectievelijke lichamen op zichzelf te projecteren (superimpositie), denkt hij: 'Ik ben dik', 'Ik ben mager', 'Ik ben een man', 'Ik ben een vrouw', 'Ik ben een eunuch'.

Waarom neemt deze dan de lichamen aan?

*saṅkalpanasparśanadr̥ṣṭimohair grāsāmbuvr̥ṣṭyā cātmavivṛddhijanma
karmānugāny anukramena dehī sthāneṣu rūpāṇy abhisamprapadyate //
ŚvetUp_5.11*

11. Precies zoals door het overvloedig toevoegen van voedsel en drank de groei van het lichaam tot stand komt, zo neemt de belichaamde ziel achtereenvolgens verschillende vormen aan op verschillende plaatsen, in overeenstemming met handelingen door gedachte, aanraking, zicht en begoocheling.

Eerst komt de gedachte (*saṅkalpa*); daaruit volgt aanraking (*sparśa*), de handeling van het tastorgaan; daaruit volgt de toepassing van het zicht (*dr̥ṣṭi*); daaruit ontstaat begoocheling (*moha*). Door deze — *saṅkalpana-sparśana-dr̥ṣṭi-mohaiḥ* — door gedachte, aanraking, zicht en begoocheling, worden goede en slechte handelingen ondernomen. Daaruit, *karma-anugāni*, in overeenstemming met de handelingen; *dehī*, de belichaamde, de sterveling; *abhisamprapadyate*, neemt aan; *anu-kramena*, achtereenvolgens — afhankelijk van de rijping van de handelingen; *rūpāṇi*, vormen, gekenmerkt als mannelijk, vrouwelijk en eunuch; *sthāneṣu*, op verschillende plaatsen, onder goden, dieren, mensen enz. Met betrekking daartoe wordt een illustratie aangehaald: precies zoals de groei (*vivṛddhi*) van het lichaam (*ātma*) tot stand komt door de primaire oorzaak, namelijk het in overvloed toevoegen van voedsel en drank. Dit is de betekenis.

*sthūlāni sūkṣmāṇi bahūni caiva rūpāṇi dehī svaguṇair vṛṇoti
kriyāguṇair ātmaguṇaiś ca teṣāṃ saṃyogahetur aparo 'pi dṛṣṭaḥ //*
ŚvetUp_5.12

12. De belichaamde ziel neemt zowel grove als subtiele lichamen aan, evenals vele andere, door haar eigen neigingen. Zij wordt gezien alsof zij verschillend is (van Brahman) en als de oorzaak van hun contact (met objecten) vanwege de resultaten van handelingen en neigingen van de geest.

Dehī, de belichaamde, het zelf dat zich identificeert met het intellect; *vṛṇoti*, neemt aan; *bahūni*, veelvuldige lichamen; namelijk *sthūlāni*, de grove, bijvoorbeeld een steen; en *sūkṣmāṇi*, de subtiele, bijvoorbeeld de lichtgevende substanties; en *bahūni*, vele andere, van goden en anderen; *svaguṇaiḥ*, door haar eigen neigingen gevormd door de ervaringen van toegestane en verboden zaken. Als gevolg daarvan wordt die belichaamde ziel als het ware een ander, neemt zij een ander lichaam aan volgens die resultaten van handelingen en iemands mentale neigingen.

De tekst zegt nu: Hij (de individuele ziel), die aldus zwaar beladen is met onwetendheid, verlangen, resultaten van handelingen, gehechtheid, enz., blijft in diep water verzonken als een (beladen) kalebas. En met de zekerheid dat 'ik het lichaam ben', blijft hij onderworpen aan de toestand van een individuele ziel in de lichamen van geesten, dieren, mensen, enz., zolang het idee van individualiteit voortduurt. Op de een of andere manier wordt hij, dankzij verdienste, bevrijd van de smetten van gehechtheid enz. door het verrichten van handelingen die aan God zijn toegewijd, en krijgt hij een afkeer van het genot van de beloningen van werk hier of hierna, als gevolg van het ontdekken van het gebrek aan vergankelijkheid enz. daarin. En nadat hij begiftigd is met de disciplines van beheersing van de innerlijke en uiterlijke organen, wordt hij bevrijd door dat Zelf te kennen.

*anādyanantaṃ kalilasya madhye viśvasya sraṣṭāram anekarūpaṃ
viśvasyaikaṃ pariveṣṭitāraṃ jñātvā devam mucyate sarvapāśaiḥ //*
ŚvetUp_5.13

13. Men wordt bevrijd van alle ketenen door de stralende Ene te realiseren die beginloos en oneindig is, die aanwezig is te midden van de ondoorgrondelijke wereld (als haar Getuige), die de ontwerper van het universum is, die veelvuldige vormen heeft en die de enige Entiteit is die het universum omvat.

Mucyate, men wordt bevrijd; *sarva-pāśaiḥ*, van alle ketenen, van onwetendheid, verlangens en handelingen; *jñātvā*, door te realiseren; *devam*, de stralende Ene, het hoogste Zelf; *anādi-anantam*, die beginloos en oneindig is, zonder begin en einde; die aanwezig is *madhye*, te midden van; *kalilasya*, het ondoor-

grondelijke, de ondoordringbare en diepe wereld; die *sraṣṭāram* is, de ontwerper, de voortbrenger; *viśvasya*, van het universum; *anekarūpam*, die veelvuldige vormen heeft; en die *ekam* is, de ene Entiteit; *pariveṣṭitāram viśvasya*, die het universum omvat — die door Zichzelf bestaat door het te doordringen.

Door welke middelen wordt deze Ene dan gerealiseerd? Dit wordt nu uiteengezet:

*bhāvagrāhyam anīḍākhyam bhāvābhāvakaram śivam
kalāsargakaram devam ye vidus te jahus tanum // ŚvetUp_5.14*

14. Zij leggen het lichaam af, die de zuivere, stralende Ene kennen, die gerealiseerd wordt door het zuivere hart, die de Lichaamloze wordt genoemd, die de schepper en de vernietiger is, en die de ontwerper is van de (zestien) delen.

Jahuh, zij leggen af; *tanum*, het lichaam; *ye*, die; *viduh*, kennen — als: 'Ik ben Hem' —; *śivam*, de zuivere, d.w.z. degen die vrij is van onwetendheid en de effecten daarvan; *devam*, de stralende; *bhāva-grāhyam*, die gerealiseerd wordt door het zuivere hart; *anīḍākhyam*, die de Lichaamloze wordt genoemd — *nīḍa* betekent lichaam —; *bhāva-abhāva-karam*, die de schepper en de vernietiger is; en die *kalā-sarga-karam* is, de ontwerper van de zestien delen — beginnend met de Levenskracht en eindigend met de naam, welke vermeld zijn in de Upaniṣad van de Atharva-veda: 'Hij schiep Prāṇa,' enz. (Pr. 6.4).

HOOFDSTUK VI

Denken sommigen dan niet dat de Tijd enzovoort de oorzaak zijn? Hoe kan er dan opnieuw worden gezegd dat God de schepper is van de delen (genoemd in *Pr.* 6.4)? Als antwoord op een dergelijke vrees (of tegenwerping) zegt de tekst:

*svabhāvam eke kavayo vadanti kālaṃ tathānye parimuhyamānāḥ
devasyaiṣa mahimā tu loka yenedaṃ bhrāmyate brahmacakram //
ŚvetUp_6.1*

1. Sommige verlichte geesten spreken over de inherente natuur (als de oorzaak); op gelijke wijze zeggen anderen, die onder begoocheling verkeren, dat het de Tijd is. Deze glorie in de wereld behoort zeker toe aan de stralende Ene, door wie dit Rad van Brahman wentelt.

Eke, sommige; *kavayaḥ*, verlichte geesten (intelligenten); *vadanti*, spreken over; *svabhāvam*, de inherente natuur; *tathā*, op gelijke wijze; *anye*, anderen; (spreken over) *kālam*, de Tijd. De vermelding van Tijd en inherente natuur is suggestief voor ook die anderen waarnaar in het eerste hoofdstuk wordt verwezen. *Pari-muhyamānāḥ*, onder begoocheling verkerend; de niet-onderscheidende personen die verrukt zijn van objecten, bezitten geen volledige kennis. *Eṣaḥ mahimā*, deze glorie, grootsheid; *tu*, zeker — het woord *tu* wordt hier gebruikt ter benadrukking —; *devasya*, behoort toe aan de stralende Ene; *yena*, door wie; *idam*, dit; *brahma-cakram*, Rad van Brahman; *bhrāmyate*, wentelt.

De tekst weidt uit over de glorie:

*yenāvṛtaṃ nityam idaṃ hi sarvaṃ jñāḥ kālakālo guṇī sarvavidyaḥ
teneśitaṃ karma vivartate ha pṛthivyāptejo'nilakhāni cintyam // ŚvetUp_6.2*

2. Men dient te bedenken dat Hij, door wie dit alles op geordende wijze wordt doordrongen en die verlicht is, de maker van de tijd, bezitter van kwaliteiten en alwetend — dat door Hem verordend dit welbekende werk, namelijk aarde, water, vuur, lucht en ruimte, gesuperponeerd blijft.

Hij, *yena*, door wie, door welke God; *āvṛtam* is, doordrongen; *idam*, deze wereld; *nityam*, op een geordende wijze; en die is, *jñāḥ*, verlicht; *kālakārah*, de maker, zelfs van de tijd; *guṇī*, bezitter van kwaliteiten zoals 'niet aangetast door zonde'; en *sarva-vidyaḥ*, alwetend; *īśitam*, verordend, bestuurd; *tena*, door Hem, door God; *ha* — het woord dat wijst op iets bekends, betekent — dit welbekende; *karma*, werk — dat wat tot stand is gebracht is *karma* —, dit welbekende werk bestuurd door God; *vivartate*, blijft gesuperponeerd, in de vorm van de wereld — zoals een slang op een bloemenslinger. Dat werk van Hem

bestaat dan weer uit *pṛthivī-ap-tejah-anila-khāni*, aarde, water, vuur, lucht en ruimte — de vijf elementen tellend vanaf de aarde.

Wat in het eerste hoofdstuk werd genoemd als iets dat overweging behoeft (zie 1.2), datzelfde wordt nu verder uitgewerkt:

*tat karma kṛtvā vinivartya bhūyas tattvasya tattvena sametya yogam
ekena dvābhyām tribhir aṣṭabhir vā kālena caivātmaguṇaiś ca sūkṣmaih //*
ŚvetUp_6.3

3. (Hij dient te worden overdacht die) na het voltooien van dat werk en het gadeslaan ervan, en na opnieuw de verbinding van het Zelf met de beginselen van de natuur tot stand te hebben gebracht — met één, twee, drie of acht —, alsook met de tijd, (bestaat in associatie) met de subtiele kwaliteiten van het innerlijke orgaan.

(Hij dient te worden overdacht die) na het scheppen van *tat karma*, dat werk — aarde enz.; en *vinivartya*, na het gadeslaan ervan; en *bhūyah*, opnieuw; *yogam sametya* (— het achtervoegsel *lyap* is hier weggelaten —), na de associatie tot stand te hebben gebracht; van dat Zelf, *tattvena*, met de beginselen — met aarde enz.; (associatie) op hoeveel verschillende manieren? — *ekena*, met één, met aarde; *dvābhyām*, met twee; *tribhiḥ*, met drie; *aṣṭabhiḥ vā*, of met acht van de beginselen van Prakṛti (Natuur) — dit is vermeld in: 'Deze Prakṛti van Mij is aldus achtvoudig verdeeld: aarde, water, vuur, lucht, ruimte, geest, intellect en ook egoïsme' (*B.G. 7.4*) —; en *kālena ca eva*, alsook met de tijd; (bestaat in associatie) *sūkṣmaih ātmaguṇaiḥ*, met de subtiele kwaliteiten van het innerlijke orgaan, d.w.z. met verlangen enz.

Nu toont de tekst het primaire doel van werk:

*ārabhya karmāṇi guṇānvitāni bhāvāṃś ca sarvān viniyojayed yaḥ
teṣām abhāve kṛtakarmanāśaḥ karmakṣaye yāti sa tattvato 'nyaḥ //*
ŚvetUp_6.4

4. Na het verrichten van handelingen die verbonden zijn met de (drie) kwaliteiten, is hij die deze overdraagt, evenals al (zijn) neigingen van de geest, — dan volgt in de afwezigheid hiervan de verandering van de resultaten van eerder verricht werk. Wanneer de resultaten van werken verdwijnen, wordt hij verschillend van Prakṛti en de elementen.

Ārabhya, na het verrichten van; *karmāṇi*, handelingen, die verbonden zijn met (*anvīta*) de kwaliteiten (*guṇas*), *sattva* enz., *yaḥ*, hij die; *viniyojaet*, deze overdraagt; *ca sarvān bhāvān*, evenals al (zijn) sterk gediversifieerde neigingen van de geest, aan God; — dan volgt, vanwege *teṣām*, hun toewijding aan God, de afwezigheid van hun verbinding met hem. Wanneer dit afwezig is, worden resultaten van eerder verrichte handelingen vernietigd. Er is ook gezegd:

O zoon van Kuntī, wat u ook doet, wat u ook eet, wat u ook offert als een offergave, wat u ook geeft en welke ascese u ook onderneemt, (dat alles) offert u aan Mij.

Zo zult u bevrijd worden van de bindingen in de vorm van handelingen die goede en slechte resultaten voortbrengen (*B.G.* 9.27-8).

Hij die handelt door handelingen aan Brahman te wijden en door gehechtheid op te geven, wordt niet besmet door zonde, zoals een lotusblad dat niet wordt door water.

Door gehechtheid op te geven, ondernemen de yogi's werk louter via het lichaam, de geest, het intellect en zelfs de organen, voor de zuivering van zichzelf (*ibid.* 5.10-11).

Karma-kṣaye, wanneer de resultaten van handelingen verdwijnen; wordt hij, zuiver van geest geworden, d.w.z. na zichzelf gerealiseerd te hebben als Brahman dat van nature Bestaan-Kennis-Gelukzaligheid is, door vrij te worden van onwetendheid en de effecten daarvan, *yāti*, wordt; *anyaḥ*, verschillend; *tattvataḥ*, van Prakṛti en de elementen. Als de lezing *anyat* is (in plaats van *anyaḥ*), dan is de betekenis: 'yāti, hij bereikt; dat Brahman dat *anyat* is, onderscheiden; *tattvataḥ*, van Prakṛti en de elementen.'

De volgende verzen zijn begonnen om het reeds overgebrachte idee te herbevestigen, zodat personen die verblind zijn door objecten op de een of andere manier Brahman kunnen realiseren. Daarom zeg de tekst:

*ādīḥ sa saṃyoganimittahetuḥ paras trikālād akalo 'pi dr̥ṣṭaḥ
taṃ viśvarūpaṃ bhavabhūtam īdyaṃ devaṃ svacittastham upāśya pūrvam //*
ŚvetUp_ 6.5

5. Hij is de Bron en de Oorzaak die verbinding teweegbrengt; Hij wordt gezien als voorbij de drie tijden en zelfs als zonder delen. Na eerst te hebben gemediteerd op de Stralende Ene die alle vormen bezit, die van nature de Oorsprong en Waarheid is, die aanbiddenswaardig is en die in iemands hart verblijft, (wordt men verschillend van Prakṛti en de elementen).

Hij is *ādīḥ*, de Bron van alles; en *saṃyoga-nimitta-hetuḥ*, de Oorzaak die verbinding teweegbrengt, de Oorzaak van onwetendheid enz. die belichaming teweegbrengen. En er is gezegd: 'Het is deze Ene Zelf die hem een deugdzaame handeling laat verrichten, ... het is deze Ene Zelf die hem een zondige handeling laat verrichten' (*Kau.* 8). Hij wordt *dr̥ṣṭaḥ*, gezien; als *paraḥ trikālāt*, voorbij de drie tijden: het verleden, de toekomst en het heden — er is immers ook gezegd: 'Waaronder het jaar met zijn dagen wentelt, op dat onsterfelijke Licht van alle lichten mediteren de goden als langlevendheid' (*Br.* 4.4.16).

Waarom? Omdat deze Ene *akalāḥ* is, zonder delen (vgl. *Pr.* 6.4); de delen, namelijk die vanaf de Levenskracht tot aan de naam, bestaan niet in Hem.

Want alles wat delen heeft, is beperkt door de tijd en kent ontstaan en vernietiging. Deze Ene daarentegen is zonder delen, voorbij het relatieve bestaan. Daarom ontstaat Hij niet, noch wordt Hij vernietigd door beperkt te worden door de drie tijden.

Upāśya, na te hebben gemediteerd; *pūrvam*, eerst, d.w.z. vóór het rijpen van de kennis van de betekenis van de (Upaniṣadische) zinnen (zoals: 'Jij bent Dat'); *tam devam*, op die Stralende Ene — na de geest te hebben geconcentreerd met de gedachte: 'Ik ben deze Ene' —; die *viśvarūpam* is, bezitter van alle vormen; *bhava-bhūtam*, die van nature de Oorsprong en Waarheid is — dat waaruit iets tot 'zijn' komt is *bhava*, en dat wat niet onwaar is, is *bhūtam* —; *īdyam*, die aanbiddenswaardig is; en *svacittastham*, die in iemands eigen hart verblijft, (wordt men verschillend van Prakṛti en de elementen).

De tekst wijst Hem opnieuw aan:

sa vṛkṣakālākṛtibhiḥ paro 'nyo yasmāt prapañcaḥ parivartate 'yaṃ dharmāvahaṃ pāpanudam bhageśaṃ jñātvātmastham amṛtaṃ viśvadhāma // ŚvetUp_6.6

6. Hij, door wie deze verschijningswereld wentelt, staat boven alles wat de vorm aanneemt van de Boom (van de Wereld) en de tijd, en (Hij) is daarvan verschillend. Door de bron van deugd te kennen, de vernietiger van zonde, de Heer van goddelijke krachten enz., als aanwezig in het intellect en als de onsterfelijke steun van het universum, (wordt men verschillend van Prakṛti en de elementen).

Saḥ, Hij; *yasmāt*, door wie, door welke God; *prapañcaḥ*, de verschijningswereld; *parivartate*, wentelt; is *paraḥ*, voorbij; *vṛkṣa-kālākṛtibithiḥ*, aan alles wat de vorm aanneemt van de Boom en de tijd — de Boom is de Boom van de Wereld, zoals is gezegd: 'Dit is de beginloze peepul-boom die zijn wortels boven heeft en zijn takken beneden' (*Ka.* 2.3.1); en is *anyaḥ*, verschillend, d.w.z. onaangeroerd door de verschijningswereld; door te kennen; *dharmāvahaṃ*, de bron van Deugd; *pāpanudam*, de vernietiger van zonde; en *bhageśam*, de Heer van goddelijke krachten enz.; als *ātmastham*, aanwezig in het intellect; en als het *amṛtam*, onsterfelijke, doodloze; *viśva-dhāma*, steun van het universum, — 'wordt men verschillend van Prakṛti en de elementen' — dit gedeelte dient overal te worden aangevuld.

Nu, door de realisatie van verlichte personen te presenteren, bevestigt de tekst het reeds behandelde onderwerp:

tam īśvarāṇāṃ paramaṃ maheśvaraṃ taṃ devatānāṃ paramaṃ ca daivataṃ patiṃ patīnāṃ paramaṃ parastād vidāma devaṃ bhuvaneśam īdyam // ŚvetUp_6.7

7. Wij kennen Hem, de Stralende Ene die de hoogste, grote Heer der heren is, Hem die de hoogste God der goden is, de Heerser der heersers, die hoger is dan het hoge (d.w.z. Māyā), die de Heer van de werelden is en die aanbiddenswaardig is.

Vidāma, wij kennen; *tam*, Hem; *devam*, de Stralende Ene; die de *paramam*, hoogste; *maheśvaram* is, de grote Heer; *īśvarāṇām*, van de heren, van de Dood, de zoon van de Zon, en anderen; *tam*, Hem; die de *paramam daivatam* is, de hoogste God; *devatānām*, van de goden, van Indra en anderen; *patim*, de Heerser; *patīnām*, van de heersers, van de Prajāpatis¹; die *paramam* is, hoger; *parastāt*, dan het hoge, dan het onvergankelijke (Māyā); *bhuvaneśam*, die de Heer van de werelden is; en die *īḍyam* is, aanbiddenswaardig.

Er wordt nu uiteengezet hoe Hij de grote Heer is:

na tasya kāryaṃ karaṇaṃ ca vidyate na tatsamaś cābhyadhikaś ca dṛśyate parāsyā śaktir vividhaiva śrūyate svābhāvīkī jñānabalakriyā ca // ŚvetUp_6.8

8. Hij heeft noch een lichaam, noch enig orgaan; niemand wordt gezien als Zijn gelijke of Zijn meerdere. Zijn hoogste kracht wordt inderdaad als veelvuldig vernomen, en deze bestaat uit de spontane handeling van kennis en de handeling van bestuur.

Na tasya vidyate, Hij heeft noch; *kāryam*, een lichaam; noch *karaṇam*, enig orgaan, ogen enz.; *na dṛśyate*, niemand wordt gezien, of van vernomen; als zijnde *tatsamaḥ*, gelijk aan Hem; of *abhyadhikaḥ*, meerdere. *Asya parā śaktiḥ*, Zijn hoogste kracht; wordt *śrūyate*, vernomen; als *vividhā eva*, inderdaad veelvuldig; en deze bestaat uit de *svābhāvīkī*, spontane; *jñāna-bala-kriyā ca*, handeling van kennis — het ongehinderde vermogen tot de kennis van alles — en de handeling van bestuur — heerschappij over alles door hen louter door Zijn nabijheid te besturen.

Aangezien dit zo is, daarom:

na tasya kaścit patir asti loka na ceśitā naiva ca tasya liṅgaṃ sa kāraṇaṃ karaṇādhipādhipo na cāsyā kaścij janitū na cādhipaḥ // ŚvetUp_6.9

9. Er is geen heerser over Hem in deze wereld, noch enig bestuurder. Evenmin is er inderdaad enige grond voor gevolgtrekking met betrekking tot Hem. Hij is de Oorzaak, de Meester van de heren van de organen. En er is niemand die Zijn voortbrenger is, noch zelfs een meester.

¹ De tien heersers over de geschapen wezens die eerst door Brahmā werden geprojecteerd, namelijk: Marīci, Atri, Aṅgiras, Pulastya, Pulaka, Kratu, Vasiṣṭha, Pracetas of Dakṣa, Bhṛgu en Nārada.

Na kaścit patih, er is geen heerser; *tasya*, over Hem; *loke*, in de wereld; en daarom, *na īśitā*, noch enig bestuurder over Hem; *na eva ca*, noch, inderdaad; is er, *tasya*, met betrekking tot Hem; enig *liṅgam*, grond voor gevolgtrekking, aanwijzing — vergelijkbaar met 'rook'¹. *Sah kāraṇam*, Hij is de Oorzaak van alles; *karaṇādhipa-adhipah*, de Meester van de heren van de organen, de hoogste God. Aangezien dit zo is, is er niemand die Zijn *janitā*, voortbrenger is; *na ca*, noch zelfs; *adhipah*, een meester.

Nu bidt de ziener van de mantra om het gewenste doel:

*yas tantunābha iva tantubhiḥ pradhānajaiḥ svabhāvataḥ
deva ekaḥ svam āvṛṇoti sa no dadhād brahmāpyayam // ŚvetUp_ 6.10*

10. 'De ene Godheid die Zichzelf op natuurlijke wijze bedekte met de effecten van Pradhāna, zoals een spin zich bedekt met zijn draad, moge Hij mij vereniging met Brahman schenken.'

Hij, *yaḥ*, die; *āvṛṇot*, Zichzelf bedekte; *yathā*, zoals; *tantunābhaḥ*, een spin; zichzelf bedekt, *tantubhiḥ*, met de draden die uit hemzelf voortkomen; *pradhānajaiḥ*, met de effecten van Pradhāna, met namen, vormen en handelingen die voortkomen uit het Ongeopenbaarde, welke vergelijkbaar zijn met de draden; moge *sah*, Hij; *dadhāt*, d.w.z. *dadātu*, schenken; *naḥ*, mij; *brahma-apyayam*, opgaan in Brahman, vereniging met Brahman.

Terwijl de volgende twee verzen diezelfde Entiteit opnieuw presenteren als een Myrobalan-vrucht op iemands handpalm, onthult de tekst dat het hoogste menselijke doel alleen bereikt kan worden door Hém te realiseren, en door niets anders:

*eko devaḥ sarvabhūteṣu gūḍhaḥ sarvavyāpī sarvabhūtantarātmā
karmādhyaḥṣaḥ sarvabhūtādhivāsaḥ sāksī cetā kevalo nirguṇaś ca //*
ŚvetUp_ 6.11

11. Dezelfde Godheid blijft verborgen in alle wezens, is alomtegenwoordig en het inwonende Zelf van alle wezens. Hij is de toezichthouder op handelingen, verblijft in alle wezens, (Hij is) de Getuige, de schenker van intelligentie, de Absolute en vrij van de (drie) kwaliteiten.

Ekaḥ, dezelfde, niet-duale; *devaḥ*, Godheid, van nature stralend; blijft *gūḍhaḥ*, verborgen; *sarva-bhūteṣu*, in alle levende wezens; en is *sarva-vyāpī*, alomtegenwoordig; en *sarva-bhūta-antarātmā*, het inwonende Zelf van alle wezens, d.w.z. hun eigen werkelijkheid. Hij is *karma-adhyaḥṣaḥ*, de toezichthouder op handelingen, de bestuurder van de diverse soorten handelingen die door schep-

¹ Vuur wordt afgeleid uit de aanwezigheid van rook, wat de grond voor gevolgtrekking (het kenmerk) is.

selen worden verricht; *sarva-bhūta-adhivāsaḥ*, verblijft in alle wezens; *sākṣī*, de Getuige van alle schepselen, de Ziener van alles — zoals in de *Smṛti* wordt gezegd: 'Het woord *sākṣī* wordt gebruikt om een directe ziener aan te duiden' (*Pa. Sl.* 5.2.91) —; *cetā*, de schenker van intelligentie; *kevalaḥ*, de Absolute, onvoorwaardelijk; en *nirguṇaḥ*, vrij van de kwaliteiten, *sattva* enz.

*eko vaśī niṣkriyāṇām bahūnām ekaṃ bījaṃ bahudhā yaḥ karoti
tam ātmasthaṃ ye 'nupaśyanti dhīrās teṣām sukhaṃ śāśvatam netareṣām //*
ŚvetUp_ 6.12

12. Eeuwig geluk is voor hen — en niet voor anderen — die wijs zijn en die Hem als gezeten in hun intellect realiseren, Hem die één en onafhankelijk is, die het enkele zaad van de velen die actieloos zijn, veelvuldig maakt.

Śāśvatam, eeuwig; *sukham*, geluk; is *teṣām*, voor hen; die *dhīrāḥ* zijn, wijs, de kenners van het Zelf; — en *na itareṣām*, niet voor anderen, die het Zelf niet kennen —; *ye anupaśyanti*, die direct realiseren; *ātmasthaṃ*, als gezeten in hun intellect; *tam*, Hem; die *ekaḥ vaśī* is, één en onafhankelijk; *yaḥ*, die; *karoti bahudhā*, veelvuldig maakt; *ekaṃ bījam*, het enkele zaad — de elementen in hun subtiele vorm, die vergelijkbaar zijn met zaden; *bahūnām*, van de velen, van de individuele zielen; *niṣkriyāṇām*, die actieloos zijn. Want alle handelingen inherent aan het lichaam en de organen, en niet aan het Zelf. Het Zelf daarentegen, dat actieloos is, zonder attributen, ontbloomt van *sattva* en andere kwaliteiten, en onveranderlijk, projecteert (superimponeert) op Zichzelf de kwaliteiten die niet aan Hem toebehoren en denkt: 'Ik ben de dader, de genier, gelukkig, verdrietig, mager, fors, een menselijk wezen, de zoon van diegene, de kleinzoon van dat een...'

Er is ook gezegd:

Terwijl handelingen in elk opzicht worden verricht door de *guṇas* (kwaliteiten) van de Natuur, denkt hij die door egoïsme begoocheld is aldus: 'Ik ben de doener.'

Maar, O machtige gewapende, degene die een kenner is van de feiten over de variëteiten van de *guṇas* en handelingen, raakt niet gehecht, aldus denkend: 'De organen rusten (handelen) op de objecten van de *guṇas*.'

Zij die volledig begoocheld zijn door de *guṇas* van de Natuur, raken gehecht aan de activiteiten van de *guṇas* (*B.G.* 3.27-9).

Bovendien,

*nityo nityānām cetanaś cetanānām eko bahūnām yo vidadhāti kāmān
tat kāraṇaṃ sāmkhayogādhigamyam jñātvā devaṃ mucyate sarvapāśaiḥ //*
ŚvetUp_ 6.13

13. Men wordt bevrijd van alle bindingen door die Godheid te kennen die de Oorzaak is en die gekend kan worden door Sāṅkhya en Yoga, die — als de eeuwige onder de eeuwigen, het bewustzijn onder de bewusten — als enige de gewenste objecten aan de velen schenkt.

Mucyate, men wordt bevrijd; *sarva-pāśaiḥ*, van alle bindingen, van onwetendheid enz.; *jñātvā*, door te kennen; *devam*, de Godheid, de stralende Ene; *sāṅkhyayoga-adhigamyam*, die door iedereen gekend kan worden door middel van Sāṅkhya en Yoga; die, zijnde *nityaḥ*, de eeuwige; *nityānām*, onder de eeuwigen, onder de individuele zielen — met de gedachte dat de eeuwigheid van hen is afgeleid van Zijn eeuwigheid; of, onder aarde enz. —; zo ook, *cetanaḥ*, het bewustzijn; *cetanānām*, onder de bewusten, de kenners; *ekaḥ*, alleen; *vidadhāti*, schenkt; *bahūnām*, aan de velen, aan de individuele zielen; *kāmān*, de gewenste objecten, verschillende soorten genot voortvloeiend uit verlangen.

Hoe is Hij het bewustzijn van de bewusten? Dit wordt nu uiteengezet:

na tatra sūryo bhāti na candratārakaṃ nemā vidyuto bhānti kuto 'yam agniḥ tam eva bhāntam anubhāti sarvaṃ tasya bhāsā sarvaṃ idaṃ vibhāti // ŚvetUp_6.14

14. Daar schijnt de zon niet, noch de maan en de sterren; evenmin schijnen deze bliksemflitsen. Hoe kan dit vuur (daar dan schijnen)? Wanneer Hij schijnt, schijnt dit alles; door Zijn glans wordt dit alles op verschillende wijzen verlicht.

Tatra, daar, in het hoogste Zelf; *sūryaḥ*, de zon, hoewel zij de verlichter van alles is; *na bhāti*, schijnt niet, d.w.z. zij onthult Brahman niet. Want de zon verlicht alle vormen inderdaad door Zijn licht, Hij die het Zelf van alles is. Van zichzelf heeft zij geen verlichtingskracht. Op gelijke wijze, *na candratārakam*, noch de maan en de sterren. *Na imāḥ vidyutaḥ bhānti*, evenmin schijnen deze bliksemflitsen. *Kutaḥ*, hoe kan; *ayaṃ*, dit; *agniḥ*, vuur dat ons bekend is (daar schijnen)? Kortom: het feit dat deze wereld schijnt, komt doordat, *tam eva bhāntam*, Hij Zelf schijnend, daar Hij van nature stralend is; zij *anubhāti*, dienovereenkomstig schijnt — zoals bijvoorbeeld ijzer enz. niet uit zichzelf brandt, maar slechts wanneer het vuur dat doet. *Tasya bhāsā*, louter door Zijn glans; *sarvaṃ idaṃ*, schijnen al deze, zon enz. Er is ook gezegd: 'Verlicht door wiens licht de zon schijnt' (*Tai. Br.* 3.12.9.7); 'Noch de zon, noch de maan of het vuur verlicht Dat' (*B.G.* 15.6).

Er is gezegd dat men bevrijd wordt door de Godheid te kennen. Waarom is het echter zo dat men louter door Hém te kennen bevrijd wordt en niet door enig ander middel? Als antwoord daarop wordt gezegd:

*eko haṁso bhuvanasyāsya madhye sa evāgniḥ salile saṁniviṣṭaḥ
tam eva viditvāti mṛtyum eti nānyaḥ panthā vidyate 'yanāya // ŚvetUp_6.15*

15. Er is één hoogste Zelf te midden van dit universum. Hij Zelf is het vuur dat volledig gevestigd is in het water (het lichaam). Louter door Hem te kennen gaat men de dood voorbij; er is geen ander pad om te bewandelen.

Er is *ekaḥ*, één; *haṁsaḥ* — dit woord, afgeleid in de betekenis van iemand die de oorzaak van binding, namelijk onwetendheid enz., vernietigt, betekent — het hoogste Zelf; *madhye*, te midden van; *asya bhuvanasya*, dit universum — bestaande uit de drie werelden (aarde, hemel en de tussenruimte); niemand anders wie dan ook. Waarom? Omdat *saḥ eva*, Hij Zelf; *agniḥ* is, het vuur, vergelijkbaar met een vuur, omdat Hij onwetendheid en de effecten daarvan wegbrandt — er is immers ook gezegd: 'God is het Vuur dat voorbij de hemel is' —; *saṁniviṣṭaḥ*, die volledig gevestigd is als het Zelf; *salile*, in het water — dat getransformeerd is tot het lichaam —, zoals gezegd is: 'Aldus worden inderdaad, na het vijfde offer, de wateren een persoon genoemd' (*Ch.* 5.9.1). Of: *salile*, in het hart dat zuiver is gemaakt als helder water door offers, liefdadigheid, enz.; Hij is *saṁniviṣṭaḥ*, gevestigd, als de verzengende kracht van onwetendheid en haar effecten, in de volledige kennis die voortvloeit uit de betekenis van de Upaniṣadische zinnen (bijv. 'Jij bent Dat'). Dit is de gedachte.

Daarom, *viditvā*, door Hém alleen te kennen; *atyeti*, gaat men voorbij; *mṛtyum*, de dood; *na vidyate*, er is geen; *anyaḥ panthāḥ*, ander pad; *ayanāya*, om te bewandelen.

Voor het bereiken van het hoogste Doel wordt Hij Zelf nogmaals speciaal door de Upaniṣad gepresenteerd:

*sa viśvakṛd viśvavid ātmayonir jñāḥ kālakālo guṇī sarvavidyāḥ
pradhānakṣetrajñapatir guṇeśaḥ saṁsāramokṣasthītibandhahetuḥ //
ŚvetUp_6.16*

16. Hij is de schepper van het universum, de kenner van het universum, het Zelf en de Bron, de Kenner, de maker van de tijd, de bezitter van attributen, alwetend, de beschermer van het Ongeopenbaarde en de individuele ziel, de Heer van de (drie) kwaliteiten, en de Oorzaak van transmissie, Bevrijding, bestaan en binding.

Saḥ, Hij; is *viśvakṛt*, de schepper van het universum; *viśvavit*, de kenner van het universum; *ātma-yoniḥ*, het Zelf en de Bron — het Zelf van allen en de bron van alles; *jñāḥ*, de Kenner; (*sarva-vidyāḥ*) alwetend, d.w.z. het Licht dat Bewustzijn is; *kāla-kāraḥ*, de maker van de tijd; *guṇī*, de bezitter van attributen — zoals 'niet aangetast door zonde' enz. (zie *Ch.* 8.1.5, 4.1, 7.1). Dit alles is een nadere uitwerking van *viśvavit*. Hij is *pradhāna-kṣetrajña-patiḥ*, de be-

schermmer van het Ongeopenbaarde (*Pradhāna*) en de individuele ziel (*Kṣetrajña*); *guṇeśaḥ*, de Heer van de kwaliteiten, namelijk *sattva*, *rajas* en *tamas*; en *saṃsāra-mokṣa-sthiti-bandha-hetuḥ*, de Oorzaak van transmigratie (*saṃsāra*), Bevrijding (*mokṣa*), bestaan (*sthiti*) en binding (*bandha*).

*sa tanmayo hy amṛta īśasamstho jñāḥ sarvago bhuvanasyāsya goptā
sa īśe asya jagato nityam eva nānyo hetur vidyata īśanāya // ŚvetUp_ 6.17*

17. Hij is het Zelf van het universum, onsterfelijk, volledig gevestigd als de Heer, de Kenner, alomtegenwoordig en de beschermer van dit universum, die deze wereld eeuwig regeert. Er is geen andere dader die de wereld bestuurt.

Hij is *tanmayah*, het Zelf van het universum — of: vervuld van glans; dit wordt gezegd in overeenstemming met 'door Zijn glans wordt dit alles op verschillende wijzen verlicht' (14) —; *amṛtaḥ*, onsterfelijk, doodloos; *īśa-samsthaḥ*, volledig gevestigd als de Heer, in Zijn eigen Godheid; *jñāḥ*, de Kenner; *sarvagaḥ*, alomtegenwoordig; *goptā*, de beschermer; *asya*, van dit; *bhuvana-sya*, universum; *yaḥ*, die; *īśe* (d.w.z. *īšte*), regeert; *nityam eva*, eeuwig en op regelmatige wijze; *asya jagataḥ*, deze wereld. *Na vidyate*, er is geen; *anyaḥ hetuḥ*, andere bekwame dader; *īśanāya*, voor het besturen van de wereld.

Aangezien Hij alleen de Oorzaak is van transmigratie, Bevrijding, bestaan en binding, dient een zoeker naar Bevrijding met zijn gehele wezen zijn toevlucht tot Hem te nemen. Met het oog op het onderwijzen hiervan zegt de tekst:

Verder,

*yo brahmāṇam vidadhāti pūrvam yo vai vedāṃś ca prahiṇoti tasmai
tam ha devam ātmabuddhiprakāśam mumukṣur vai śaraṇam aham prapadye
// ŚvetUp_ 6.18*

18. Hij die Brahmā schiep in het begin en die hem inderdaad de Veda's overhandigde, — in diezelfde Godheid, die de onthuller is van de kennis aangaande het Zelf, zoek ik, waarlijk verlangend naar Bevrijding, mijn toevlucht.

Yaḥ, Hij die; *vidadhāti*, schiep; *brahmāṇam*, Brahmā, Hiranyagarbha; *pūrvam*, in het begin — van de schepping; en *yaḥ vai*, die inderdaad; *prahiṇoti*, overhandigde; *vedān*, de Veda's; *tasmai*, aan hem; *tam ha*, in diezelfde — *ha* wordt gebruikt ter benadrukking —; *devam*, Godheid, vol glans, het hoogste Zelf — zoals is gezegd:

De intelligente aspirant naar Brahman dient, louter door hierover te weten, intuïtieve kennis te verwerven. (Hij) dient niet aan te veel woorden te denken, want dat is bijzonder vermoeiend voor het spraakorgaan (*Br.* 4.4.21);

Ken louter dat Zelf dat één is zonder een tweede (*Mu. 2.2.5*) —;

ātma-buddhi-prasādam, die de kennis aangaande het Zelf gunstig stemt — want wanneer de hoogste Heer genadig wordt, blijft ook de intelligentie, d.w.z. de geldige kennis over Hem, bevrijd van het relatieve bestaan, voortbestaan in identificatie met Brahman —. (In plaats van *ātma-buddhi-prasādam*) lezen anderen *ātma-buddhi-prakāśam*, onthuller van kennis aangaande het Zelf. Of: *ātmā* (het Zelf) is Zelf de *buddhi* (kennis); Hij die Zichzelf onthult als de kennis van het Zelf is *ātma-buddhi-prakāśam*. In Hem zoek *aham*, ik; zijnde *vai* — gebruikt ter benadrukking — waarlijk; *mumukṣuḥ*, verlangend naar Bevrijding; — en niet verlangend naar enig ander resultaat — *prapadye*, mijn toevlucht (*śaraṇam*).

De ware aard (van de Realiteit) die begrepen kan worden via de schepping enz., is tot hiertoe onthuld. Nu wordt Deze onthuld zoals Deze in Zichzelf is:

*niṣkalam niṣkriyaṃ śāntaṃ niravadyaṃ nirañjanam
amṛtasya paraṃ setuṃ dagdhendhanam ivānalam // ŚvetUp_ 6.19*

19. (Ik zoek mijn toevlucht in Dat)¹ dat zonder delen is, actieloos, rustig, foutloos, vlekkeloos, de hoogste brug naar onsterfelijkheid en als een vuur met brandende brandstof.

(Ik zoek mijn toevlucht) in Dat wat *niṣkalam* is, zonder delen, d.w.z. zonder ledematen; *niṣkriyam*, actieloos, gevestigd in Zijn eigen glorie, d.w.z. onveranderlijk; *śāntam*, rustig, vrij van alle modificaties; *niravadyam*, foutloos; *nirañjanam*, vlekkeloos; *paraṃ setuṃ*, de hoogste brug, als het ware; *amṛtasya*, naar onsterfelijkheid, voor het bereiken van Bevrijding — omdat het het middel is om de grote oceaan van begoocheling die de wereld is, over te steken; en die schitterend en vlammend is *analam iva*, als een vuur; *dagdha-indhanam*, met brandende brandstof.

Is het zo dat men Bevrijding bereikt louter door Hem te realiseren, en door niets anders? Het antwoord hierop is:

*yadā carmavad ākāśaṃ veṣṭayiṣyanti mānavāḥ
tadā devam avijñāya duḥkhasyānto bhaviṣyati // ŚvetUp_ 6.20*

20. Wanneer de mensen in staat zullen zijn de hemel op te rollen als een stuk leer, dan pas zal er een einde komen aan het verdriet zonder de Stralende Ene te kennen.

Zoals men leer zou oprollen, op gelijke wijze: *yadā*, wanneer; *mānavāḥ*, de mensen; *veṣṭayiṣyanti*, in staat zullen zijn op te rollen; *ākāśam*, de hemel, die

¹ Zie vers 18 (Śvetāśvatara Upaniṣad).

vormloos en alomvattend is; *tadā*, dan; *bhaviṣyati*, zal er zijn; *antaḥ*, een einde, een vernietiging; *duḥkhasya*, van het verdriet, dat toebehoort aan het lichaam en de geest en voortkomt uit de natuur en de goden; *avijñāya*, zonder te kennen; *devam*, de Stralende Ene, die van nature als Kennis bestaat, noch oorsprong noch einde heeft, die onaangeroerd is door honger enz. en het hoogste Zelf is. Want het relatieve bestaan wordt veroorzaakt door de afwezigheid van kennis over het Zelf.

Zolang men het hoogste Zelf niet kent als het eigen Zelf, zolang zal men, hoewel waarlijk ongeboren, de vorm aannemen van een individuele ziel onder geesten, dieren, menselijke wezens en anderen, en onder invloed van begoocheling transmigreren, her en der gesleept door gehechtheid enz. als door krokodillen, en overweldigd door de drie soorten verdriet. Wanneer hij echter het hoogste Zelf realiseert — dat zonder oorzaak en gevolg is, gekenmerkt als 'niet dit, niet dit', 'onaangeroerd door honger', enz., en dat van nature als Kennis bestaat, zonder begin of einde, en dat absolute Gelukzaligheid is — dan wordt hij, bevrijd van onwetendheid en haar effecten, absolute Gelukzaligheid. Dit is de strekking. Er is ook gezegd:

Kennis blijft bedekt door onwetendheid. Daardoor raken de schepselen begoocheld.

Maar in het geval van hen bij wie die onwetendheid vernietigd is door de kennis van het Zelf, onthult hun kennis, als de zon, die hoogste Werkelijkheid.

Zij wiens intellect is opgegaan in Dat, wiens Zelf Dat is, die standvastig zijn in Dat, die Dat als hun hoogste Doel hebben, zij bereiken de staat van niet-terugkeren, daar hun onzuiverheid door Kennis is verwijderd (*B.G.* 5.15-17).

Om aan te tonen dat de kennis van Brahman, wanneer deze via de traditionele lijn (van leraren) wordt doorgegeven, de oorzaak van Bevrijding wordt, wijst de tekst op de traditie en op de persoon die in aanmerking komt voor deze Kennis:

*tapahprabhāvād devaprasādāt brahma ha śvetāśvataro 'tha vidvān
atyāśramibhyaḥ paramaṁ pavitraṁ provāca samyag ṛṣisaṅghajūṣṭam //
ŚvetUp_ 6.21*

21. Zoals algemeen bekend is, onderwees Śvetāśvatarā, na Brahman te hebben gerealiseerd door de kracht van ascese en de genade van God, daarna volledig aan de monniken het Hoogste en Heilige (Brahman) dat naar behoren wordt vereerd door scharen wijzen.

Ha wordt gebruikt om een welbekend feit aan te duiden. *Śvetāśvatarah*, een ṛṣi met die naam; *vidvān*, na te hebben gerealiseerd — na het Onverdeelbare

(Brahman) direct te hebben gerealiseerd als 'Ik ben Brahman', door middel van contemplatie en meditatie met ernst, continuïteit, toewijding, enz., nadat hij over de eerder genoemde (kennis van) Brahman had gehoord van zijn leraar zoals die traditioneel was overgeleverd —.

Tapah-prabhāvāt, door de kracht van ascese — zulke zware ascese als de *Cāndrāyaṇa*¹ enz.; want dat is de conventionele betekenis van het woord *tapas*. Dit is suggestief voor alle dagelijkse verplichte rituelen en plichten die volgens de voorschriften worden ondernomen, want de *Smṛti* zegt: 'Eénpuntigheid van de geest en de organen is de hoogste *tapas*' (*Mbh. Sā.* 250.4). Aangezien al die (vormen van) ascese volgens de regels aanwezig waren in die Śvetāśvatara, daarom, door hun kracht —.

Deva-prasādāt ca, en door de genade van God; door de genade van de hoogste Heer die in vele vorige levens op passende wijze was aanbeden met het oog op het verwerven van geschiktheid voor het bereiken van Bevrijding —.

Brahma, Brahman, van onbegrensde grootsheid —.

Atha, daarna — na vastberadenheid in zijn eigen ervaring; *provāca*, onderwees hij; *samyak*, volledig — dit woord moet in beide richtingen worden verbonden (met *provāca* en *juṣṭam*) volgens de maxime van 'het oog van de kraai'² —; *atyāśramibhyāḥ*, aan personen die behoren tot de meest aanbiddenswaardige levensfase — want de *Smṛti* zegt: 'Het woord *ati* duidt op verering' —, d.w.z. aan degenen die, dankzij de glorie van de volheid van de vier soorten disciplines³, geen enkele afhankelijkheid meer hadden, zelfs niet van hun eigen lichaam of van middelen van bestaan, en daarom (betekent het) aan degenen die een overvloed aan onthechting hadden — zoals is gezegd:

Indien er geen overvloedige onthechting is, blijft de (indirecte) kennis van Brahman vruchteloos. Daarom dient een wijze voor altijd naarstig onthechting te bewaren; en in een andere *Smṛti* wordt ook gezegd:

Pas wanneer er in de geest een hartstochtelooheid ontstaat tegenover alle objecten, dient een man van kennis het kloosterleven (*sannyāsa*) te aangaan. Anders zal hij ten val komen (zie *Mai.* 2.19).

¹ *Cāndrāyaṇa*: Een specifieke vorm van boetedoening waarbij de voedselinname wordt gereguleerd volgens de fasen van de maan.

² 'Het oog van de kraai' (*kākākṣi-nyāya*): Een vergelijking waarbij één element (zoals een woord) twee kanten op werkt of twee doelen tegelijk dient, vergelijkbaar met de mythe dat een kraai één oogbal heeft die tussen beide oogkassen kan bewegen.

³ De vier disciplines (*Sādhana Catuṣṭaya*): 1. Onderscheidingsvermogen (*Viveka*), 2. Onthechting (*Vairāgya*), 3. De zes deugden (*ṣatsampat*) en 4. Verlangen naar bevrijding (*Mumukṣutva*).

Aldus (betekent *atyāśramīs*) de *paramahaṃsa-sannyasins*, want zij behoren waarlijk tot de meest aanbiddenswaardige levensfase. Ter ondersteuning hiervan is de *Śruti*:

Het woord *nyāsa* (verzaking) betekent *Brahmā*; (het woord) *brahmā* staat inderdaad voor het hoogste; het hoogste is waarlijk *Brahmā*.

Deze asceten zijn zeker inferieur; onthechting alleen overtrof (hen) (*Ma. Na.* 78).

De monniken zijn verdeeld in vier klassen: *Bahūdaka*, *Kuṭīcaka*, *Haṃsa* en *Paramahaṃsa*. De daaropvolgende is steeds beter dan de voorgaande (zie *Mbh. Anu.* 141.89).¹

Aan die monniken onderwees hij *samyak*, volledig, op een wijze dat Het direct wordt gerealiseerd als het Zelf; *paramam pavitram*, het hoogste, (d.w.z.) het Brahman waar het hier om gaat — Dat is inderdaad het allerhoogste, vrij van alle onwetendheid en haar effecten, en homogene Gelukzaligheid *par excellence*; *pavitram*, het Heilige, vrij van de smetten van *Prakṛti*, haar effecten, enz.; *ṛṣi-saṅgha-juṣṭam*, vereerd door scharen wijzen, vereerd als het Zelf door de verzameling van wijzen zoals *Vāmadeva*, *Sanaka* en anderen; gezocht als de Gelukzaligheid die het meest dierbaar is en waarop naar behoren is gemediteerd. Want de *Śruti* zegt: '... maar alles is geliefd omwille van het Zelf' (*Br.* 4.5.6).

De kennis (van Brahman) dient te worden overgedragen na het beproeven van een leerling die de genoemde kenmerken bezit. De tekst zet nu de fout uiteen die ontstaat wanneer deze Kennis wordt verleend zonder deze (beproeving), de Vedische bron van die Kennis, haar mystieke aard en het feit dat zij wordt verkondigd via een opeenvolging van leraren:

**vedānte paramaṃ guhyaṃ purākalpe pracoditam
nāpraśāntāya dātavyaṃ nāputrāyāśiṣyāya vā punaḥ // ŚvetUp_6.22**

22. De hoogst mystieke kennis in de Upaniṣads werd in de vorige cyclus onderwezen. Zij mag niet worden gegeven aan iemand die geen zelfbeheersing heeft; noch aan iemand die geen zoon is, of evenmin aan iemand die geen leerling is.

Paramam guhyam, de hoogste mystieke kennis (van Brahman) — wat werkelijk het hoogste menselijke doel is en het meest geheime van alle geheimen;

¹ *Bahūdaka*: een bedelmonnik die bedelt bij de huizen van vrome Brahmanen; *Kuṭīcaka*: een bedelmonnik die bedelt bij het huis van zijn zoon; *Haṃsa*: een bedelmonnik die één staf in de hand houdt en de haarkuif op het hoofd opgeeft; *Paramahaṃsa*: een bedelmonnik die geen staf of waterpot draagt, en geen bedekking voor zijn lichaam heeft. Volgens de *Āśr.* is de volgorde van classificatie: *Kuṭīcaka*, *Bahūdaka*, *Haṃsa* en *Paramahaṃsa*.

vedānte, in de Upaniṣads; *pracoditam*, werd onderwezen; *purākalpe*, in de vorige cyclus¹. Het woord *vedānta* wordt in het enkelvoud gebruikt om een klasse aan te duiden. De gedachte is: '... in alle Upaniṣads'. Hiermee wordt de opeenvolging van leraren (van deze Kennis) aangetoond. *Dātavyam*, het dient te worden gegeven, d.w.z. onderwezen, aan een zoon die zelfbeheerst is, wiens geest volledig onder controle is en vrij van gebreken zoals gehechtheid, of aan een vergelijkbare leerling. De kennis van Brahman mag niet uit genegenheid worden geschonken aan een zoon of leerling die het tegenovergestelde is van dit alles. Het woord *punaḥ* (weer/evenmin) duidt aan dat er anders onheil zal ontstaan. De gedachte is dus dat een leraar die de kennis van Brahman wil overdragen, dit pas moet doen na een lange testperiode waarin hij de kwalificaties van de leerling leert kennen. Ter ondersteuning hiervan is de *Śruti*: "Leef (hier) gedurende een jaar op passende wijze, nogmaals met beheersing over de zintuigen, met *brahmacarya* en geloof" (*Pr.* 1.2). Ook in een andere *Śruti* vindt men: "Indra leefde zeker honderdeen jaar in celibaat in het huis van Prajāpati" (*Ch.* 8.11.3). En dit is ook op diverse wijzen uitgewerkt in de *Upadeśa Sāhasrī*. Vandaar dat het hier in het kort is behandeld.

De tekst toont verder aan dat de door de leraar onthulde kennis alleen tot een daadwerkelijke ervaring wordt in het geval van hen die begiftigd zijn met toewijding aan de Godheid en de leraar:

*yasya deve parā bhaktir yathā deve tathā gurau
tasyaite kathitā hy arthāḥ prakāśante mahātmanah prakāśante mahātmanah*
// ŚvetUp_6.23

23. Hij die hoogste toewijding heeft aan de Godheid, en evenveel aan de guru als aan de Godheid, aan hem, de grootmoedige, worden deze onderwerpen die gesproken zijn inderdaad geopenbaard.

Hij, de bekwame persoon, *yasya*, die heeft; *parā*; hoogste, spontane; *bhaktiḥ*, toewijding — dit is suggestief voor zowel standvastigheid als geloof —; beide deze, *tathā*, evenveel; zelfs *gurau*, aan de guru, aan de leraar van de kennis van Brahman; *yathā*, als; *deve*, aan de Godheid, aan de hoogste Heer, die van nature de hoogste schittering is die een massa is van Bestaan-Kennis-Gelukzaligheid (*Sat-Chit-Ananda*), zoals tot dusver door de tekst is aange- toond; *tasya*, aan hem; *mahātmanah*, aan de grootmoedige, de voortreffelijke, de meest bekwame persoon, die een gevoel van urgentie heeft dat zonder het mededogen van de guru de kennis van Brahman moeilijk te verkrijgen is — net zoals iemand wiens hoofd in brand staat geen ander alternatief heeft dan een waterreservoir te zoeken, of zoals een hongerig persoon niets anders te zoeken heeft dan voedsel; *ete arthāḥ*, deze onderwerpen; *kathitāḥ*, die gesproken zijn

¹ Dit is bij wijze van lofprijzing. Zie Ś.

— door de verheven ziener Śvetāśvatara, in deze *Śvetāśvatara Upaniṣad*; *prakāśante*, worden geopenbaard, worden geschikt voor zijn persoonlijke ervaring.

De herhaling (van *prakāśante mahātmanah*) is bedoeld om aan te tonen dat een voortreffelijke leerling en zijn disciplines ongewoon zijn, om het hoofdstuk af te sluiten en om eerbied te tonen (voor *Brahma-vidyā*).

ॐ सह नावतु । सह नौ भुनक्तु । सह वीर्यं करवावहै ।

तेजस्वि नावधीतमस्तु मा विद्विषावहै ॥

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

Moge Hij ons beiden (de leraar en de leerling) samen beschermen (door kennis te onthullen). Moge Hij ons beiden beschermen (door de vruchten van kennis te waarborgen). Moge wij samen kracht bereiken. Laat wat wij bestuderen verkwikkend zijn. Moge wij niet met elkaar wedijveren of elkaar misgunnen.